

(ร่าง)รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่
บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

โดย

นายมานะชัย เพิ่มการ และคณะ

สนับสนุน โดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(งานวิจัยยังไม่เสร็จสมบูรณ์ โปรดอย่านำไปใช้อ้างอิง)

สัญญาเลขที่ RDG61N0024

(ร่าง)รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่
บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

โดย

นายมานะชัย เพิ่มการ และคณะ

สนับสนุน โดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(งานวิจัยยังไม่เสร็จสมบูรณ์ โปรดอย่านำไปใช้อ้างอิง)

บอกเล่าเพื่อความร่วมมือกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบ เพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และการค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความสามารถเพิ่มขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการดังกล่าวนี้ ในการแก้ปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุ เป็นผล

ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยได้โดยตรง และงานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” ข้อมูล มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง

ดังนั้นกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่ง ที่ไม่ยึดติดกับแบบแผน ทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ปัญหา ด้วยการทดลองทำจริง มีการบันทึกและการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น และเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการ ดังกล่าวมาแล้วระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยโดยส่วนใหญ่ สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับปรุงแบบการเขียนรายงานให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมา ในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัย ยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัย มากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่ช่วยให้นักวิจัย มีความสามารถในการเขียนรายงานเพื่อนำเสนอกระบวนการวิจัยที่ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งจบการทำงานวิจัย

ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหา หรือ กิจกรรมของโครงการ จึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวนำมา ซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย สู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการ หากแต่ ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าค้นหา ศึกษาและเรียนรู้ เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

บทสรุปผู้บริหาร

การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน ได้ดำเนินการศึกษาตามรายวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) ค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ ตั้งแต่การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจการปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยวจนถึงหลังการเก็บเกี่ยว 2) ศึกษาปัจจัย เงื่อนไข ความเสี่ยงการตลาดของพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย การจัดเวที เสนวนากลุ่มย่อยในระดับชุมชน การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสำรวจข้อมูลในพื้นที่ของชุมชน การใช้แบบเก็บข้อมูล การใช้ข้อมูลมือสองจากผลการพัฒนาที่ผ่านมาของชุมชน โครงการ และกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น กระบวนการสร้างความเข้าใจระหว่างทีมวิจัยชาวบ้านและพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องมีความเข้าใจในเป็นเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างคนในชุมชนบ้านป่าเป๋หนอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานวิจัย รับฟังข้อเสนอแนะต่อการทำงานวิจัย และการปรับปรุงคุณภาพเพื่อเพิ่มผลผลิตเกษตร ซึ่งการจัดเวทีดังกล่าว มีการคัดเลือกทีมวิจัยร่วมจากชุมชนให้มีความเหมาะสมกับลักษณะงานวิจัย โดยคัดเลือกจากกลุ่มชาวบ้านที่มีความสนใจในกระบวนการวิจัยให้เป็นทีมวิจัย ประเด็นที่นำไปสู่การแลกเปลี่ยนพูดคุยกันมีเรื่องที่สำคัญประกอบด้วย การชี้แจงทำความเข้าใจความเป็นมาของโครงการวิจัยฯ “การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน” กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อขอความร่วมมือ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ ปรับเปลี่ยน วิถีคิด พฤติกรรมการเพิ่มระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ อย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การ การสร้างรายได้ลดรายจ่ายครัวเรือนสู่การสร้าง ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจระดับครัวเรือนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านป่าเป๋ ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญของคนในชุมชน ที่มีภาพฝันร่วมกันคือ มีการเพิ่มผลผลิตพืชเศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็นระบบมีรายได้ต่อเนื่องตลอดปี มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตดี ไม่มีหนี้สิน รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน เพื่อให้เห็นข้อมูลองค์ความรู้ปัจจัยเงื่อนไขในการผลิตพืชเศรษฐกิจที่ทำให้เกษตรกรสามารถนำรูปแบบไปปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นการผลิตพืชแบบผสมผสาน มีการบริหารจัดการร่วมกันอย่างเป็นระบบ การจัดเวทีดังกล่าวได้รับความสนใจทั้งจากคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเป็นประเด็นที่ชาวบ้านอยากร่วมกันแก้ไขปัญหาอยู่แล้ว ขณะนี้องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพร้อมที่จะให้การสนับสนุน

1. สรุปผลวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ ตั้งแต่การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจการปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยวจนถึงหลังการเก็บเกี่ยว

ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านป่าเป๋ หมู่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน(ประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพพื้นที่ สภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ประชากร ครัวเรือน ระบบการผลิต อาชีพ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนา ลักษณะการปกครอง ความสัมพันธ์ทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ) โดยใช้แผนที่ทางสังคม ปฏิทินการเกษตร ปฏิทินวัฒนธรรม ระบบห่วงโซ่อาหาร จะทำ

การเกษตรเป็นหลักในฤดูกาลผลิต อาทิเช่น การทำนา ไร่ข้าวโพด สวนผลไม้ กริดยางพารา การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม หลังฤดูกาลเกษตรหรือช่วงเวลาที่ว่างจากการเลี้ยงไหมก็จะเก็บของป่าเพื่อเป็นอาหารเป็นหลัก และสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน อาทิเช่น เก็บดอกกิง หาด่อนอนชั้น เก็บชิงชัน หาไม้ข้าวหลาม หาเห็ด หา ไข่แมงดา จิ้งกั กิ้งก่า ดอกอาว ดอกจัน ดอกต้าง ดอกข่า หน่อหวาย หน่อไม้ มะไฟ แมงเม่า แมงมัน จิ้งกั มะม่วงป่า มะกอก น้ำผึ้ง น้ำมัน ต่อหลุม รถด่วน หรือหาผลผลิตจากลำน้ำเพื่อเป็นอาหารเป็นหลัก และ สร้างรายได้ให้กับครัวเรือน อาทิเช่น หากบ เขียด อึ่งอ่าง หอย ปู ปลา ไก่ เต่า ผักกูด ผักหนาม ปลูกพืชผัก สวนครัวริมน้ำ นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยงหมู แปรรูปไก่ จักตอก ถักตอก เพื่อขายสร้างรายได้

1. ศึกษากระบวนการผลิตพืชเศรษฐกิจของคนในชุมชน ตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน (ชนิด ปริมาณ ผลผลิต แห่งจำหน่วย รายได้)

ทุนเดิมฐานด้านเศรษฐกิจ สภาพทางเศรษฐกิจประชากรมีรายได้เฉลี่ย 40,403 บาท/คน/ปี ครัวเรือนมีการออมร้อยละ 100 ของครัวเรือนทั้งหมด ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 98 ของครัวเรือนทั้งหมด มีพื้นที่การเกษตรจำนวน 345 ไร่

พืชเศรษฐกิจในอดีต ของบ้านป่าเปย ส่วนใหญ่ทำการเกษตรเพื่อเป็นรายได้เสริม เช่นปลูกข้าว เพื่อเป็นอาหารโดยการทำไร่ในพื้นที่สูง ทำนาข้าว ปลูกมะขามหวาน ฝ้าย ถั่วลิสง ถั่วเหลือง งา มัน งาคั่ว ถั่วเขียว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มะม่วง เลี้ยงคร่า ทำการเกษตรเป็นรายได้เสริม เป็นรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่าย ในชีวิตประจำวัน ไม่มีหนี้สิน ในช่วงนอกฤดูกาลผลิตก็จะหาของป่าเป็นอาหาร ไม่ต้องซื้ออาหารบริโภค มีอาหารตามธรรมชาติจากป่าและจากน้ำ ไร่บริโภคตลอดปี

พืชเศรษฐกิจปัจจุบัน บ้านป่าเปย ส่วนใหญ่จะทำการเกษตรเป็นหลักในฤดูกาลผลิต อาทิเช่น การทำนา ไร่ข้าวโพด สวนผลไม้ กริดยางพารา การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม หลังฤดูกาลเกษตรหรือช่วงเวลาที่ว่างจากการเลี้ยงไหมก็จะเก็บของป่าเพื่อเป็นอาหารเป็นหลัก และสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน อาทิเช่น หาด่อนอนวัน ต่อหลุม หาไม้ข้าวหลาม หาเห็ด ไข่แมงดา หน่อไม้ แมงมัน จิ้งกั รถด่วน หรือหาผลผลิตจาก ลำน้ำเพื่อเป็นอาหารเป็นหลัก และสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน อาทิเช่น หากบ เขียด อึ่งอ่าง หอย ปู ปลา ไก่ เต่า ผักกูด ผักหนาม ปลูกพืชผักสวนครัวริมบ้าน นอกจากนี้ ยังมีการจักตอก ถักตอก เพื่อขายสร้างรายได้ การทำนาเก็บข้าว ไร่บริโภคบางส่วน และจำหน่ายเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง ทำไร่ข้าวเป็นส่วนน้อย ทำสวน มะขามเปรี้ยว มะขามหวาน ยางพารา ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ลำไย หอมกระเทียม ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูก ข้าวโพดหลังนา สวนปาล์ม และสวนสับปะรด ทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลรายได้ – รายจ่าย ต้นทุนของการทำ อาชีพเกษตรกรรมมีพืชหลักที่ทำรายได้ให้ประชาชนที่ประกอบอาชีพ 3 ชนิด ได้แก่ การทำไร่ข้าวโพด ทำ สวนยางพารา ทำนาข้าว เช่นรายจ่ายต้นทุนการผลิต ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่ารถไถ ค่าต้นกล้าเมล็ด พันธุ์ ผลผลิตที่ได้รับ มีผลกำไรมีรายละเอียดดังนี้

รายได้ในปีพุทธศักราช 2561 มีรายได้จากการขายข้าวโพดสูงเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือรายได้ จากการขายยางพารา และอันดับสุดท้ายคือรายได้จากการขายข้าว และรายได้จากแหล่งอื่นๆ รายจ่าย ต้นทุนการผลิต ผลกำไรที่ได้รับ รายละเอียดดังนี้

1. ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีต้นทุนการผลิต 185,560 บาท ขายผลผลิตได้ 1,240,683 บาท ผล กำไรที่ได้ 1,055,123 บาท

2. ปลูกยางพารา มีต้นทุนการผลิต 517,920 บาท ขายผลผลิตได้ 720,820 บาท ผลกำไรที่ได้ 202,900 บาท แต่รายได้เป็นรายได้ระยะยาว

3. ปลุกข้าว มีต้นทุนการผลิต 190,870 บาท ขายผลผลิตได้ 601,530 บาท ผลกำไรที่ได้ 410,660 บาท

4. รายได้จากแหล่งอื่นๆ อาหารจากป่าและจากน้ำ 224,660 บาท ผลผลิตจากไม้ไผ่ 43,920 บาท ค่าจ้างและบริการอื่น ๆ 250,000 บาท

ทุนเดิมฐานด้านกายภาพ บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน สมัยก่อนนั้นเป็นพื้นที่ป่าดงดิบ ส่วนมากจะเป็นต้นเป๋ย เป็นป่า เป็นดง ราษฎรในหมู่บ้านส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ วิถีชีวิต การเลี้ยงสัตว์ วัว ควาย เพราะชาวบ้านต้องอาศัยสัตว์เหล่านี้ช่วยงานทำไร่ ทำนา และมีสุนัขไว้เป็นยามคอยเตือนภัย และหาสัตว์ป่า โดยเฉพาะตัวนิ่ม แล่น เป็นต้น การเลี้ยงวัว ควาย สมัยนั้น ชาวบ้านจะปล่อยเข้าป่าให้หากินเอง ตกเย็นสัตว์เลี้ยงก็จะกลับมาเองไม่ต้องไปตาม และจะกลับมารวมกันที่ดงเป๋ย ใกล้ ๆ หมู่บ้าน(ปัจจุบัน) ที่สาธารณะ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้าน

การศึกษาและตรวจสอบความสมบูรณ์ของดินสมาชิกทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย ได้ไปเรียนรู้นอกสถานที่ในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับทีมวิจัยบ้านหลายหนอง ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ได้ศึกษาพื้นที่ทำการเกษตรสวนมะขามหวาน ศึกษาการเก็บตัวอย่างดิน มาวิเคราะห์หาค่าสมบัติทางเคมีความเป็นกรด-ด่างของดิน แร่ธาตุอาหาร ฟอสฟอรัส (P) โพแทสเซียม (K) ในดินที่ทำการเพาะปลูก โดยได้ศึกษาวิธีการทดสอบคุณภาพของดิน โดยใช้ชุดตรวจสอบ ค่าเอ็น พี เค และค่าความเป็นกรด-ด่าง ของดิน (NPK pH Test Kit for Soil) ชุดตรวจสอบ อินทรีย์วัตถุในดิน ชุดตรวจสอบค่าความต้องการปุ๋ยของดิน ได้ศึกษาโดยการปฏิบัติจริงจากอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีล้านนาจังหวัดลำปาง ได้มาถ่ายทอดให้ความรู้ในเรื่องการตรวจวัดค่าของดิน การขุดดิน เพื่อเตรียมตัวอย่างดิน นำมาวัดค่าสมบัติทางเคมีของดินว่ามีสภาพเป็นอย่างไร เหมาะสมแก่การปลูกพืชชนิดใด

วิธีการศึกษาประกอบด้วยลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจลักษณะการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร
2. การเก็บตัวอย่างดินจำนวน 18 แปลงย่อยในบริเวณพื้นที่ราบและพื้นที่สูง เพื่อการเกษตรซึ่งจำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ของเกษตรกรแต่ละรายการเก็บตัวอย่างดินในแต่ละแปลงได้สุ่มเก็บตัวอย่าง จำนวน 18 ราย ขุดจากระดับผิวดินลึก (30 เซนติเมตร) แล้วนำมารวมกันในลักษณะตัวอย่างรวม
3. นำตัวอย่างดินมาผึ่งให้แห้งในที่ร่มบดตัวอย่างดินให้ละเอียด และร่อนตัวอย่างดินผ่านตะแกรงเก็บตัวอย่างในถุงพลาสติกและปิดฉลากระบุรายละเอียดของ ตัวอย่างให้ชัดเจน
4. วิเคราะห์สมบัติทางเคมีของดิน ได้แก่ค่าความเป็น กรด-ด่าง ของดิน (pH) ความต้องการปุ๋ยของดิน(LR) โพแทสเซียม (K) และฟอสฟอรัส (P) ในดิน ด้วยชุดทดสอบดินมาตรฐาน
5. ประเมินผลการวิเคราะห์สมบัติทางเคมีของดินโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานเปรียบเทียบเพื่อการเสนอแนวทางการปรับปรุงดิน และการใช้ปุ๋ยที่เหมาะสมตามค่าสมบัติของดิน

ผลการวิเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพของดิน ตัวอย่างดินที่นา และที่สวน จำนวน 18 แปลง ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

1. ตัวอย่างดิน มีค่าความเป็น กรด – ด่าง ค่า PH เท่ากับ 5.0 จำนวน 17 แปลง และมีค่าความเป็นกรดจัดมาก

2. ตัวอย่างดิน จำนวน 1 แปลง มีค่า PH เท่ากับ 6.6 ค่าความเป็นกลาง ไม่ต้องปรับปรุงดิน

3. ตรวจสอบปริมาณธาตุอาหารหลัก ค่าฟอสฟอรัส (P) และโพแทสเซียม (K) ในดิน การทดสอบด้วยชุดทดสอบดินมาตรฐาน ปรากฏผลดังนี้

3.1 ค่าฟอสฟอรัส (P) ต่ำ จำนวน 14 แปลงตัวอย่าง ค่าฟอสฟอรัส (P) ปานกลาง 3 แปลงตัวอย่าง ค่าฟอสฟอรัส (P) สูง 1 แปลงตัวอย่าง

3.2 ค่าโพแทสเซียม (K) ในดินต่ำ จำนวน 12 แปลงตัวอย่างค่าโพแทสเซียม (K) ปานกลาง 5 แปลงตัวอย่าง และค่าโพแทสเซียม (K) สูง 1 แปลงตัวอย่าง

3.3 การตรวจสอบค่า PH ของบัพเพอร์ มีค่าเท่ากับ 5.6 จำนวน 3 แปลงตัวอย่าง ค่า PH ของบัพเพอร์ มีค่าเท่ากับ 5.7 จำนวน 13 แปลงตัวอย่าง เท่ากับ 5.8 จำนวน 1 แปลงตัวอย่าง และไม่ต้องการ จำนวน 1 แปลงตัวอย่าง ดังนั้นความต้องการปูนของดิน อยู่ระหว่าง 797 – 985 กิโลกรัมต่อไร่ และจะต้องดำเนินการทดลองบำรุงดินตามผลที่ได้วิเคราะห์ได้ ในระยะที่ 2 ต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัจจัย เงื่อนไข ความเสี่ยงการตลาดของพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

ปัญหา/ความเสี่ยง ที่เกิดจากการประกอบอาชีพการเกษตร

1.ปัญหาด้านการผลิตภาคการเกษตร มีอะไรบ้าง

1.1 อาชีพหลักทางการเกษตรคือการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ยังไม่มีอาชีพทางเลือกอื่น เช่น ข้าวโพด เนื่องจากทำการเกษตรอาศัยน้ำฝน ทำได้ปีละครั้ง ส่งผลให้เกิดภาวะหนี้สิน เกิดการทำลายป่า และการใช้สารเคมีสูงมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม คุณภาพดินเสื่อมลง ทำให้สุขภาพของประชาชนแยลง อัตราการเกิดโรคฉี่หนู โรคเนื้อแข็ง โรคมะเร็งสูงขึ้น

1.2 ภัยธรรมชาติ ปัญหาภัยแล้งในฤดูแล้ง น้ำท่วมในฤดูฝน ทำให้เกิดแมลงรบกวน เชื้อรา ศัตรูพืช ที่ทำกินอยู่ห่างไกลการคมนาคมไม่สะดวก

1.3 ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ ประชาชนขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ การปลูกพืชทำตามภูมิปัญญา เช่นการใส่ปุ๋ย ขาดการอบรมให้ความรู้ปลูกพืชแบบใหม่ การใช้สารชีวภาพ เกิดภาวะหนี้สิน ประมาณ 30 ครอบครัว

1.4 การผลิตที่เป็นไปตามฤดูกาลซึ่งปัจจุบันมีฤดูแล้งที่ยาวนานเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้พืชต้องการน้ำมากประสบกับปัญหาการขาดน้ำอุปโภคบริโภคจึงทำให้ได้ผลผลิตไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง

1.5 การดูแลเอาใจใส่พืชที่ปลูกเป็นสิ่งที่สำคัญ เกษตรกรต้องให้ความสำคัญกับพืชดูแลรักษา บำรุงดิน ใส่ปุ๋ยให้น้ำอย่างสม่ำเสมอเพิ่มเวลามาดูแลให้มากกว่าเดิมจะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นด้วย

2. ปัญหาเกิดผลกระทบอะไรกับเกษตรกร

จากการวิเคราะห์ค่าดินในระยะที่ 1 ที่ผ่านมาพบว่าธาตุอาหารที่ดินต้องการเต็มมีทั้งหมด 17 ชนิด ประกอบด้วย ธาตุอาหารหลัก ไนโตรเจน (N), ฟอสฟอรัส (P), และ โพแทสเซียม (K) ธาตุอาหารรอง ได้แก่ แคลเซียม (Ca) ,แมกนีเซียม (Mg) ,และ ซัลเฟอร์(กำมะถัน) (S) ธาตุอาหารเสริม ได้แก่ แมงกานีส (Mn) , ทองแดง (Cu) ,คลอรีน (Cl) , เหล็ก (Fe) ,โบรอน (B) ,สังกะสี (Zn) ,โมลิบดีนัม (Mo) ,นิกเกิล (Ni) คาร์บอน (C) ,ไฮโดรเจน (H) และออกซิเจน (O) ในระยะที่ 2 จึงได้มีการเติมเต็มความรู้ด้านการใส่ปุ๋ยกับพืชเศรษฐกิจเดิม คือยางพารา ข้าว ข้าวโพดจะดำเนินการช่วงฝนตก และพืชเศรษฐกิจใหม่ ผักที่ปลูก คือ

ผักบุ้ง กะหล่ำปลี มะเขือ ถั่วฝักยาว ผักชี ชะอม ผักกาดขาว ผักกาดกวางตุ้ง จากนักวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่น่าน โดย ผศ.ดร.ปราโมทย์ ทิมขำ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร เติมเต็มความรู้ด้านการปรับปรุงดิน ใส่ปุ๋ยให้กับนักวิจัยในพื้นที่ โดยมีการจัดการแปลง การเตรียมดิน ดังนี้

1. ใส่ปุ๋ยคอกอย่างน้อยล่วงหน้า 3 สัปดาห์
2. ใส่อินทรีย์วัตถุหรือปุ๋ยอินทรีย์ลงในดิน 2-3 ตัน/ไร่ หรือ 26 กก. ต่อแปลง
3. การปลูกรองกันหลุดด้วยปุ๋ยอินทรีย์

การดูแลเติมปุ๋ยอินทรีย์เข้าไปโดยสังเกตใบหรือใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0 หรือปุ๋ยน้ำตาล เมื่อใกล้ออกดอก 10-15 วัน เติมฟอสฟอรัส(P) เช่นปุ๋ยสูตร 12-24-12 ,8-24-24 ,9-24-24 ,0-52-34 หรือปุ๋ยเกล็ด 10-20-10 (กระตุ้นการแตกตาดอก) หรือปุ๋ยอินทรีย์ที่มาจากขี้ค่างควาหรือปุ๋ยนิวเฟอสเฟส พืชกินใบเน้นไนโตรเจนสูงหรือทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำหรือทำฮอร์โมนต่าง ๆ ไว้ได้เลย น้ำประปามีคลอรีนต้องทิ้งไว้ 2-3 วัน ก่อนเก็บผลผลิตต้องให้ลดน้ำลงหรือพ่นปุ๋ยสูตร 0-0-50 และ 0-0-60

ในเบื้องต้นปัญหาที่พบคือ อากาศร้อน ดินมีสภาพแห้งแล้งมาก พืชโตช้า ให้หัวเล็ก มีแมลงรบกวน จึงร่วมกันกำจัดแมลงพืชโดยการส่องจับในตอนกลางคืนบีบฆ่าทิ้ง ดังนั้นนักวิชาการจึงได้มีการพูดคุยสร้างความเข้าใจในเบื้องต้น และมีการกระตุ้นการทำงานอย่างจริงจัง มีการติดตามการบำรุงดินให้ปุ๋ยอินทรีย์ดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด แต่ในส่วนของพืชเศรษฐกิจหลักสภาพอากาศที่ร้อนจัดและแห้งแล้งจึงไม่สามารถที่จะใส่ปุ๋ยได้ ดังนั้น วิธีการในช่วงของฤดูแล้งนอกฤดูการผลิตพืชเศรษฐกิจหลักคือ การให้นักวิจัยทดลองปลูกพืชผักอินทรีย์ตามที่กล่าวในข้างต้น โดยทดลองปลูกในแปลงทดลอง ช้อนแนะนำในการปลูกพืชสิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นอย่างยิ่งคือ พันธุ์พืช ช่วงการปลูก ความต้องการ ดิน และปุ๋ย ถ้าค่า PH ของดินเท่ากับ 6 – 7 หรือ 6.5 - 7.5 ถือว่าคุณภาพของดินดี ความต้องการปุ๋ย พื้นที่ 1*2 เมตร = 2 ตารางเมตร ใส่ล่วงหน้า 3 สัปดาห์ ให้ใช้ปุ๋ยคอก 1.125 กก. ใส่ 1 ครั้ง อยู่ได้ 2 ปี พื้นที่ 1 ไร่ = 1,600 ตารางเมตร ใช้ปุ๋ย 900 กก. จากนั้นนักวิจัยหากมีการดำเนินงานและปฏิบัติตามที่กล่าวมา จะทำให้มีพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ยเพิ่มมากขึ้นเป็นที่เพียงพอต่อการบริโภคของคนในชุมชนและขายเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันนี้พืชเศรษฐกิจของชุมชนเป็นพืชเชิงเดี่ยว พืชผักสำหรับขายในตลาดก็ซื้อมาจากตลาดภายนอกบ้างต่างจังหวัดบ้าง ต่อจากนี้ไปบ้านป่าเป๋ยก็มีพืชชนิดใหม่เป็นพืชเศรษฐกิจเกิดขึ้นในชุมชนและผลิตพืชที่มีคุณภาพขายในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง

ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินโครงการวิจัย

1. โครงการวิจัยมาจากปัญหาและความสนใจที่จะเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาเรื่องรายได้ที่ไม่แน่นอนจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่ต้องอาศัยธรรมชาติ และความเสี่ยงต่อเรื่องการตลาดของผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นปัญหาร่วมของคนในชุมชน
2. ทีมวิจัย เป็นกลุ่มแกนนำของชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน องค์กร และหน่วยงานในพื้นที่ ทำให้การประสานงาน การขอความร่วมมือ การดึงการมีส่วนร่วมง่ายขึ้น
3. การมีหน่วยงานเข้ามาหนุนเสริม ร่วมทำงานโดยไม่มีผลประโยชน์
4. ทีมพี่เลี้ยงของ สกว.โหนดน่าน มีความตั้งใจและมีความรับผิดชอบสูง ให้พลังใจ หนุนเสริมถ่ายทอดความรู้ให้อย่างสุภาพ รู้จริง ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข

5. เป้าหมายการวิจัยคือความสุขร่วมกันของคนในชุมชน มีอาชีพ มีรายได้ที่มั่นคง หนี้สินลดลงหรือหมดไปในที่สุด มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการวิจัย

1. เวลาและภาระหน้าที่การงานของแต่ละคน เนื่องจากทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นแกนนำชุมชน คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. อสม. ข้าราชการ มีทั้งภาระหน้าที่การงานที่ได้รับจากตำแหน่งต่างๆ และภาระหน้าที่ทางครอบครัว ทำให้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งหมดค่อนข้าง ยากมาก

2. ระบบการรวบรวมข้อมูล ในแต่ละเวทีเรียนรู้ยังไม่ครอบคลุมในรายละเอียดทุกประเด็นและการจัดเก็บข้อมูลหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละเวทีเรียนรู้ยังมีปัญหา

2. การขาดทักษะการจดบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปรายงานของทีมวิจัย

4. การทำงานตามนโยบายที่มีเยอะมากเข้ามาในพื้นที่พร้อมๆ กัน ทำให้การทำวิจัยไม่ต่อเนื่องต้องทิ้งช่วงไปนาน บางครั้งต้องใช้เวลาทบทวนค่อนข้างมากจึงต่อดิด

5. ผู้ร่วมทีมวิจัยบางคนยังไม่พอใจในกระบวนการวิจัยยังมีความเข้าใจการได้งบประมาณวิจัยเหมือนกับงบประมาณโครงการพัฒนาต่างๆ เช่น การก่อสร้าง การจ้างแรงงาน เป็นต้น

6. ระยะเวลาในการทดลอง 1 ปีเพื่อจะเห็นผลที่ชัดเจนแต่ช่วงระยะเวลาในการทำโครงการวิจัยมีระยะเวลาสั้นมีฤดูแล้งที่ยาวนาน อากาศร้อนดินแห้งแล้งมากและชุมชนขาดน้ำในการอุปโภคบริโภค

สิ่งที่ได้จากกระบวนการวิจัย

จากการเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้ กระบวนการขับเคลื่อนโครงการวิจัย ทำให้แกนนำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ผู้สูงอายุของชุมชน ประชาชนทุกเพศทุกวัย ได้มาพบปะพูดคุยหรือกันมากขึ้น มีการทบทวนข้อมูลชุมชน แลกเปลี่ยนข้อมูล สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความเข้าใจร่วมกัน รวมทั้งได้รับงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานวิจัย ข้อมูลจากการวิจัยยังเป็นประโยชน์ต่อการสร้างการรับรู้ให้กับแกนนำและคนในชุมชนได้เกิดความรู้และสำนึกที่มีต่อการจัดการทรัพยากรซึ่งเป็นแหล่งอาหารและแหล่งรายได้ของคนในชุมชน ทั้งนี้ การทำงานกับชุมชน ชาวบ้าน ต้องใช้ความยืดหยุ่นสูง ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ บางครั้งกำหนดไว้แล้ว แต่ต้องเลื่อน ปรับเปลี่ยนไป เช่น การนัดประชุมแล้ว แต่ช่วงนั้นมีเห็ดออกมาก ไม่สามารถประชุมได้ เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ยังได้เพื่อน ได้กำลังใจ ได้ความรักจากพี่น้องชาวบ้าน ได้เครือข่าย ทั้งในทีมวิจัยใน พื้นที่ และโครงการอื่นๆ ที่ได้ร่วมแลกเปลี่ยน ได้ความรู้ ได้บทเรียนการทำงานจากกิจกรรมอื่นๆ มาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง แต่เป็นเรื่องใหม่สำหรับคนในชุมชน และคนทำงานที่ไม่คุ้นชินกับงานวิจัย ความเข้าใจและความชัดเจนในขั้นตอนการวิจัยอาจไม่ตรงกัน ทำผิดพลาดบ้างตามความเข้าใจของทีมวิจัย การมีพี่เลี้ยงที่เข้าใจ คอยกระตุ้นหนุนเสริม ให้โครงการวิจัยดำเนินการไปตามเป้าหมาย การเติมเต็มมุมมองที่ทีมวิจัยมองไม่เห็น นึกไม่ถึงจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง

สรุปการรวมกลุ่มคนในชุมชนเป็นการรวมกลุ่มตามหน่วยงานที่เข้ามาหนุนเสริมการทำกิจกรรมในพื้นที่ เช่น กลุ่มเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ การจัดการขยะชุมชน กลุ่มเกษตรยั่งยืน กลุ่มส่งเสริมอาชีพ กลุ่มเห็ดนางฟ้า ฯลฯ บางกลุ่มได้ดำเนินงานในกลุ่มหากไม่ใช่ช่วงระยะเวลาการทำกิจกรรมจะมีการปล่อยผู้ให้สมาชิกในกลุ่ม

เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน พอถึงระยะเวลาการคืนคือช่วงที่จะมีการทำกิจกรรมเป็นต้น จึงมีการเสวนาพูดคุยถึงที่มาที่ไปของการเป็นหนี้คนในชุมชน มีกองทุนในชุมชน จำนวน 15 กลุ่ม แต่มีกลุ่มที่ปล่อยกู้ให้กับคนในชุมชนจำนวน 10 กลุ่มกองทุน เป็นเงินหมุนเวียนในการปล่อยกู้ทั้งหมดจำนวน 43,092,488 บาท เหตุผลในการกู้เงินของคนในชุมชน คือ การกู้เพื่อลงทุนการผลิต การกู้เพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน กู้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ซื้อรถยนต์ รถเพื่อการเกษตร เป็นต้น จากการสืบค้นข้อมูลที่ผ่านมาทำให้คนในชุมชนได้เห็นถึงข้อมูลรายได้และรายจ่ายของคนในชุมชน ที่มาของรายได้และรายจ่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งนี้คนในชุมชนได้เกิดความตระหนักในการเข้าไปแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน เริ่มมองหาช่องทางการเพิ่มผลิตพืชเศรษฐกิจโดยการปลูกพืชผสมผสาน และเพิ่มช่องทางการตลาดจากผลผลิตที่มีในชุมชน เช่น การปลูกพืชผักสำหรับไว้บริโภคประจำวัน ขายในตลาดชุมชนซึ่งแต่เดิมต้องซื้อนำเข้าจากนอกชุมชนหรือจังหวัดใกล้เคียง เพราะที่ผ่านมามีการทดลองปลูกพืชผักเช่นพริก มะเขือ ผักบุ้ง ผักกาด ถั่วฝักยาว มีประชาชนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงมาซื้อไปบริโภคและขายในตลาดชุมชน และสามารถส่งขายไปยังอำเภอ จังหวัดที่ใกล้เคียงได้ เพียงแต่ผลผลิตยังมีไม่เพียงพอแก่ความต้องการเพราะเป็นช่วงฤดูแล้งที่ยาวนาน

แนวทางการเพิ่มผลิตพืชเศรษฐกิจโดยการปลูกพืชผสมผสานปลูกพืชผักอินทรีย์ ปรับปรุงคุณภาพของดิน การดูแลรักษาการใส่ปุ๋ย การให้น้ำเพื่อเพิ่มผลผลิต โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน จากโครงการวิจัยนี้คือการค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ยโดยการลดพื้นที่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นปลูกพืชผสมผสาน จากการผลิตพืชเศรษฐกิจเดิมคือข้าวโพด ข้าว ยางพารา การบำรุงดินการใส่ปุ๋ยที่ผ่านมาเป็นการใส่ปุ๋ยที่มีปริมาณมากเกินไปไม่ตรงกับความต้องการของดิน เช่น ใส่ตอนปลูกซึ่งพืชยังไม่ต้องการ และการใส่ปุ๋ยในพื้นที่สูงทำให้ปุ๋ยดูดซึมถึงรากน้อย ดังนั้นการใส่ปุ๋ยควรใส่ขณะที่ข้าวโพดออกต้นขึ้นมา ประมาณ 10 เซนติเมตร ไม่ควรเอาปุ๋ยคลุกกับเมล็ดเพราะทำให้สูญเสียไปไม่เกิดประโยชน์ต่อพืช และเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตให้สูงขึ้น พืชระยะยาวที่เหมาะสมกับพื้นที่ทำกินบ้านป่าเป๋ย คือ ยางพารา เพราะเป็นพืชที่ดูแลง่าย ใส่ปุ๋ยไม่มากนัก ค่าใช้จ่ายปราบวัชพืชก็ไม่มี แต่ได้ผลผลิตที่สูง หากแต่ดูแลใส่ปุ๋ย ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นจะทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมากขึ้น และพืชเศรษฐกิจทางเลือกใหม่คือการปลูกพืชผักนอกฤดูการทำมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกทาง หากมีการบริหารจัดการด้านการตลาดในชุมชน และนอกชุมชนสามารถผลิตส่งโดยไม่ให้ขาด ก็สามารถเป็นอาชีพที่สร้างรายได้สร้างความมั่นคงได้ไม่น้อย ทั้งนี้ต้องมีผู้มีความรู้ด้านการบริหารจัดการตลาด มีการรวมกลุ่มที่มีระบบการบริหารจัดการที่ดีเพื่อรองรับกับผลผลิต และการหาช่องทางการตลาดเพิ่มมากขึ้นต่อไปในอนาคต

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ญ
สารบัญ	
บทที่ 1	บทนำ
	- ที่มาและความสำคัญของปัญหา 1
	- คำถามวิจัย 4
	- เป้าหมายโครงการ 4
	- วัตถุประสงค์ 4
	- พื้นที่ดำเนินการ 5
	- ขอบเขตการศึกษา 5
	- ปฏิทินแผนการดำเนินการวิจัย 8
บทที่ 2	แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	- แนวคิดการมีส่วนร่วมและทฤษฎีการมีส่วนร่วม 13
	- แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม 20
	- แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ 21
	- ทฤษฎีการมีส่วนร่วม 23
	- แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 24
	- แนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น 29
	- แนวคิดระบบการผลิต 32
	- แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน 36
	- แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 37
บทที่ 3	วิธีการดำเนินงาน
	- ระยะเตรียมการงานวิจัย 41
	- ระยะเวลาดำเนินการ 41
	- กิจกรรม โครงการ 42
บทที่ 4	ผลการศึกษา
	- วัตถุประสงค์ข้อ 1. เพื่อค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสม 94
	กับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย ตั้งแต่การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจ การปลูก การดูแล
	การเก็บเกี่ยว จนถึงหลังการเก็บเกี่ยว

- วัตถุประสงค์ข้อ 2. เพื่อศึกษาปัจจัย เงื่อนไขความเสี่ยง การตลาด ของพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย	115
- สรุปผลการดำเนินงาน	125

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล

- สรุปผลการวิจัย	127
- วัตถุประสงค์ข้อ 1. เพื่อค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสม กับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย ตั้งแต่การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจ การปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยว จนถึงหลังการเก็บเกี่ยว	127
- วัตถุประสงค์ข้อ 2. เพื่อศึกษาปัจจัย เงื่อนไขความเสี่ยง การตลาด ของพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย	132
- ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินโครงการวิจัย	135
- ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานโครงการวิจัย	135
- สิ่งที่ได้รับจากกระบวนการวิจัย	136
- ข้อเสนอแนะ	138

ภาคผนวก

- ภาพกิจกรรมดำเนินการ โครงการวิจัย “การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ ที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน”	
---	--

คำนำ

รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย “การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน” จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการสรุปผลการดำเนินโครงการในค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ และหาทางเลือกพืชที่ทดแทนการปลูกข้าวโพด ที่อยู่บนฐานเกษตรผสมผสาน สร้างรายได้ สร้างอาชีพของชุมชน ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนทางด้านการสร้างรายได้ ลดรายจ่าย คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

อย่างไรก็ตามผลที่ได้จากการร่วมกันศึกษาของทีมวิจัยและชุมชนครั้งนี้ ยังถือว่าไม่สมบูรณ์ คงต้องอาศัยความเพียรพยายามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือกันจัดการปัญหาต่อไป ท้ายนี้ ทางโครงการวิจัยพร้อมรับข้อเสนอแนะจากทุกฝ่ายที่จะทำให้การวิจัยเกิดความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

คณะทีมวิจัย

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

พื้นที่ของอำเภอบ้านหลวงเดิมเป็นที่รู้จักในชื่อเมืองสวด อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอบางน่าน จังหวัดน่านในขณะนั้น ต่อมาในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2495 มีพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงเขตจังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย และจังหวัดแพร่ โดยโอนอำเภอบางน่าน ไปขึ้นกับจังหวัดเชียงราย โอนตำบลสะเอียบไปขึ้นอำเภอสอง จังหวัดแพร่ และเมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2496 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตอำเภอบางน่าน โดยโอนตำบลสวดไปขึ้นกับอำเภอบางน่าน ต่อมาเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยให้แยกตำบลป่าคาหลวง ตำบลสวด และตำบลบ้านฟ้าออกจากการปกครองของอำเภอบางน่าน รวมตั้งเป็นกิ่งอำเภอบางหลวง และในวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2523 มีประกาศกระทรวงมหาดไทยให้แยกบางหมู่บ้านออกมาจากการปกครองของตำบลป่าคาหลวง รวมตั้งเป็นตำบลบ้านฟ้า จนกระทั่งเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2536 จึงมีพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะขึ้นเป็น อำเภอบางหลวง จนถึงปัจจุบัน

ตำบลสวดเดิมเป็นตำบลหนึ่งขึ้นอยู่กับอำเภอบางน่าน ในปี 2516 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พร้อมด้วยพระบรมโอรสาธิราช เสด็จทรงเยี่ยมราษฎรตำบลสวด เป็นครั้งแรกทรงทอดพระเนตรเห็นว่าสภาพภูมิประเทศเต็มไปด้วยป่าไม้ภูเขาสูงชัน การคมนาคมติดต่อกับอำเภอบางน่านเป็นไปด้วยความลำบาก ใน

ปี 2518 ตำบลสวด ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยให้ตั้งเป็นกิ่งอำเภอมี 4 ตำบล คือ ตำบลสวด บ้านฟ้า ป่าคาหลวง บ้านฟ้า ซึ่งตำบลสวดประกอบด้วยบ้านหลวง บ้านหลายทุ่ง บ้านดอย บ้านป่าเป๋ย บ้านดอน บ้านทุ่งผึ้ง บ้านสวนเสด็จและเจริญราษฎร์ พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลสวดเป็นพื้นที่ราบลุ่มตามลำน้ำสวด และเป็นที่ราบลุ่มมีพื้นที่มากกว่าทุกตำบลในเขตอำเภอบางหลวง ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการเกษตร

- ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบ้านฟ้า อำเภอบางหลวง
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลสะเนียน อำเภอบางน่าน และตำบลแม่ชะนิง อำเภอยางนา
- ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบ้านฟ้า อำเภอบางหลวง
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลป่าคาหลวง อำเภอบางหลวง และตำบลเชียงม่วน อำเภอยางนา จังหวัดพะเยา

-

แบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ 1 บ้านหลวง
- หมู่ 2 บ้านหลายทุ่ง
- หมู่ 3 บ้านดอย
- หมู่ 4 บ้านป่าเป๋ย

หมู่ 5 บ้านดอน

หมู่ 6 บ้านทุ่งผึ้ง

หมู่ 7 บ้านสวนเสด็จ

หมู่ 8 บ้านเจริญราษฎร์

อาชีพหลัก ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยการทำนาเพื่อการบริโภค ปลูกพืชไร่ และสวนผลไม้ ผลผลิตหลักทางการเกษตร ได้แก่ มะขามหวาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง มะม่วง ยางพารา อุตสาหกรรมในครัวเรือน ทำไม้กวาด การจักสาน ส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนถึงพออยู่พอกิน

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ ลำน้ำห้วยช้าง ลำน้ำห้วยสีพัน อ่างเก็บน้ำห้วยสีพัน อ่างเก็บน้ำห้วยช้าง มีป่าไม้ที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ คืออุทยานแห่งชาตินันทบุรี โดยมีพื้นที่ป่าส่วนใหญ่ของอำเภอบ้านหลวงอยู่ในเขตป่าสงวน ไม้ที่สำคัญอันได้แก่ ไม้สัก ไม้มะค่า ไม้ตะเคียน ไม้เต็ง ไม้รัง แต่ถูกบุกรุกทำลายเพื่อนำไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะพื้นที่ปลูกข้าวโพด ทำให้เกิดผลกระทบต่อปัญหาด้านสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ภูเขาหัวโล้น) ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนไปพร้อมกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยเพราะป่าไม้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าต้นน้ำถูกบุกรุกทำลายเป็นจำนวนมาก

พื้นที่ผืนป่าอำเภอบ้านหลวง รวมถึงตำบลสวด แต่มีความเสื่อมโทรม เกิดขึ้นในยุคพืชเศรษฐกิจ ข้าวโพดเข้ามาเปลี่ยนแปลงระบบการไร่หมุนเวียนของชาวบ้าน ด้วยความต้องการผลผลิตสูงจากภาคอุตสาหกรรม ทำให้ชาวบ้านเลือกที่จะเปิดใช้พื้นที่พร้อมๆ กัน จนกลายเป็นว่าพื้นที่ป่าทุกแปลงถูกเปิดใช้งาน เป็นที่มาของภาพภูเขาหัวโล้น ความเสื่อมโทรมของพื้นที่เนื่องจากสารเคมีชนิดต่างๆ เมื่อพื้นที่เดิมเสื่อมหรือให้ผลผลิตไม่เพียงพอ หลายคนเลือกที่จะรื้อกล้าเข้าไปปลูกในพื้นที่ป่ามากขึ้น แต่ในทางกลับกันสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพก็ทวีความรุนแรงขึ้น ป่าถูกทำลายเพราะการขยายพื้นที่เพื่อทำข้าวโพด มีผู้ป่วยโรคมะเร็งเพิ่มขึ้น พันธุ์พืชและสัตว์ที่เป็นอาหารตามธรรมชาติ ตามท้องไร่ท้องนา ผืนป่าแหล่งน้ำลดจำนวนลงอย่างเห็นได้ชัด พืชอาหารบางชนิดหายไปจากแหล่งน้ำแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศเป็นอย่างมาก ซึ่งแน่นอนว่าเป็นผลพวงมาจากกระบวนเกษตรแบบเคมีในการปลูกข้าวโพดที่มีการใช้สารเคมีประเภท พาราควอต และไกลโฟเสต เป็นจำนวนมากตามเชิงเขาที่มีการปลูกข้าวโพดถูกสะสมในดินและชะล้างลงแหล่งน้ำซึ่งเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน เมื่ออาหารธรรมชาติลดปริมาณ ย่อมกระทบต่อการทำมาหากิน ชาวบ้านต้องใช้เงินในการแลกเปลี่ยนอาหารจากนอกพื้นที่ในราคาที่สูงขึ้น ด้วยอัตราค่าครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ทำให้มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน ภาระค่าใช้จ่ายด้านการลงทุน ด้านอาหารด้านยารักษาโรค ที่ส่งผลเป็นภาระหนี้สินผูกพันร่วมกันเป็นวัฏจักร

พื้นที่บ้านป่าเปย ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ข้าวโพด ในปีที่ผ่านมาข้าวโพดเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่สร้างรายได้ให้เกษตรกร ระบบเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอบ้านหลวงเกิดการหมุนเวียน ชาวบ้านมีรายได้ในการจับจ่ายใช้สอย มีทุนทรัพย์ในการส่งบุตรหลานเล่าเรียน แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันปัญหาทางด้านอาชีพการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกร คือ ระบบการผลิตพืชเชิงเดี่ยว อาทิเช่น การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทำให้เกิดปัญหาด้านทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย และปัญหาด้านสุขภาพ เกิดจากการใช้สารเคมีในภาคเกษตรที่เร่งการเจริญเติบโตของพืช ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ยาฆ่าแมลง เมล็ดพันธุ์ที่คลุกสารเคมี การพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่ต้องผลิตให้ได้ในปริมาณที่มากขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ให้เพียงพอต่อการใช้จ่าย เหล่านี้ล้วนเป็นต้นทุนในการผลิตที่

เกษตรกรต้องแบกรับภาระทั้งสิ้น และปัญหาสำคัญในระดับครัวเรือนคือ รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ก่อให้เกิดภาวะหนี้สินซึ่งเป็นปัญหาระดับชาติที่มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

สถานการณ์ราคาข้าวโพดในปัจจุบันที่ไม่สอดคล้องกับต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น ราคาข้าวโพดตกต่ำถึงขีดสุด เกษตรกรขาดทุนและมีภาระหนี้สินที่ไม่สามารถชำระได้กว่าร้อยละ 90 ที่ธนาคารต้องให้ความช่วยเหลือ ไม่มีทุนในการลงทุนในฤดูกาลผลิตต่อไป ไม่มีทุนในการส่งบุตรหลานเล่าเรียน ไม่มีเงินในการชำระหนี้รวมถึงการใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน

เมื่อการปลูกข้าวโพดเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วนตั้งแต่รัฐบาล เอกชน เกษตรกร ไปจนถึงผู้บริโภค หากจะแก้ปัญหานี้ทุกภาคส่วนก็ต้องมีส่วนในการรับผิดชอบ ชาวบ้านไม่ปฏิเสธว่า ข้าวโพดสร้างผลกระทบแต่เขาต้องมีส่วนร่วมในการคิดหาทางออกด้วยกันสิ่งที่ทุกคนรับรู้ร่วมกันก็คือผลกระทบด้านเศรษฐกิจ รายได้ในครัวเรือนและสิ่งแวดล้อม เมื่อชาวบ้านเริ่มตระหนักแล้วว่า ถ้าปลูกข้าวโพดอย่างเดียว ไม่รอดแน่ ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ ระบบนิเวศน์ และตลอดจนภาพลักษณ์ของตัวเอง ที่มักถูกมองด้วยมายาคติว่า เป็นต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อปัญหาน้ำท่วม ภัยแล้งและฝุ่นป่าถูกทำลายและเป็นที่มาของดอยหัวโล้นที่เป็นปัญหาระดับชาติ

คำถามต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นกับเกษตรกรในพื้นที่บ้านป่าเป๋ย ตำบลสวด ว่าถ้าไม่ปลูกข้าวโพด จะเปลี่ยนเป็นอะไร หากจะปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ จะต้องทำอย่างไร รวมถึงการค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน เป็นอย่างไร คำถามที่ยังคงคาใจเหล่านี้ ทำให้ชาวบ้านกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดพยายามที่จะหาคำตอบร่วมกัน ว่าถ้าจะหันหลังให้กับข้าวโพดจะทำอย่างไร และเมื่อได้ทราบถึงกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถร่วมกันหาคำตอบร่วมกันได้ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นของคนในชุมชน ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการหาคำตอบ และมีการลงมือทดลองปฏิบัติเพื่อหาแนวทางออกร่วมกัน

ที่ผ่านมาหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมให้กับคนในชุมชนในรูปแบบกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น การเลี้ยงหมูหลุม การแปรรูปอาหารสัตว์ การเลี้ยงไก่ไข่โอโด้น การปลูกผักปลอดสารพิษ จักสาน ฯลฯ ซึ่งเป็นการจัดตั้งกลุ่มจากหน่วยงานภายนอกไม่ใช่เป็นความต้องการของคนในชุมชนโดยตรง และกลุ่มอาชีพเหล่านี้เมื่อจบประมาณหมดไปก็ไม่ได้เกิดการต่อยอดการทำงาน ส่งผลให้การดำเนินไม่เกิดความต่อเนื่อง เนื่องจากขาดระบบบริหารจัดการที่ดีภายในกลุ่ม อีกทั้งยังขาดตลาดรองรับผลผลิต มีแต่การหนุนเสริมให้ผลิตแต่ไม่ได้มีการแสวงหาตลาดมารองรับให้กับกลุ่มเหล่านี้ ก่อให้เกิดภาวะการขาดเงินทุนหมุนเวียน การกู้เงินเพื่อรองรับการลงทุนใหม่อยู่ตลอดเวลา คนในชุมชนจึงมีการหารือกันถึงสาเหตุของการเกิดปัญหานั้นมาจากต้นทุนการผลิตสูง ตลาดไม่แน่นอน ราคาผลผลิตขึ้นอยู่กับพ่อค้าเป็นผู้กำหนด จึงเกิดการมีภาระหนี้สินจากการผลิต การบริโภคในครัวเรือนแต่ไม่มีรายได้เพิ่มขึ้น จึงได้ร่วมกันพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย **“การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน”** ขึ้น ซึ่งหมายถึงการค้นหาพืชที่ทดแทนการปลูกข้าวโพดและการค้นหาระบบการผลิตพืช(ตั้งแต่การคัดเลือกพืช การเตรียมดิน การปลูก การดูแลการปลูกและการเก็บเกี่ยว รวมถึงหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อที่จะขายสด หรือการยกระดับการแปรรูปเป็นสินค้าใหม่สร้างมูลค่าเพิ่ม แต่การหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สามารถสร้างความยั่งยืนในระยะยาวให้กับชุมชนบนพื้นที่สูงได้นั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย นอกจากกระบวนการผลิตพืชเศรษฐกิจนั้น จะต้องสามารถสร้างแรงจูงใจที่ถูกต้องให้เกษตรกรแล้วยังจะต้องส่งเสริมความยั่งยืนในด้านอื่นๆและไม่ทำให้ประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนในด้านอื่นๆเสื่อมโทรมลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่การแข่งขันทรัพยากรที่ดินเพื่อผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานมีความ

รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ โดยคนในชุมชนเห็นว่าหากจะหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการปลูกข้าวโพดอย่างเดียว หรือปัญหาการบุกรุกป่าทำให้เกิดภูเขาหัวโล้น จำเป็นต้องหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจอื่นๆที่เหมาะสม เช่นการปลูกพืชหลายอย่างบนฐานเกษตรผสมผสาน มาทดแทนลดหรือเลิกการปลูกข้าวโพด มาเป็นการปลูกพืชชนิดอื่นๆทดแทนและการปลูกพืชดังกล่าวต้องปลอดจากการใช้สารเคมี และมีการบริหารจัดการบนฐานเกษตรแบบผสมผสานเพื่อเป็นการสร้างรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัวรวมถึงจำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายทั้งในส่วนของเกษตรกรที่ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นพื้นที่ต้นแบบให้กับกลุ่มเกษตรกรอื่นๆที่ต้องการหันหลังให้การปลูกข้าวโพด หรือองค์การภาคีเครือข่ายที่มีความสนใจในประเด็นนี้

คำถามวิจัย

การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน เป็นอย่างไร

เป้าหมาย

ค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย และหาทางเลือกพืชที่ทดแทนการปลูกข้าวโพด ที่อยู่บนฐานเกษตรผสมผสาน สร้างรายได้ สร้างอาชีพของชุมชน ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนทางด้านการสร้างรายได้ ลดรายจ่าย คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์โครงการ

1. เพื่อค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย ตั้งแต่การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจ การปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยว จนถึงหลังการเก็บเกี่ยว
2. เพื่อศึกษาปัจจัย เงื่อนไขความเสี่ยง การตลาดของพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย

ผู้เกี่ยวข้องในโครงการ

1. ผู้นำหมู่บ้าน(เป็นทางการและไม่เป็นทางการ)
2. ชาวบ้านป่าเป๋ย
3. กลุ่มเกษตรกร
4. กศน.อำเภอบ้านหลวง
5. เกษตรอำเภอบ้านหลวง
6. นักวิชาการจาก มทร.ล้านนา น่าน และ มทร.ลำปาง

โดยกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดจะมีบทบาทในการให้ข้อมูลงานวิจัยและมีส่วนสำคัญในการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานที่วางไว้

พื้นที่ดำเนินงาน

บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

ขอบเขตการศึกษา

ระยะที่ 1

1. ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน (ประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพพื้นที่ สภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ประชากร ครัวเรือน ระบบการผลิต อาชีพ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนา ลักษณะการปกครอง ความสัมพันธ์ทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้แผนที่ทางสังคม ปฏิทินการเกษตร ปฏิทินวัฒนธรรม ระบบห่วงโซ่อาหาร

2. ศึกษากระบวนการผลิตพืชเศรษฐกิจของคนในชุมชน ตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน (ชนิด ปริมาณผลผลิต แห่งจำหน่วย รายได้)

3. ทบทวนทุนเดิม(พืชเศรษฐกิจที่ปลูกในพื้นที่) และพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ในพื้นที่ ผลกระทบ / ปัญหา การทบทวนความเสี่ยงในระบบการผลิต การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต รวมไปถึงการตลาด และนำข้อมูลมาสรุปวิเคราะห์ ประกอบด้วย

- ความเข้าใจของชุมชนด้านทุนเดิมเรื่องการจัดการระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ
- สถานการณ์ผลกระทบและความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากระบบการผลิตพืช
- ปัจจัยเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตพืช
- ฐานทุนเดิมทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ทรัพยากร มนุษย์ และ

สังคมวัฒนธรรมประเพณีและฐานทุนเดิมจะทำให้เกิดความมั่นคงหรือไม่มั่นคงทางระบบการผลิตพืชที่นำไปสู่การสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ

- ศึกษาและตรวจสอบความสมบูรณ์ของดิน /การชะล้างดิน(หน้าดิน)
- ศึกษาปริมาณน้ำที่ใช้ในระบบการเกษตร

4. สืบค้นบทเรียนงานวิจัยงานพัฒนาการศึกษาทางเลือก/การปรับตัวของอาชีพเกษตรกรทั้งในระดับจังหวัด/ ประเทศ ด้านการสร้างระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ เพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่และยกระดับความรู้ที่ขาดหายไป

5. เวทีวิเคราะห์ฐานอาชีพ/การอยู่รอดบนฐานทรัพยากร ฐานวัฒนธรรม ฐานชุมชนสังคม เพื่อการต่อยอดยกระดับอาชีพที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

6. เวทีระดมความคิดเห็นการค้นหารูปแบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว ในการทดแทนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

7. วิเคราะห์ข้อมูลจากชุดองค์ความรู้ และศักยภาพด้านระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

8. วิเคราะห์ความเสี่ยงทั้งในประเด็น เช่นการเลือกปลูกพืชชนิดใด มีความเสี่ยงอะไรบ้าง เพื่อที่จะหาทางป้องกัน

9. ค้นหากระบวนการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย ประกอบด้วย

- การคัดเลือกพืช
- การเตรียมดิน /การปรับปรุงดินให้สมบูรณ์
- การปลูก
- การดูแลการปลูก/ปริมาณน้ำที่ใช้เพาะปลูก
- การเก็บเกี่ยว
- หลังการเก็บเกี่ยว
- ขายสดหรือยกระดับเป็นการแปรรูปเป็นสินค้าใหม่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

10. การศึกษาดูงานด้านการสร้างระบบการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้เพิ่มเติมจากเดิม ทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นบทเรียนในการดำเนินงานต่อไป

11. แนวทางการคั้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋/ใต้พืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ที่จะนำทดลองไปเพาะปลูก

12. แผนปฏิบัติการเพื่อสร้างระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋

ระยะที่ 2

1. ทดลองปรับปรุงดิน

2. ทดลองปฏิบัติการคั้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด

อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน (เก็บข้อมูลอย่างละเอียด ตั้งแต่อัตราการงอก การเจริญเติบโต คุณภาพของผลผลิต)

3. ทดลองการคั้นหาแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจ

4. การเชื่อมประสานภาคีเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่

ป่าเป๋ ทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด(เน้นการเชื่อมภาคี เกษตรจังหวัด / นักวิชาการเกษตร จากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ หรือพื้นที่ใกล้เคียง เช่นมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์น่าน หรือสถาบันวิจัยเทคโนโลยีเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จ.ลำปาง)

5. สรุปผลการทดลองปฏิบัติการคั้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋

6. การศึกษาและรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้อง (เวทีคั่นข้อมูล)

7. สรุปบทเรียนการดำเนินงานและจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านการวิจัย

- ชุดข้อมูลความรู้แนวทางการคั้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชน

บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

- องค์ความรู้ ปัจจัย เงื่อนไข ความเสี่ยงการตลาดของพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋

ด้านการพัฒนา

- เกิดการเรียนรู้ระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และการจัดการตนเองด้านอาชีพอยู่บนฐานเกษตรผสมผสาน ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าเป๋

- เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับคนทุกระดับได้เข้าถึงความรู้ที่ผ่านการปฏิบัติและสร้างแนวทางการคั้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

ปฏิทินแผนการดำเนินการวิจัย

● ระยะที่ 1

กิจกรรม	เดือนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. เวทีเปิดตัวโครงการวิจัยฯ บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน								
2. เวทีพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย /เติมเต็มเครื่องมือวิจัย								
3. ออกแบบการเก็บข้อมูล ● กลุ่มอาชีพในชุมชน ● การบริหารจัดการกลุ่ม ● องค์ความรู้แกนนำในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การดำรงชีวิตของคนในชุมชน ● การสร้างรายได้แบบยั่งยืน ● ปริมาณรายได้ต่อปี การได้มาซึ่งรายได้ ● หนี้สินและการเปลี่ยนแปลงปริมาณหนี้สินครัวเรือน ● รายรับ รายจ่ายในครัวเรือน ● การประกอบอาชีพ ● บทเรียนที่ผ่านมา ● บัญชีครัวเรือน ● เส้นทางของผลผลิตกลุ่มในชุมชนแต่ละชนิด ● แบบสำรวจพฤติกรรมบริโภคของคนในชุมชน ● แบบสำรวจ/สัมภาษณ์แม่ค้าทั้งตลาดในชุมชนและนอกชุมชน ด้านการซื้อและการขาย								
4. ทีมวิจัยเก็บข้อมูลตามแบบที่วางไว้								
5. ศึกษาบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้อง ทุนในด้านต่าง ๆ และประวัติศาสตร์ชุมชน โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบสอบถาม เวทีระดมความคิด การจัดทำปฏิทินการผลิตและปฏิทินวัฒนธรรม ระบบห่วงโซ่อาหาร								
6. ศึกษาข้อมูลรายได้ ที่มาของรายได้ รายจ่าย หนี้สิน การก่อให้เกิดหนี้สิน และพฤติกรรมการใช้จ่าย								

กิจกรรม	เดือนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
7. สืบค้นบทเรียนการดำเนินงานด้านการปรับตัวของเกษตรกรทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ เพื่อนำมาประมวลเป็นความรู้ แล้วนำความรู้นั้นมาประยุกต์ใช้และยกระดับความรู้ที่ขาดหายไป								
8. เวทีทบทวน สรุป วิเคราะห์ (SWOT) ผลกระทบ ความเสี่ยงและปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งเสริม ในด้านแนวทางการจัดการระบบเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน โดยมีหัวข้อหลักในการจัดเวทีประกอบด้วย • สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเรื่องการทำเกษตรของคนในบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน • สถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการการบริโภคนิยม เช่น สถานการณ์เกษตรเชิงเดี่ยว สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจชุมชน • ฐานทุนเดิมประกอบด้วย ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ทรัพยากร มนุษย์ และสังคมวัฒนธรรมประเพณี และฐานทุนเดิมเหล่านี้จะส่งผลให้เกิด แนวทางการจัดการระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน • วิเคราะห์ฐานอาชีพ/การอยู่รอดของเกษตรกรบนฐานอะไร เช่น ฐานทรัพยากร ฐานวัฒนธรรม เป็นต้น และวิเคราะห์อาชีพที่เกษตรกรทำอยู่ควรมีการต่อยอดหรือยกระดับอย่างไร • วิเคราะห์ความเสี่ยงในแต่ละประเด็น เช่น การเลือกปลูกพืชชนิดใด มีความเสี่ยงอะไรบ้าง เพื่อที่จะหาแนวทางป้องกัน								
9. สัมภาษณ์ได้ของคนในชุมชน รายได้จากฐานทรัพยากร การผลิต กลุ่มอาชีพ รายได้เสริมต่างๆ และระบบการผลิต								
10. การศึกษาดูงาน								
11. เวทีสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเดิมเติมเต็มความรู้ร่วมกัน								
12. เวทีคืนข้อมูลงานวิจัยและหาแนวทางการขับเคลื่อนการ								

กิจกรรม	เดือนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
ทำงานในระยะที่ 2 บนฐานข้อมูลและการทำงานวิจัยในระยะที่ 1								
13. จัดทำรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1								
14. ประชุมประจำเดือน								

ระยะที่ 2

กิจกรรม	เดือนที่							
	9	10	11	12	13	14	15	16
1.เวทีวางแผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการแนวทางการจัดการระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิต								
2. ทดลองปฏิบัติตามแผนรองรับเศรษฐกิจฐานราก การก่อเกิดกลุ่มอาชีพที่เหมาะสมและยั่งยืน หาทางการจัดการระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน								
3.จัดทำแผนการบริหารจัดการแนวทางการจัดการระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิต ชุมชนบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน								
4. สรุปรู วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล								
5. เวทีคืนข้อมูลโครงการวิจัย								
6. ประชุมประจำเดือน								
7.รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์								

**รายชื่อสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ วิจัยชุมชน
บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน**

ลำดับ	ชื่อ - สกุล(ภาษาไทย)	ชื่อ - สกุล (ภาษาอังกฤษ)	หมายเลข บัตรประชาชน	ที่อยู่	ตำแหน่ง ในชุมชน	ตำแหน่ง ในทีมวิจัย	เบอร์โทร
1	นายถนอม อุ่นอก				ผอ.กศน.อำเภอ บ้านหลวง	ที่ปรึกษา	081-9525564
2	นายมานะชัย เพิ่มการ	Mr.Manachai Phoemkan	3560100292682	21 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	ผู้ใหญ่บ้าน	ประธาน	091-4862524
3	นายสุพรรณ เชื้อหมอ	Mr.Supun Cheamor	3550300026609	9 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	สารวัตรกำนัน	รองประธาน	092-3393403
4	นางบุญยง พอใจ	Mrs.Bunyong Pojai	3550300045166	77 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	กรรมการหมู่บ้าน	รองประธาน	093-1598020
5	นางรัตนา สุดสม	Mrs.Rattana Sudsom	3550300046863	56 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	กรรมการหมู่บ้าน	เลขานุการ	085-0343795
6	นายอดุลย์ มานาแวน	Mr.Adui Manavan	3550300044798	14 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง	เลขานุการ	085-7056619
7	นางอำไพ เขียวดี	Mrs.Ampai Khaidee	3550300071175	60 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	-	เหรัญญิก	085-6218690
8	จ.ส.ต.หญิงจินตนา เขียวดี	Miss.Jintana Khaidee	5550390000538	54 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	กรรมการหมู่บ้าน	เหรัญญิก	085-7086975
9	นางศิริพร ไชนงนุช	Mrs.Siriporn Khanongnuch	3550700284346	169 ม.4 ต.ยาบห้วยนา อ.เวียงสา	ครู	เหรัญญิก	094-7294726
10	นางชบา आयูยีน	Mrs.Chaba Aryuyuen	3550300047258	66 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	-	ทีมวิจัย	081-7931277
11	นางบัวเนียน มงคล	Mrs.Buanian Mongkol	3550300046146	39 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง	ทีมวิจัย	089-7554262
12	นายทีม มงคล	Mr.Team Mongkol	3550300045211	59 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	ส.อบต.	ทีมวิจัย	061-3486064
13	นายแปลก आयูยีน	Mr.Paelk Aryuyuen	3550300045697	50 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	ส.อบต.	ทีมวิจัย	
14	นางสาวสุพร ไชยเสน	Miss.Suporn Chaisen	3550300046413	44 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	อาสาพัฒนาชุมชน	ทีมวิจัย	097-9184512
15	นายบัญชา สุดสม	Mr.Banca Sudsom	3550300044607	11 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	กรรมการหมู่บ้าน	ทีมวิจัย	089-5277494
16	นายทวน ผิวกาว	Mr.Thuan Phiwkaow	3560400047641	75 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	ผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ	ทีมวิจัย	085-7174535
ลำดับ	ชื่อ - สกุล(ภาษาไทย)	ชื่อ - สกุล (ภาษาอังกฤษ)	หมายเลข บัตรประชาชน	ที่อยู่	ตำแหน่ง ในชุมชน	ตำแหน่ง ในทีมวิจัย	เบอร์โทร
17	นางสมาลี ทิพย์ปัญญา	Mrs.Sumalee Tippunya	3550300047045	8 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	ตัวแทนประชาชน	ทีมวิจัย	086-9967553
18	นายสวัสดิ์ เขียวดี	Mr.Sawat Khaidee	3550300045349	36 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	กรรมการหมู่บ้าน	ทีมวิจัย	083-5710812

19	นางพวงเดือน มานาแวน	Mrs.Puangduean Manavan	3550300060590	14 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน / อสม.	ทีมวิจัย	093-2308246
20	นางเม็ต เชื้อหมอ	Mrs.Mrt Cheamor	3550300046197	40 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	อสม.	ทีมวิจัย	064-0195967
21	นางละเอียด เชื้อหมอ	Mrs.Laaiad Cheamor	3550300044569	9 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	-	ทีมวิจัย	086-7186542
22	นางศรีคำ ทิพย์ปัญญา	Mrs.Srikam Tippianya	3550300044925	16 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	-	ทีมวิจัย	062-2530317
23	นางสุภาพร แก้วใหม่	Mrs.Supaporn Kaewmai	3550300047291	67 ม.4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	สารวัตรอาหาร	ทีมวิจัย	082-1936270
24	นางพลับพลึง เชื้อหมอ	Mrs.Plappleung Cheamor	3550300099291	27 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	อสม.	ทีมวิจัย	
25	นางบุญยืน สมบูรณ์	Mrs.Bunyea Sombun	3550300045255	23 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	-	ทีมวิจัย	092-1068726
26	นางศรีวรรณ เชื้อหมอ	Mrs.Siwan Cheamor	5550390001453	24 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	สารวัตรอาหาร	ทีมวิจัย	
27	นางเกียงคำ อายุยืน	Mrs.Gaengkum Aryuyuen	3550300059604	68 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	สารวัตรอาหาร	ทีมวิจัย	0625756508
28	นายสมชาย คนสูง	Mr.Somchai Khnsung	3550300046219	4 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	-	ทีมวิจัย	
29	นางสาวพรพิมล เขียวดี	Miss.Pornpimon Khaidee	1550300033650	26 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	-	ทีมวิจัย	0624417391
30	นางลำดวน พอใจ	Mrs.Lumduan Phojai	3550300044411	6 ม. 4 ต.สวด อ.บ้านหลวง	-	ทีมวิจัย	096-4092717
31	นางสาวจินดา เชื้อหมอ	Miss.Jinda Chuermor	3550300015704	112 ม.4 ต.บ้านฟ้า อ.บ้านหลวง	ครู กศน.ตำบล	ทีมวิจัย	086-1169961
31	นายสมศักดิ์ แก้วใหม่	Mr.Somsak Keawmai	3550300051492	85 ม.5 ต.สวด อ.บ้านหลวง	ครู กศน.ตำบล	ทีมวิจัย	089-2647282
33	นายเอกชัย ภูคอง	Mr.Ekchai Pukong	3550100060587	143 หมู่ 4 ต.ป่าคาหลวง	ครู กศน.ตำบล	ทีมวิจัย	062-2562168
34	นางสาวนฤมล ภูคอง	Miss.Naruemol Pukong	1559900009782	143 หมู่ 4 ต.ป่าคาหลวง	ครู กศน.ตำบล	ทีมวิจัย	082-1939691
35	นางสาวชายิกา ขริมจันทร์	Miss.Chayika Khumjan	1550300028575	57 ม.8 ต.สวด อ.บ้านหลวง	ครูผู้สอนคนพิการ	ทีมวิจัย	082-4967099

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัย “โครงการคั่นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน” ซึ่งคณะทำงานได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาส่วนหนึ่งในกระบวนการทำงาน ดังนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)
3. แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ
4. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
5. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. แนวคิด “การวิจัยเพื่อท้องถิ่น”
7. แนวคิดระบบการผลิต
8. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน
9. แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (Self-Reliance)

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ในการประชุม ณ องค์การสหประชาชาติ คณะผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าเป็นคำที่ไม่อาจนิยามความหมายหนึ่งความหมายใดให้ครอบคลุมได้ เนื่องจากความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศหรือแม้แต่ประเทศเดียวกันก็ตาม หากจะทำความเข้าใจอย่างชัดเจนแล้วการนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่งๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ให้ความหมายและขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าครอบคลุมประเด็นดังนี้ (ปรัชญา เวสารัชช, 2528: 3-4)

1. ครอบคลุมถึงการสร้างโอกาส ที่เอื้อให้สมาชิกทุกๆ คนทั้งในชุมชนและในสังคม ได้เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งสามารถนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและยังต้องเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน
2. สะท้อนการเข้าไปเกี่ยวข้องโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตยในกรณีต่างๆ คือ การเอื้อให้เกิดความพยายามพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียม และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบาย การวางแผน และดำเนินการโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
3. เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุน ลงแรง กับประโยชน์ที่ได้รับ
4. ลักษณะของการมีส่วนร่วม ของประชาชนอาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชากรด้วย อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์แก่ประชาชนส่วนร่วม

อดิน รพีพัฒน์ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำในทุกอย่าง มีไว้กำหนดลงไปแล้วทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา ดังเช่นการที่ชาวบ้านถูกผู้นำทางการเมืองหรือข้าราชการเรียกรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมพัฒนาเพราะลักษณะการทำงานเช่นนี้น่าจะเรียกว่า การเกณฑ์แรงงานทางอ้อม (indirect corvee labour) (ปรัชญา เวสารัชช, 2528: 13)

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 177) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุกระตุ้นให้การกระทำได้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นรวมทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวอีกด้วย

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527: 1-2) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงว่า หมายถึงการที่ประชาชนหรือชุมชนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายการใช้อย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม และได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง ดังนั้นความหมายและหลักการบริหารและการมีส่วนร่วม คือการบริหารที่เปิดโอกาสให้บุคคลหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรได้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นวินิจฉัย ตัดสินใจร่วมกับผู้บริหารหรือหัวหน้าขององค์กรนั้น ๆ

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527: 6) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึงกระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนและชุมชน ทั้งในรูปของส่วนบุคคล กลุ่มคน และองค์กรอาสาสมัครต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

แก้วสรร อดิโพธิ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองการปกครองของรัฐ ที่ส่งผลกว้างไกล โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรวมตัวกันตามผลประโยชน์ หรือแนวทางที่หลากหลายขยายไปทุกระดับทั้งในระดับท้องถิ่นไปจนถึงในระดับชาติ โดยมีจุดเน้นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องมีกระบวนการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองการปกครอง ที่สามารถยอมรับสิทธิตามกฎหมายในกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และต้องมีการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากร (ประวิทย์ ตั้งคงนุษ, 2548: 39-40)

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547: 3-4) ได้สรุปถึงความหมายของการมีส่วนร่วมไว้หลากหลาย ดังนี้คือ

1. การมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้มีความคาดหวังว่าจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการหรือวิพากษ์วิจารณ์โครงการดังกล่าว
2. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึงการให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการได้รับความช่วยเหลือ และตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่นด้วย
3. การมีส่วนร่วม ในเรื่องการพัฒนาชนบท คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา รวมถึงการประเมินผลโครงการด้วย

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นอาจเข้าใจได้อย่างกว้างๆ คือการที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

5. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่างๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่นหรือในชุมชนนั้นๆ

6. การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน กล่าวคือบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมนั้น ได้เป็นผู้มีความคิดริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายาม รวมไปถึงความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความคิดริเริ่มนั้น

7. การมีส่วนร่วม คือการที่ได้มีการจัดการ ที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ ในสภาพสังคมนั้นๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่างๆ

ในการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกเมื่อ ค.ศ. 1992 ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล นานาประเทศได้ลงมติรับรองคำประกาศกรุงริโอ (Rio Declaration) ซึ่งในหลักการข้อ 10 ได้กล่าวว่า หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยหลักการดังกล่าวมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการดังนี้คือ 1. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ 2. การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจโดยได้รับข้อมูลและอย่างมีความหมาย 3. การเข้าถึงกระบวนการทางศาลและทางปกครองหรือการได้รับการเยียวยาความเสียหาย (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547: 29)

1.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

Uphoff ได้มีการมองการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนถึงลักษณะและผลของการเข้าร่วมของประชาชนดังนี้

1. พื้นฐานของการเข้าร่วม ซึ่งลักษณะการเข้าร่วมที่มาจากแรงจูงใจภายในจะเป็นแรงหนุนหรือช่วยให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในอีกด้านการมีส่วนร่วมที่มาจากปัจจัยภายนอกโดยอาศัยอำนาจ บารมี หรือแรงบีบบังคับจากผู้มีอำนาจ ความเกรงใจ หรืออิทธิพลของผู้มีอำนาจ นอกชุมชนถึงจะสามารถกระทำได้สำเร็จ แต่ไม่มีผลผูกพันทางจิตใจ ความยั่งยืน ต่อเนื่องของกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ จะลดลง

2. รูปแบบของการเข้าร่วม การเข้าร่วมของประชาชนนั้นเป็นการเข้าร่วมโดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชนเองโดยเฉพาะกิจกรรมที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับของประชาชน สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมโดยผ่านกลุ่มตัวแทน เช่น กรรมการหมู่บ้าน ซึ่งการเข้าร่วมดังกล่าวจะเป็นลักษณะผู้ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือ

3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วมเป็นช่วงเวลาของการมีส่วนร่วม การใช้เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ จะใช้เวลามากน้อยแตกต่างกัน ความถี่ห่างของจำนวนครั้งที่เข้าร่วม ความสม่ำเสมอและฤดูกาลที่เหมาะสม ช่วงเวลาที่ใช้ในกิจกรรมในแต่ละครั้ง

4. ผลของการเข้าร่วม ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดการรวมพลังที่จะสร้างอำนาจต่อรองให้ชุมชนมีศักยภาพเป็นตัวของตัวเอง สร้างปฏิสัมพันธ์อันดี มีความสามัคคีในมวลสมาชิกของชุมชน (อัญชลี หาญฤทธิ์, 2547: 31-32)

1.3 ระดับของการมีส่วนร่วม

คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม (2545: 26-27) และคณะ แบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ออกเป็น 6 ระดับ และจำนวนประชากรที่เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือถ้าระดับของการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะลดลงตามลำดับ ซึ่งระดับของการมีส่วนร่วมเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชนเพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ วิธีการให้ข้อมูลอาจทำได้หลายวิธี เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ

อย่างไรก็ดี เพื่อเป็นการป้องกันรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจดุลพินิจในการให้หรือไม่ให้ข้อมูลดังกล่าวแก่ประชาชน จึงควรมีข้อกำหนดหรือบทบัญญัติให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องกระทำและกระทำอย่างทั่วถึงด้วย แต่สามารถยกเว้นข้อมูลบางประเภทได้ เช่น ที่เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ เป็นต้น

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนประชาชนให้แสดงความคิดเห็นเพื่อสามารถรวบรวมข้อมูลได้มากขึ้นและประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงมากขึ้น ซึ่งเป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชนเพื่อประเมินความก้าวหน้า หรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่างๆ

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างขวางขึ้น ซึ่งมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมการโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ ซึ่งการมีส่วนร่วมในระดับนี้เหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก

5. ระดับร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่สูงถัดมาจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือเป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นตอนการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้ในขั้นต้น

6. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาทั้งหมดที่มีข้อขัดแย้งกัน เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

1.4 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2547: 27) ได้กล่าวถึงการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมอาจกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น

1. การแจ้งให้ทราบ
2. การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน
3. การปรึกษาหารือ
4. การเปิดให้แสดงความคิดเห็นโดยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการรับฟังความคิดเห็นหรือข้อวิจารณ์
5. การประชุมรับฟังความคิดเห็น
6. การปรึกษาพิจารณา
7. การให้มีคณะกรรมการที่ปรึกษาซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนเพื่อแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ
8. การกระจายอำนาจให้ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
9. การให้สิทธิประชาชนในการร่วมจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
10. การเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการฟ้องร้องดำเนินคดีกับหน่วยงานของรัฐที่ละเลยหน้าที่ตามกฎหมายและกับเอกชนที่ละเมิดกฎหมายสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังรวมถึงการฟ้องร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายหรือมาตรการเยียวยาอย่างอื่น สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการละเมิดกฎหมายสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ดี กติกาและระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเงื่อนไขและบริบทที่หลากหลายมิใช่เรื่องที่สามารถทำได้โดยง่าย และเป็นเรื่องที่ต้องแสวงหาเพื่อบรรเทาปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.5 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547: 2-19) ได้สรุปปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. โอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วม การได้ข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้อง ความไว้วางใจของประชาชนต่อบุคคลผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนวิธีการชักจูงให้เข้าร่วม
2. ผู้นำชุมชน และบทบาทผู้นำ
3. การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก เช่น ด้านการพัฒนาความคิด การให้ความรู้
4. สถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การเกิดปัญหาทรัพยากรลดลง การเกิดความขัดแย้ง การมีโครงการที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน เป็นต้น
5. การได้รับข้อมูลข่าวสารถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการทำ หรือไม่ทำกิจกรรมที่น่าเสนอ
6. ความสนใจและความกระตือรือร้นของคนในชุมชน
7. ปัจจัยด้านสังคมเศรษฐกิจ ประโยชน์ที่จะได้รับ

H. R. Chaturvide and S. K. Mitra ได้เสนอเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการเริ่มต้นการพัฒนาเชิงระบบไว้ 3 ประการ คือ

1. ความช่วยเหลือจากภายนอกระบบ ซึ่งอาจเป็นองค์กรพัฒนาของรัฐ หรือเอกชน นักวิชาการ และนักพัฒนา ในรูปของการช่วยเหลือด้านการเงิน การเมือง และความรู้
2. ความพร้อมภายในระบบ เช่น ผู้นำ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและกายภาพ โอกาสในการมีส่วนร่วม วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น

3. การบำรุงรักษาระบบ ในรูปของสิ่งจูงใจ การบริหาร และจัดการองค์กร กิจกรรมตลอดจนการแทรกแซงจากภายนอก (อนงค์ พัฒนจักร, 2535: 20)

1.6 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547: 9-4) ได้ทำการศึกษากรณีตัวอย่าง แล้วสรุปประเด็นปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรในพื้นที่ของประชาชนและองค์กรท้องถิ่น ได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านกฎหมาย และกฎระเบียบต่างๆ ของราชการที่ไม่เอื้อให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้เต็มที่
2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจสังคม หากประชาชนยังคงยากจน หรือชุมชนยังไม่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะทำได้ยาก
3. ปัญหาการขาดผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีความสนใจแท้จริงที่จะนำกลุ่มประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
4. ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจประเด็นอนุรักษ์ และการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร
5. ปัญหาความเข้าใจ ความไม่พร้อมของภาครัฐ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากร
6. การไม่มีแผนชุมชนรองรับการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนและชุมชน
7. ปัญหาการไม่มีการแพร่ขยายเครือข่ายการดำเนินงาน และแนวคิด ในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติไปสู่พื้นที่อื่น ๆ หรือคนกลุ่มอื่นในชุมชน

2. แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

หมายถึง การเรียนรู้ และแสวงหาความรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของหมู่คณะ คือระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย โดยจะเริ่มตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานและสรุปบทเรียนตลอดจน ร่วมหาวิธีแก้ไขปัญหา และร่วมพัฒนาต่อไป

โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม จะเน้นการยอมรับ หรือความเห็นพ้องจากชาวบ้านเป็นสำคัญ

ปรัชญาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีปรัชญาเพื่อมุ่งช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม เชื่อในความสามารถของมนุษย์ที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่สามารถเป็นประโยชน์สูงสุด หาวิธีแก้ปัญหาของตนเองเมื่อถึงคราวที่ตนจะต้องตัดสินใจว่าจะทำอย่างไร

หลักการการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

- 1) ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการยังเป็นที่ปฏิบัติและยอมรับกันแพร่หลายในหมู่ชาวบ้านคนยากจน เพื่อเป็นหนทางแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของเขา
- 2) ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริมยกระดับและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองของเขาให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง
- 3) ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้านและคนยากจนโดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมของเขาและสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมายตลอดจนนำไปใช้อย่างเหมาะสม
- 4) สนใจในปริทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน
- 5) ปลดปล่อยความคิด สามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรีในการมองสถานการณ์และปัญหาของตนเอง สามารถใช้วิจารณ์ญาณในการวิเคราะห์ วิวิจารณ์ ตรวจสอบสภาพเท็จจริงต่างๆ สามารถยืนหยัดต่อต้านพลังอิทธิพลจากภายนอก หรือจากอำนาจกดขี่ของผู้มีอำนาจ

จุดเด่นของ PAR

- คำถามวิจัย เกิดจากปัญหาในกลุ่มชุมชน
- เก็บข้อมูลสามเส้า สหวิทยาการ ข้อมูลหลายแหล่ง
- วิเคราะห์ร่วมกันในพื้นที่พื้นที่ ไม่ใช่สถิติซับซ้อน
- นำเสนอผลการตรวจสอบร่วม มีเสนอหลายรูปแบบทุกฝ่ายร่วมเสนอ
- บทบาทนักวิจัย ภายนอก-ภายใน คนในชุมชน และคนนอกชุมชน
- ความเที่ยงตรง

คุณลักษณะของ PAR

1. เป็นกระบวนการทางสังคม ที่จะนำไปสู่การพัฒนาปัจเจกชน
2. เน้นการมีส่วนร่วมของทุกคน
3. เน้นการปฏิบัติที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของคนในอดีต องค์กร ศึกษาวิธีปฏิบัติให้ดีขึ้น
4. ปลุกจิตสำนึกให้คนคลี่คลายเอาชนะปัญหา
5. เน้นการวิพากษ์ สะท้อนตัวเอง
6. เป็นวงจรการเรียนรู้ เพื่อการเปลี่ยนแปลง
7. ใช้แนวทางผสมผสาน เน้นเทคนิคการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้เกิดการเรียนรู้ และปฏิบัติร่วมกัน

3. แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ

แนวคิดทางการบริหารการจัดการในอดีตที่ผ่านมา ระบบการจัดการของการผลิต และกิจกรรมต่างๆ ก็ดี ทางเศรษฐกิจ ทางการตลาด มิได้มีความสลับซับซ้อนมากนัก และไม่ต้องอาศัยระบบของการจัดการ เช่นในปัจจุบันนี้ กระทั่งเมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในโลก (ประมาณ ปี ค.ศ 1880 เป็นต้นมา) ซึ่ง

เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก อันมีผลทำให้เศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ตลอดจนมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเริ่มเป็นที่ยอมรับและขยายตัวมากขึ้น มีการพัฒนามากขึ้นเป็นลำดับขอบเขต และความหมายของการบริหารการจัดการบริบทที่สำคัญประการหนึ่งของนักบริหาร คือการจัดการ หรือการบริหารองค์การ ให้สามารถอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยรวบรวมเอากลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การ นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในเป้าหมาย โดยคำนึงถึงควมมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความประหยัด

ความหมายขององค์การ

Chester I. Barnard กล่าวว่า องค์การคือ ระบบที่บุคคลสองคนหรือมากกว่าร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างมีจิตสำนึก

Herbert G. Hicksกล่าวว่า องค์การคือ กระบวนการจัดโครงสร้างให้บุคคลเกิดปฏิสัมพันธ์ในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

การบริหาร(Administration) หมายถึง การบริหารงานใดๆขององค์กรที่ไม่ต้องการกำไรโดยผู้บริหารจะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้เป้าหมายขององค์การที่วางไว้บรรลุผลสำเร็จโดยมิได้คำนึงถึงผลตอบแทนที่ตนเองจะได้รับ คำว่า Administration จึงมักใช้ในองค์การของรัฐหรือหน่วยงานสาธารณะที่ไม่หวังผลกำไร

การจัดการ(Management) หมายถึง การบริหารใดๆขององค์กรที่ต้องการหากำไรโดยผู้บริหารจะต้องทำให้องค์การบรรลุเป้าหมายเพื่อให้ตนอยู่รอดในองค์การได้ คำว่า Management จึงมักใช้ในองค์การธุรกิจหรือองค์การที่มุ่งผลกำไร

องค์การ คือ กลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป รวมกันขึ้นเพื่อที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยที่บุคคลคนเดียวไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้โดยลำพัง ซึ่งเราจะพบว่าองค์การจะเกิดขึ้นและมีอยู่ในสังคมมนุษย์ทุกหนทุกแห่ง และองค์การก็เป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายและความสำเร็จดังนั้นการจัดการ (Management) หรือการบริหาร (Administration) 2 คำนี้จึงเป็นคำที่คนส่วนใหญ่คุ้นเคยและใช้กันอยู่เสมออย่างกว้างขวาง จึงมีความหมายคล้ายคลึงกันและใช้ทดแทนกันอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นการจัดการ (Management) คือ การจัดการภารกิจภายในองค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามนโยบายแผนงานที่ได้กำหนดไว้หรือการจัดการหมายถึง ภารกิจของบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือหลายคนเข้ามาทำหน้าที่ประสานให้การทำงานของแต่ละบุคคลที่ต่างฝ่ายต่างทำไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ ส่วนการบริหาร (Administration) หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการในระดับและแผนงาน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้กับการบริหารในภาครัฐหรือองค์การขนาดใหญ่ จากความเห็นของนักวิชาการต่อคำทั้ง 2 จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของผู้ใช้ว่าจะมีความเหมาะสมไปในทางใด ซึ่งอาจใช้คำทั้ง 2 แทนกันได้

องค์ประกอบขององค์การ(Elements of Organization) ที่สำคัญ 5 ประการ

1) คน องค์การจะประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งส่วนใหญ่องค์การจะมีคนเป็นจำนวนมากปฏิบัติงานร่วมกัน หรือแบ่งงานกันทำ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด โดยที่คนจะปฏิบัติงานร่วมกันได้จำเป็นต้องอาศัย “ความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์” เพื่อทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน

2) เทคนิค การบริหารองค์การต้องอาศัยเทคนิควิทยาการ หรือที่เรียกว่า เทคโนโลยีเพื่อการแก้ไขปัญหหรือตัดสินใจ หรืออาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันนี้้องค์การไม่สามารถจะบริหารงานได้โดยอาศัยแต่เฉพาะ

ประสบการณ์ ความเฉลียวฉลาดของนักบริหารเท่านั้น ในหลายกรณีผู้บริหารต้องอาศัย เทคนิคทางการบริหาร เพื่อการแก้ไขปัญหาหรือการตัดสินใจ และในขณะเดียวกันก็เป็นการลดความเสี่ยงอีกด้วย

3) ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร หรือที่เรียกว่า สารสนเทศในการปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหา การอาศัยเทคนิคทางการบริหาร ยังไม่เพียงพอสำหรับการบริหารองค์การ นักบริหารยังต้องอาศัยความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เพื่อความเข้าใจ เพื่อการวิเคราะห์ ตลอดจนการคาดคะเนแนวโน้มในอนาคตอีกด้วย ดังนั้นเทคนิคเพื่อการบริหารจึงควบคู่ไปกับ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร

4) โครงสร้าง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญไม่น้อยขององค์การ ซึ่งนักบริหารจะต้องจัดโครงสร้างให้สอดคล้องกับงาน เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่เหมาะสม เพื่อให้งานขององค์การบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) เป้าหมาย หรือ วัตถุประสงค์ มนุษย์จัดตั้งองค์การขึ้นมาก็เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่มนุษย์ต้อง ดังนั้น องค์การจึงต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

หน้าที่ในการจัดการ(The Function of Management) นักวิชาและนักบริหารได้มีการวิเคราะห์ว่า การจัดการเป็นความรู้ที่มีประโยชน์ ดังนั้นจึงได้จัดการศึกษาหน้าที่ของการจัดการ โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้คือ

- 1) การวางแผน (Planning)
- 2) การจัดองค์การ (Organization)
- 3) การจัดหาคนเข้าทำงาน (Staffing)
- 4) ภาวะผู้นำ (Leading)
- 5) การควบคุม (Controlling)

ทรัพยากรในการบริหารการจัดการ

ทรัพยากรหรือปัจจัยที่นักบริหารต้องให้ความสนใจเพื่อให้การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์การประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้คือ คน (Man) คือทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจขององค์การ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการจัดการ เงิน (Money) คือปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมต่างๆ ขององค์การดำเนินการต่อไปได้ วัสดุ (Materials) คือวัตถุดิบซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญไม่แพ้ปัจจัยอื่น จำเป็นต้องมีคุณภาพและมีต้นทุนที่ต่ำเพราะมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต

4. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นมีหลายระดับ ตั้งแต่การถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การวางแผนร่วมกันโดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน การปฏิบัติตามแผนมีการทำงานร่วมกัน และการประเมินผลร่วมกัน (ปรีดา ประพฤติกุศล, 2530 อ้างถึงใน ไพรัตน์ ฤทธิประเสริฐ 2540,16) ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องหรือใกล้เคียงกับที่ อคิน รพีพัฒน์ (2531, 49) และบัณฑิต อ่อนดำ (2528 อ้างถึงใน ทศพล กฤตยพิสิฐ 2537,13) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

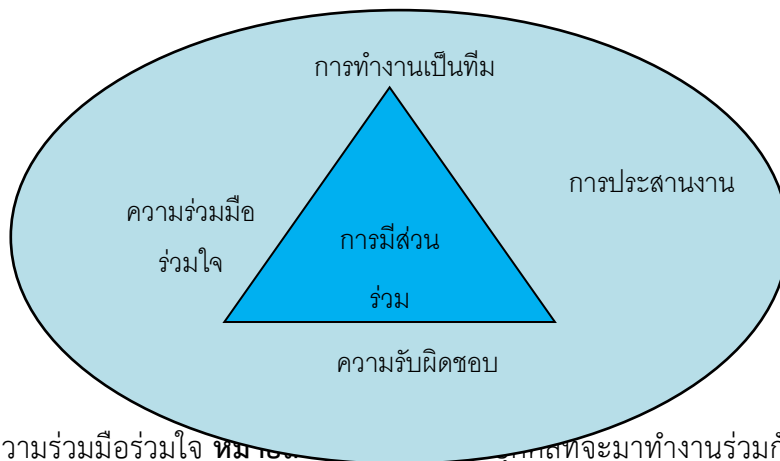
ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปแล้วนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย เป็นการประเมินผลการหน้าเป็นระยะๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

โดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วมคือ

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

Participation = Cooperation + Coordination + Responsibility

ความร่วมมือร่วมใจ หมายถึง ทุกคนจะมาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การประสานงาน หมายถึง ช่วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการทำกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วมในการทำงาน

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการกระทำงานและในการกระทำงานและการทำให้เชื่อถือไว้วางใจ

ดังนั้น การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ (ความร่วมมือร่วมใจ) โดยกระทำการงานดังกล่าวในช่วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือถูกจังหวะ และเหมาะสม (การประสานงาน) กับทั้งการทำงานดังกล่าวด้วยความรู้สึกร่วมกันให้ประจักษ์ว่า เชื่อถือได้ (ความรับผิดชอบ)

5. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1. นิยามความหมาย ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชน ได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและการดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาการสืบสานกัน มาเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่ง ถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนส่งสรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มอื่นจากพื้นที่ในสิ่งแวดล้อมอื่นที่ ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กัน แล้วรับเอามาปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาใน สิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มนั้น ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิด ประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอกและภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่ หรือผลิตซ้ำเพื่อ การแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป (เอกวิทย์ อ่างโน มาริส, 2541)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom หรือ Indigenous Knowledge) ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นในบริบททางกายภาพและวัฒนธรรมทางภูมิสังคมระหว่างคน กับสิ่งแวดล้อม เป็นความรู้ของชุมชน กลุ่มชนต่างๆ ที่ได้สั่งสมมา สืบทอดและพัฒนามาเป็น เวลานั้นร้อยนับพันปีภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะใกล้เคียงกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คือเป็นองค์ความรู้ที่ได้ผ่านการพิสูจน์ทดลองและผ่านกระบวนการคัดสรรปรับปรุงและพัฒนา ความคิดอย่างเป็นระบบมาแล้ว แต่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ตรงที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะจำเพาะเจาะจงเฉพาะท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการ ปฏิสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์ สัตว์ พืช พลังธรรมชาติดวง วิญญาณ ที่ดิน แหล่งน้ำ และลักษณะภูมิประเทศในอาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะ กรมทรัพยากรน้ำ (2550) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ความเชื่อ ความสามารถของมนุษย์ในการแก้ปัญหา ปรับตัวจัดความสัมพันธ์และการดำรงชีวิตให้ผสมผสาน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำชี 17 18 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำชี เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองและบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา จึงเป็นความรู้ แบบองค์รวม (Holistic) ที่มีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับระบบสังคมวัฒนธรรม รวมถึงความเชื่อทางศาสนาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์

5.2. ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

กรมทรัพยากรน้ำ (2550) ได้จัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไว้ 8 ประเภท ประกอบด้วย

1) ผู้มีความรู้ในท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับผู้มีความรู้ในท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งมีความรู้ในด้านต่างๆ อันเป็นที่นับถือ และเชื่อถือ ของคนท้องถิ่น เช่น

ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ผู้ใช้ความรู้ด้านวรรณเกษตรกับการอนุรักษ์ฟื้นฟู แหล่งน้ำตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ บ้านห้วยหิน ต.ลาดกระโทง อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา เป็นต้น

2) ความรู้ความสามารถ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความรู้การสะสมความสามารถและประสบการณ์ในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นและมีการถ่ายทอดสืบต่อมาตั้งแต่ บรรพบุรุษถึงปัจจุบัน 3) ความเชื่อ พิธีกรรม ศาสนา คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ พิธีกรรม ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีซึ่งเกี่ยวข้องกับจิตใจความเชื่อที่มีการสืบทอดมาจาก บรรพบุรุษ เช่น ความเชื่อเรื่องผีขุนน้ำ ความเชื่อเรื่องป่าแดบอ พิธีการสืบทอดแม่น้ำ การบวชป่า เป็นต้น

3) ระเบียบ กฎเกณฑ์ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดกฎระเบียบ จารีต ขุมชน กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีการปฏิบัติสืบทอดกันมา

4) เครื่องมือ อุปกรณ์ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นนำวัสดุอุปกรณ์ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาทำเป็นเครื่องมือหรือ อุปกรณ์ในการดำรงชีวิต

5) สิ่งก่อสร้างด้วยวัสดุท้องถิ่น คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการนำวัสดุ อุปกรณ์ หรือทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติมาก่อสร้างเป็นสิ่งต่างๆ เพื่อให้ในการดำรง ชีวิต เช่น การทำฝายแม้ว เป็นต้น

6) การจัดการ การปฏิบัติคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับใช้ความรู้ในการ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จัดสรรน้ำ การปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน

7) วัฒนธรรม/วิถีชีวิต คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตซึ่งเป็น วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ:กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำชี

5.3. ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

กรมทรัพยากรน้ำ (2550) ได้สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่าเป็นเรื่อง ของการใช้ความรู้ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม ซึ่งเกิดขึ้นภายในชุมชน อีกทั้งยังเป็น ความรู้แบบองค์รวมที่เกิดจากการเชื่อมโยงความรู้หรือกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือ ธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะ หรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน เป็นเรื่อง ของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม คำนึงถึงวิกฤติการณ์ภายในชุมชน อันได้แก่ การดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิต ต่าง ทั้งคน สัตว์ผลผลิตของชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและมีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา ไม่มีการบันทึกอย่าง เป็นระบบ จึงไม่อาจถ่ายทอดโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของโลกรสมัยใหม่ แต่ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะถูกสืบทอดโดยผ่านวิถีชีวิต การปฏิบัติและการบอกเล่าต่อๆ กันมา ซึ่งเป็นการยากที่บุคคล ภายนอกผู้ซึ่งไม่ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตดังกล่าว จะเรียนรู้ได้

ดังนั้น กรมทรัพยากรน้ำจึงได้สรุปลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไว้ 7 ประเภท ประกอบด้วย

- 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการคุณภาพน้ำ
- 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรน้ำ

- 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ได้แก่
 - (1) การใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร
 - (2) การใช้ประโยชน์ด้านการอุปโภคบริโภค
 - (3) การใช้ประโยชน์ด้านพลังงาน
- 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ และป่าต้นน้ำ ได้แก่
 - (1) การอนุรักษ์/ฟื้นฟูแหล่งน้ำ
 - (2) การอนุรักษ์/ฟื้นฟูป่าต้นน้ำ
- 5) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและจัดหาแหล่งน้ำ ได้แก่
 - (1) การจัดทำฝายต้นน้ำ
 - (2) การจัดทำประปาภูเขา
- 6) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอุทกภัย
- 7) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

5.4. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ที่มีคุณค่าจะดำรงอยู่ได้จะมีกระบวนการส่งต่อหรือถ่ายทอดความรู้ ซึ่ง กระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการถ่ายทอดจากการพัฒนาความรู้ การสังสมประสบการณ์ในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น ต้องใช้เวลา ความใกล้ชิดในเนื้อหาแต่ละเรื่องแต่ละขั้นตอน มีลักษณะที่เป็นความรู้รวมเป็นกลุ่มวัฒนธรรม (Traditional knowledge) ผ่านทางคติความเชื่อ บริบททางพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ หรือความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ส่วนบุคคลเกิดขึ้นบนพื้นฐานการรับรู้และฝึกฝนที่แตกต่างกันของแต่ละ บุคคล กระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสาระสำคัญ อยู่ที่การให้ความสำคัญต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของ สิ่งมีชีวิตและการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติที่มีความผสมกลมกลืนกัน ซึ่ง กระบวนการถ่ายทอดความรู้มีวิธีการการถ่ายทอดที่แตกต่างกันในแต่ละระดับ เช่น ระดับครอบครัวและเครือญาติการเรียนรู้เกิดจากการทำกิจกรรมร่วมกันในครัวเรือน การทำไร่ทำนา การประกอบพิธีกรรมร่วมกันในครัวเรือน หรือการเล่น โดยมีคนเฒ่าคนแก่หรือพ่อแม่ คอยสั่งสอน

ส่วนในระดับชุมชนกระบวนการเรียนรู้มีได้ผูกขาดอยู่ในสถาบันใดสถาบันหนึ่ง เป็นการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเช่น การประกอบ พิธีกรรมต่างๆ ประจำหมู่บ้าน ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตที่ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติจะมีระบบการถ่ายทอดที่ครอบครัวและชุมชน โดยถ่ายทอดผ่านทางประเพณีความเชื่อ คำสอน บทเพลง โดยผู้อาวุโสเป็นผู้นำและศูนย์ รวมจิตใจ เพื่อให้สอดคล้องและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่าง ปกติสุข และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

5.5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หมายถึง ความรู้มโนทัศน์ความ เชื่อ ประเพณีระเบียบ ข้อห้าม วิธีการ ความสามารถ ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่ง อาจจะเป็นผลผลิตของปัจเจกบุคคลหรือชุมชน ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากร น้ำในชุมชนท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ ได้แก่ การจัดหาแหล่งน้ำ/การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำ และการจัดการองค์กร/กลุ่มผู้ใช้น้ำ ฯลฯ ได้อย่าง สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเกิด ขึ้นจากความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน การปฏิบัติ/ทดลองใน

ชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ แล้วสั่งสมเป็นประสบการณ์และถ่ายทอดสืบทอดกันมา (กรมทรัพยากรน้ำ, 2550)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำชี 21 นิธิ (2545) อ้างในกรมทรัพยากรน้ำ (2550) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือความรู้ของชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรน้ำ ไว้หลายประเด็น สรุปได้ดังนี้

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือความรู้ของชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรน้ำ ไม่ใช่ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีล้วนๆ แต่เป็นความรู้ที่เชื่อมโยงอย่างน้อย 3 ด้านเข้าด้วยกัน คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านระบบนิเวศ และด้านสังคมวัฒนธรรม ความสำเร็จในการจัดการน้ำแบบ ชาวบ้าน หมายถึง การสร้างความรู้ที่เชื่อมโยงทั้ง 3 ด้านนี้เข้าด้วยกัน

2) ภูมิปัญญาในการจัดการน้ำของชาวบ้านมีพื้นฐานอยู่ที่ท่าทีซึ่งมีต่อธรรมชาติ กล่าวคือ ยอมรับว่าความแปรผันของธรรมชาติเป็นเรื่องปกติฤดูน้ำท่วมมีน้ำหลาก ฤดูแล้งก็ ย่อมแล้งเป็นธรรมดา ปัญหาไม่ได้อยู่ที่การเปลี่ยนแปลงหรือควบคุมธรรมชาติเช่น เปลี่ยนให้ แล้งกลายเป็นน้ำ คือ ควบคุมมิให้เกิดน้ำหลากในหน้าน้ำ แต่ปัญหาคืออยู่ที่จะให้ประโยชน์อย่าง ยั่งยืนจากธรรมชาติได้อย่างไร

3) การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างยั่งยืนนั้นความรู้ในการจัดการน้ำของชาวบ้าน บอกไว้ชัดเจนว่าต้องใช้น้ำอย่างพอดีเช่น การเก็บน้ำโดยใช้สระน้ำตื้นในพื้นที่สวน/ไร่นาของ ชาวบ้าน สามารถใช้ปลูกพืชบางอย่างในฤดูแล้งได้ ซึ่งหากชาวบ้านต้องการผลกำไรอย่าง ไม่นานก็ไม่มีทางที่จะหาน้ำ มาป้อนการผลิตได้อย่างเพียงพอทั้งนี้ได้หมายความว่าชาวบ้าน ไม่ยอมรับผลิตเชิงพาณิชย์ชาวบ้านผลิต ของไว้ขายจำนวนมาก แต่พวกเขาจัดว่า ต้องมีขีดจำกัด ที่ความพอดี

4) การจัดการน้ำทั้งสามมิติรวมทั้งส่วนที่เป็นท่าทีหรือทัศนคติเช่นนี้ นับว่าเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ที่ไม่มีการประมวลและจัดให้เป็นระบบองค์ความรู้จึงไม่อาจ ถ่ายทอดโดยผ่าน กระบวนการเรียนรู้ของโลกสมัยใหม่ ทั้งการสอนในห้องเรียน ตำราหนังสือ หรือข้อความในเว็บไซต์ อย่างไรก็ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีการถ่ายทอดผ่านวิถีชีวิตให้กับผู้ ที่เกี่ยวข้องในวิถีชีวิตได้สืบทอดต่อไป

5) การยอมรับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นทางเลือกของการจัดการน้ำของชาวบ้าน ในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่ชาวบ้านสามารถควบคุมได้ไปจนถึง อำนาจในการจัดการ ไร่นาของตนเองได้อย่างอิสระ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีความสำคัญต่อการจัดการ ทรัพยากรน้ำ เพราะน้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ได้สั่งสมองค์ความรู้ความเชื่อและภูมิปัญญา ในการใช้ ทรัพยากรน้ำ การจัดการน้ำและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำของชุมชน ผ่าน การเรียนรู้สั่งสมและ ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษสืบทอดกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน

ความรู้ทางวัฒนธรรมภูมิปัญญามาเป็นฐานในการพัฒนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ ยั่งยืน (ประเวศ, 2537) กล่าวว่าการพัฒนาใดๆ โดยละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่นจะไม่ประสบ ผลสำเร็จอย่างแท้จริง ดังนั้น การจัดการทรัพยากรน้ำมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำ 22 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำชี ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เกิดความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อ และความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย

6. แนวคิด “การวิจัยเพื่อท้องถิ่น”

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community- base research) ถือว่าเป็นงานของคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น ดังนั้นการวิจัยท้องถิ่นจะต้องเน้นให้ชาวบ้านเป็นผู้ระบุปัญหาด้วยตนเอง เป็นผู้ลงมือทำงานวิจัยด้วยตนเอง โดยมีพี่เลี้ยง มีผู้ประสานงาน มีนักวิชาการมาร่วมกันทำงานวิจัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเพิ่มพลังปัญญา ร่วมกันทั้งคนนอก (พี่เลี้ยงนักวิจัย นักวิชาการและ ผู้ประสานงาน) และคนในท้องถิ่น กล่าวคือ มีลักษณะของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research)นั่นเอง ที่สำคัญต้องพยายามสร้างทีมงานวิจัยในพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูล วางแผนดำเนินงาน การวิเคราะห์และทดลองปฏิบัติ และทางเลือกในการจัดการต่างๆเพื่อนำไปแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นด้วยชุมชนท้องถิ่นเอง โดยมีขั้นตอนการทำงานวิจัยที่แบ่งได้เป็น3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1. การเตรียมการ เตรียมชุมชน เป็นระยะการเข้าสู่ชุมชน โดยมีการคัดเลือกชุมชน กลุ่ม ประเด็น ปัญหา ที่จะทำงานวิจัย และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนทุกกลุ่ม

ระยะที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย เป็นขั้นตอนที่ต้องมีการเก็บข้อมูลด้านเอกสาร การศึกษาบริบทชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของวิธีการที่จะนำมาแก้ปัญหา รวมถึงการบริหารจัดการเกี่ยวกับผู้รับผิดชอบ ระยะเวลางบประมาณที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผลแต่ละขั้นตอน

ระยะที่ 3 การสรุปผลและเขียนรายงานการวิจัย ซึ่งต้องอาศัยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการประชุมสรุปงานทุกครั้ง (สินธุ์ สโรบล, ศรีศักดิ์ วลลิโถม, กาญจนา แก้วเทพ และกาญจนา ทองทั่ว. 2552) จากหนังสือ สลิววิจัยไต้หวัน: ถอดบทเรียน ประสบการณ์ คน ทำงานวิจัยท้องถิ่น

6.1 แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

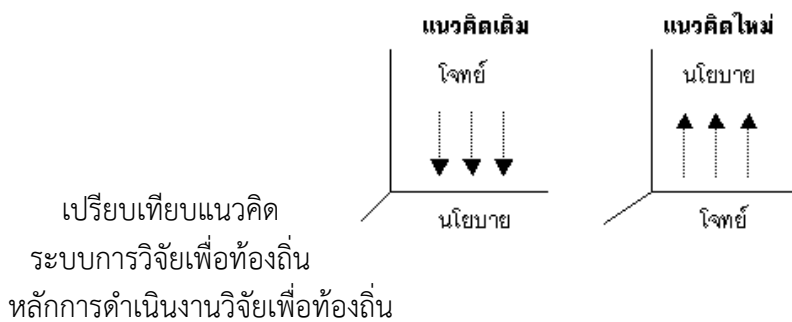
หลายสิบปีที่ผ่านมา งานวิจัยในประเทศไทย มักถูกตั้งโจทย์โดยนักวิชาการ หน่วยงานต่างๆ เพียงเพื่อทดสอบทฤษฎีบางอย่างหรือต้องการหาคำตอบบางอย่าง ที่กลุ่มคนเหล่านั้นสนใจหรือเข้าไปทำวิจัยในท้องถิ่น เพื่อการวางแผน กำหนดนโยบายบางอย่าง เพื่อคลี่คลายปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ แต่ก็ยังเป็นที่ยกย่องว่า ผลงานวิจัย ได้ถูกนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์กับคนส่วนใหญ่หรือไม่ สามารถตอบคำถาม ในชุมชน และนำไปแก้ไขปัญหาได้จริงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เพราะหลายๆ ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข และในบางปัญหา กลับดูเหมือนว่าจะรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากขาดการคำนึงถึงว่า ชุมชนต้องการจะคลี่คลาย ในสิ่งที่กลุ่มคนภายนอกเข้าไปศึกษาหรือไม่ กล่าวคือ ผู้ที่เกี่ยวข้อง มักจะไม่ได้นำงานวิจัยไปใช้หรือไม่ตอบสนองกับปัญหาของชุมชนนั่นเอง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงพยายามสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ในการสนับสนุนงานวิจัย คือ “ไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตาม ที่จะทำวิจัย โจทย์ควรมาจากชุมชนท้องถิ่น ทำแล้วก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชน ทำให้คนในชุมชน ได้เรียนรู้และเก่งขึ้น” บนฐานคิดตามความหมาย การวิจัยของศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ที่ได้กล่าวไว้ว่า “วิจัยที่แท้จริงนั้น จะต้องเป็นการวิจัย ที่หมายถึงความถึงการแสวงคำตอบที่เป็นระบบเปิด และเรื่องของการพัฒนา จะต้องตั้งโจทย์ที่เป็นระบบเปิด เพราะฉะนั้นนอกจากเข้าใจปัญหา และมองแนวทางในการแก้ปัญหา เราก็มีโจทย์ ในการวิจัยนั้น ซึ่งได้ชี้ช่องทางให้เราเห็นถึง แนวทางการพัฒนา หมายความว่า เป็นการพัฒนาต่อไป เป็นการกำหนดแนวทาง การพัฒนาที่ขึ้นอยู่กับศักยภาพของท้องถิ่นโดยเฉพาะ การทำงานวิจัยในรูปแบบนี้ เราจะต้องมองเงื่อนไข ศักยภาพ เพื่อที่จะให้ท้องถิ่น สามารถพัฒนาตัวเองต่อไปได้” ทำที่สุดแล้ว เมื่อมีงานวิจัย มีข้อมูลและประสบการณ์จากหลายๆ พื้นที่ หลายๆ ชุมชนทั่วประเทศเพียงพอ ก็คาดว่าจะสามารถนำไปสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้

เพื่อผลักดัน สู่การเปลี่ยนแปลงนโยบาย ในระดับภาค ระดับประเทศ ทำให้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นคลี่คลายในที่สุด

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นองค์กร นอกระบบราชการ บริหารงานโดยอิสระ ภายใต้การกำกับ ของสำนักนายกรัฐมนตรี ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2536 เพื่อให้การสนับสนุนการวิจัย ด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และงานวิชาการด้านต่างๆ เพื่อการพัฒนาประเทศ โดยมีการแบ่งเป็นฝ่ายงานต่างๆ ได้แก่ฝ่าย นโยบายชาติ และความสัมพันธ์ข้ามชาติ ฝ่าย 2 เกษตร ฝ่าย 3 สวัสดิภาพสาธารณะ ฝ่าย 4 ชุมชน ฝ่าย 5 อุตสาหกรรม และฝ่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ที่สำคัญคือ สกว.ภาค จะต้องเน้นการจัดการ และประสานให้เกิดความเชื่อมโยง ระหว่าง “ปัญหา” (นักวิจัย) และ “พัฒนา” (นักพัฒนา) ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับชาติ ที่ดำเนินงานแบบแยกส่วน ต่างคน ต่างทำอยู่ ในปัจจุบัน ดังคำขวัญ “สร้างสรรค์ปัญหา พัฒนาท้องถิ่น” เพื่อให้ “สังคมไทย ได้ใช้ความรู้และข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ ในการแก้ไขปัญหา และตัดสินใจ แทนการใช้ความรู้สึก หรืออารมณ์” นำไปสู่ความสามารถ ในการแก้ปัญหา พัฒนาตนเอง และพึ่งตนเองได้ในชุมชนท้องถิ่น ตลอดจน การพัฒนาประเทศชาติ ที่ยั่งยืนในที่สุด

ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ได้กล่าวถึงระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไว้ว่า จะต้องมีส่วนประกอบสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ระบบทรัพยากร ต้องมีระบบทรัพยากรที่มาจากส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น
2. หน่วยงานจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ต้องมีหน่วยงานจัดการ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่สามารถเรียนรู้ และพัฒนาศาสตร์และศิลป์ ในการจัดการ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่เชื่อมโยง กับการจัดงานวิจัย ในภาพรวมของประเทศ ซึ่งหน่วยจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้ อาจมีหน่วยงานเดียว ครอบคลุมทั้งประเทศ หรืออาจแยกเป็น 2 – 3 หน่วยงาน บางพื้นที่กันดูแลตามความเหมาะสม
3. นักบริหารวิจัยเพื่อท้องถิ่น เนื่องจากการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในประเทศไทยเป็นเรื่องใหม่ นักวิจัยเองยังไม่สันทัด ไม่คุ้นเคย และคนในท้องถิ่นเอง ก็ยังไม่คุ้นเคย จึงต้องการนักบริหารงานวิจัย เข้าไปจัดกระบวนการ แปรความต้องการ ของชาวบ้านให้เป็นโจทย์วิจัย จัดกระบวนการ เพื่อกำหนดกระบวนการ หรือวิธีวิจัย และแปลผลการวิจัย ตลอดจนนำผลการวิจัย ไปใช้ประโยชน์ ในท้องถิ่น ซึ่งนักบริหารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะต้องมียุทธศาสตร์หลายด้าน ที่แตกต่าง ไปจากนักบริหารงานวิจัยโดยทั่วไป
4. สถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ต้องมีการจัดตั้ง และส่งเสริมความเข้มแข็ง ขององค์กรทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรวิจัย และเทคโนโลยี เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นกลไก ในการรับใช้ชุมชนท้องถิ่น ในการส่งเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการสร้างฐานความรู้เพื่อท้องถิ่น

5. นักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ควรประกอบด้วย นักวิจัยจากหลายหลายสาขาวิชา หลายพื้นฐาน ประสบการณ์ แต่มีส่วนที่เหมือนกัน หรือมีเจตนารมณ์ร่วมกันคือ ต้องการเข้ามาอำนวยความสะดวก ให้ชาวบ้านสร้างความรู้ เพื่อใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

6. นักวิจัยเชิงทฤษฎี นักวิจัยเชิงทฤษฎีจะต้องเข้ามาจับภาพรวม ภาพใหญ่ พัฒนาเป็น ทฤษฎีที่สร้างขึ้นเองภายในประเทศ จากข้อมูลท้องถิ่น ซึ่งในขณะนี้แทบจะไม่มีทฤษฎีทางสังคมที่ สร้างขึ้นเองภายในประเทศจากข้อมูลท้องถิ่นเลย

7. ระบบข้อมูลเพื่อการวิจัยท้องถิ่น ข้อมูลส่วนหนึ่ง (ซึ่งเป็นข้อมูลส่วนใหญ่ที่ต้องการ) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชาวบ้านทั่วประเทศ ประเด็นที่สำคัญ คือ ความแม่นยำและทันสมัยของ ข้อมูล จะต้องมีการจัดเก็บและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ และมีการประมวลและใช้ข้อมูลในแต่ละท้องถิ่น ให้เป็นประโยชน์

ระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเทศไทย ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น จึงยังต้องการการพัฒนา อีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการบริหารจัดการ จึงควรเป็นระบบเปิด ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว เป็นการ นำไปสร้างความรู้ เท่ากับว่าผู้ที่เกี่ยวข้องต้องช่วยกันพัฒนาระบบนี้ โดยมีเป้าหมายอันยิ่งใหญ่ คือ “สังคมไทย มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน บนฐานความรู้ และการสร้างความรู้ในทุกส่วนของสังคม”

1. ความหมายและกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ภายใต้แนวคิด และหลักการดังกล่าว จึงเกิดคำนิยามใหม่สำหรับงานวิจัยว่าเป็น “กระบวนการ” ที่ให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลอง ทำ วิเคราะห์ สรุปคำตอบและถอดบทเรียนเพื่อปรับปรุงงานต่อไป นั้นหมายความว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชน เข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด ตั้งคำถาม การวางแผน และการค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ โดยมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Action Research) ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ ได้ผลงานและเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง ตลอดจนยกระดับการแก้ปัญหาให้มีความน่าเชื่อถือสูง และ สามารถ ใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่น มีกระบวนการศึกษา เรียนรู้อย่างเป็นเหตุ เป็นผล ดังนั้น จุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ก็คือ เน้นที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้าน ได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง ให้งานวิจัย มีส่วนในการแก้ปัญหาของ ชาวบ้าน และเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุมเสวนา ถกเถียง)เป็น เครื่องมือ เพื่อให้คนในชุมชน ได้มี ส่วนร่วม ทั้งกลุ่มชาวบ้าน ครู โรงเรียน เอ็นจีโอ สมาชิก อบต. กรรมการ สหกรณ์ข้าราชการ หรือกลุ่มคน อื่นๆ ที่จะเข้ามาร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

โดยสรุป “กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงาน อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อ ตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการ แยกแยะประเด็น ว่าข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของ ข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำ การ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการ เรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้ว อาจจะทำ

ใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” คนในท้องถิ่นนั่นเอง

วิธีการนี้เป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่ง ที่ไม่ติดขัดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น มุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้ จึงไม่ใช่เครื่องทางวิชาการ ที่จะขอตำแหน่ง ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดา ที่ชาวบ้านก็ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

7. แนวคิดระบบการผลิต

ระบบการผลิต (Production System) หมายถึง การผลิตเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมาจากการใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ การดำเนินการผลิตจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการกระทำก่อนหลัง กล่าวคือ จากวัตถุดิบที่มีอยู่จะถูกแปลงสภาพให้เป็นผลผลิตที่อยู่ในรูปตามต้องการ เพื่อให้การผลิตบรรลุวัตถุประสงค์ดัง

ความหมายของระบบการผลิต ระบบการผลิต (Production System) หมายถึง การผลิตเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการสร้าง สิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมาจากการใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ การดำเนินการผลิตจะเป็น ไปตามลำดับขั้นตอนของการกระทำก่อนหลัง กล่าวคือ จากวัตถุดิบที่มีอยู่จะถูกแปลงสภาพให้เป็นผลผลิตที่อยู่ในรูปตามต้องการ เพื่อให้การผลิตบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว นั้น จึงจำเป็นต้องมีการจัดการให้อยู่ในรูปของระบบการ ผลิต ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ปัจจัยการผลิต (input) กระบวนการแปลงสภาพ (conversion process) และผลผลิต (output) ที่อาจเป็นสินค้าและบริการ การผลิตที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านปริมาณ คุณภาพ เวลา และราคา ซึ่งทั้งหมดนี้ จะต้องนำมารวมไว้ในระบบการผลิต โดยมีการวางแผนและควบคุมการผลิตเป็นแกนกลาง กิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ ในระบบการผลิตนั้นสามารถจำแนกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน (planning) การดำเนินงาน (operation) และการควบคุม (control)

- 1) การวางแผน เป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ และวางแผนการใช้ทรัพยากรให้ตรงตาม เป้าหมายที่ต้องการ และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในแผนการผลิตจะกำหนดเป้าหมายย่อยไว้ในแผนกต่าง ๆ ในเทอมของเวลาที่กำหนดไว้ก่อนล่วงหน้า และจากเป้าหมายย่อย ๆ ที่ถูกกำหนดขึ้นเหล่านี้ ถ้าประสบ ผลสำเร็จก็จะส่งผลไปยังเป้าหมายที่ต้องการ
- 2) การดำเนินงาน เป็นขั้นตอนของการดำเนินการ จะเริ่มต้นได้ก็ต่อเมื่อรายละเอียดต่าง ๆ ในขั้นตอนการวางแผนได้ถูกกำหนดไว้ในแผนการผลิตเรียบร้อยแล้ว
- 3) การควบคุม เป็นขั้นตอนของการตรวจตราให้คำแนะนำและติดตามผลเกี่ยวกับการดำเนินงาน โดยใช้การป้อนกลับของข้อมูล (feedback information) ในทุก ๆ ขณะทำงานก้าวหน้าไป ผ่านกลไกการควบคุม (control mechanism) โดยที่กลไกนี้จะทำหน้าที่ปรับปรุงแผนงาน และเป้าหมายเพื่อให้เป็นที่เชื่อมั่นได้ว่าจะ บรรลุเป้าหมายหลัก ในการผลิตโดยทั่วไป จะประกอบไปด้วย 3 ส่วนด้วยกัน คือ

- ปัจจัยการผลิต (Input) ได้แก่ คน (Man) วัตถุดิบ (Materials) เครื่องจักร (Machines) พลังงาน (Energy) เงิน (Money) ข่าวสารข้อมูล (Information)

- ส่วนกระบวนการผลิต (Process) ได้แก่ การเตรียมวัตถุดิบต่าง ๆ การนำส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันการสร้างรูปทรง การตกแต่ง รูปทรงตลอดทั้งการบรรจุผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่าย

- ส่วนที่เป็นผลผลิต (Output) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป (Products) ซึ่งผลผลิตจะออกมาใน รูปของสินค้าหรือบริการ

พืชเศรษฐกิจ คือ พืชที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต มีลักษณะเด่นทางการค้า สามารถนำไปบริโภคโดยเป็นอาหารที่ให้วิตามิน

แร่ธาตุ และเป็นแหล่งพลังงานของมนุษย์และสัตว์ อีกทั้งสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว และประกอบเป็นอาชีพได้

พืชเศรษฐกิจ มีคานิยามแบบง่าย ๆ คือ ระบบการเกษตรที่สามารถปลูกพืชในปริมาณที่เพียงพอ ต่อการบริโภคและยังเหลือนำไปขายเพื่อการสร้างรายได้ สร้างอาชีพให้กับครอบครัว ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม คนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ดังนั้นการปลูกพืชเศรษฐกิจจึงเหมาะสำหรับคนไทยอย่างมาก และในปัจจุบันนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งในด้านความรู้และเงินทุน ทำให้การปลูกพืชเศรษฐกิจเริ่มเป็นที่นิยมกันมากขึ้น การปลูกพืชเศรษฐกิจ นอกจากจะได้ผลผลิตเพื่อบริโภคและการสร้างรายได้ของครอบครัว แล้วก็ยังมีความสำคัญในระดับภูมิภาครวมถึงระดับประเทศ ดังนี้

- สามารถทำเป็นอาชีพหลักของคนไทยได้ ลดอัตราการว่างงานลง
- เป็นแหล่งวัตถุดิบให้ภาคอุตสาหกรรม เพื่อนำไปแปรรูปต่อ
- ช่วยส่งเสริมภาคธุรกิจ และการบริการด้านการเกษตร
- ผลผลิตของการเกษตรจะเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ
- ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศให้ก้าวไปข้างหน้า

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยมีหลายอย่างแต่ที่ประเทศเราส่งออกและมีรายได้เข้าประเทศอย่างเป็นกอบเป็นกำจะได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย ยางพารา เป็นต้น

- ข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย ในปีหนึ่งประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวได้เป็นจำนวนมาก คิดเป็นรายได้เข้าประเทศนับแสนล้านบาท และมีแนวโน้มที่จะส่งออกเพิ่มขึ้นทุกปี ประเทศที่เราส่งออกข้าวมากที่สุดก็ได้แก่ จีน ฮองกง มาเลเซีย แคนาดา อิหร่าน อิรัก ฯลฯ โดยข้าวที่ส่งออกมีทั้ง ข้าวหอมมะลิ ที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว รวมถึงข้าวเปลือกด้วย

- มันสำปะหลัง เป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกง่าย ทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ และเป็นอาหารที่สำคัญของประเทศในเขตร้อน เช่น ประเทศในทวีปแอฟริกา และทวีปอเมริกาใต้ รวมถึงทวีปเอเชียด้วย การส่งออกมันสำปะหลังจึงสามารถสร้างรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมากในแต่ละปี นับเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญไม่แพ้ข้าว

- ข้าวโพด โดยเฉพาะข้าวโพดหวานเป็นพืชเศรษฐกิจที่นำจับตามอง ในช่วงระยะเวลาประมาณ 5 ปี การส่งออกข้าวโพดหวานของไทยมีอัตราเติบโตอย่างต่อเนื่อง สามารถแข่งขันในด้านคุณภาพและราคากับต่างประเทศได้ จนขณะนี้ไทยเป็นอันดับที่ 3 ของโลกในการส่งออกข้าวโพดหวาน โดยอันดับ 1 คือ อังการี และอันดับ 2 คือ สหรัฐฯ

- ยางพารา จัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่ประเทศไทยส่งออกอย่างต่อเนื่อง โดยประเทศจีนมีความต้องการใช้ยางพาราสูงถึง 970,000 ตันต่อปี รองลงมาก็เป็นสหรัฐอเมริกา การส่งออกยางพาราจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1.ส่งออกยางพาราเพื่อเป็นวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรมการผลิตยาง

2.ส่งออกเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป เช่น ยางรถยนต์ ถังมียาง ท่อยาง ถังยางอนามัย ฯลฯ

• อ้อย ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตและส่งออกน้ำตาลที่ทำมาจากอ้อย ที่จัดว่าเป็นรายใหญ่ของอาเซียน ซึ่งไทยสามารถผลิตได้มากกว่าครึ่ง และมีการส่งออกน้ำตาลได้มากถึงร้อยละ 85 ของประเทศในอาเซียนทั้งหมด

พืชเศรษฐกิจระยะสั้น คือ การปลูกพืชที่ใช้ในการบริโภคและนำไปขายเพื่อสร้างรายได้ แต่พืชที่ปลูกนั้นจะมีอายุการเก็บผลผลิตที่สั้น ส่วนใหญ่จะเป็นพืชล้มลุก และมีขั้นตอนการปลูกที่ไม่ยุ่งยาก เช่น พืชตระกูลถั่ว พืชผักสวนครัว ฯลฯ

ความเป็นกรด-ด่างของดิน

ดิน หมายถึง วัตถุที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติจากการสลายตัวทางกายภาพ และทางเคมีของดิน และแร่รวมกับสารอินทรีย์ ที่เกิดจากการสลายตัวของซากพืชซากสัตว์เป็นผิวนั่นบนที่ห่อหุ้มโลก ซึ่งดินจะมีลักษณะและคุณสมบัติต่างกันไปในที่ต่าง ๆ ตามสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ วัตถุดิบกำเนิดสิ่งมีชีวิตและระยะเวลาการสร้างตัวของดิน

ความสำคัญของดิน

- ดินทำหน้าที่เป็นที่ให้รากพืชได้เกาะยึดเหนี่ยวเพื่อให้ลำต้นของพืชยืนต้นได้อย่างมั่นคงแข็งแรง
- ดินทำหน้าที่เป็นแหล่งให้ธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช
- ดินเป็นแหล่งที่เก็บกักน้ำหรือความชื้นในดินและเป็นแหล่งที่ให้อากาศในดินที่รากพืชใช้ในการหายใจ

กรด หมายถึง สารประกอบที่มีไฮโดรเจนประกอบอยู่เมื่อละลายน้ำก็จะแตกตัวให้ไฮโดรเจนไอออน (H+) กรดในชีวิตประจำวัน เช่น น้ำส้มสายชู น้ำมะนาว น้ำอัดลม

ด่าง หมายถึง สารประกอบจำพวกไฮดรอกไซด์ของโลหะแอลคาไลด์ ซึ่งละลายน้ำจะแตกตัว ให้ไฮดรอกไซด์ไอออน (OH-) เสมอ มีรสฝาด ถูกมือสั่นคล้ายสบู่

ด่างในชีวิตประจำวัน เช่น น้ำยาล้างจาน สบู่ แชมพู ผงฟู ผงซักฟอก

ความเป็นกรด - ด่างของดินมีความสำคัญอย่างไร

ความเป็นกรด-ด่างของดิน นิยมบอกเป็นค่า pH ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 1-14 โดยดินที่มี pH ต่ำกว่า 7 จัดว่าเป็นดินกรด ส่วนค่า pH สูงกว่า 7 จัดว่าเป็นดินด่าง และค่า pH เท่ากับ 7 จัดว่า ดินเป็นกลาง

ความเป็นกรด-ด่างเป็นตัวควบคุมการละลายธาตุอาหารในดิน ให้ออกมาอยู่ในรูปสารละลายรวมกับน้ำในดิน ถ้าดินมีความเป็นกรด-ด่างไม่เหมาะสม ธาตุอาหารในดินอาจละลายออกมาได้น้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของพืช หรือในทางตรงกันข้ามธาตุอาหารบางชนิดอาจละลายออกมามากเกินไปจนเป็นพิษต่อพืชได้

ดินกรดหรือดินเปรี้ยว

หมายถึง ดินที่มีระดับ pH ต่ำกว่า 7 มีวิธีการแก้ไขดินกรดโดยเติมปูนขาว หินปูนบด หรือ ใส่ปูนขาวขังบริเวณที่เป็นกรด

ดินด่าง หมายถึง ดินที่มีระดับ pH สูงกว่า 7 มีวิธีการแก้ไขดินด่างโดยเติมอินทรีย์วัตถุหรือปลูกพืชบำรุงดิน

การวัดความเป็นกรด-ด่างของดิน

วิธีที่นิยมมี 2 วิธีคือ

- วัดด้วยเครื่องวัดที่เรียกว่า pH Meter หลักการ คือ เปรียบเทียบค่าความต่างศักย์ระหว่าง glass electrode กับ reference electrode ค่าความต่างศักย์ที่ได้จะถูกเปลี่ยนเป็นหน่วย pH
- การวัดด้วยน้ำยาเปลี่ยนสี (Indicator) น้ำยาเปลี่ยนสีจะเปลี่ยนสีไปตาม pH ของดินที่เปลี่ยนไป ระดับความรุนแรงกรด-ด่างของดิน

ค่า pH	สภาพความเป็นกรด-ด่าง
น้อยกว่า 3.5	กรดรุนแรงที่สุด (ultra acid)
3.5-4.5	กรดรุนแรงมาก (extremely acid)
4.6-5.0	กรดจัดมาก (very strongly acid)
5.1-5.5	กรดจัด (strongly acid)
5.6-6.0	กรดปานกลาง (moderately acid)
6.1-6.5	กรดเล็กน้อย (slightly acid)
6.6-7.3	กลาง (neutral)
7.4-7.8	ด่างเล็กน้อย (slightly alkaline)
7.9-8.4	ด่างปานกลาง (moderately alkaline)
8.5-9.0	ด่างจัด (strongly alkaline)
มากกว่า 9.0	ด่างจัดมาก (very strongly alkaline)

8. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆไม่ว่าจะเป็นการผลิตการบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจกที่คนในท้องถิ่นชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ของประชาชน และร่วมกันเป็นเจ้าของ เศรษฐกิจชุมชนมีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชน หรือทุนในชุมชน อาทิวัฒนธรรม ประเพณี สภาพภูมิประเทศ ความหลากหลายทางทรัพยากรที่มีอยู่

เศรษฐกิจชุมชนมีลักษณะสำคัญคือ ครอบครัวยุคใหม่เป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวต่อความพอเพียง และต่อความสามารถในการพึ่งตนเอง ตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนเป็นตัวของตัวเอง มีพลวัต และสามารถที่จะอยู่รอดด้วยตัวเองได้ พัฒนาเคียงคู่ไปกับพัฒนาการของระบบทุนนิยม

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนเกิดจากการพัฒนาการเศรษฐกิจของโลกตามแนวทางทุนนิยม ได้ก่อให้เกิดปัญหาและผลเสียหลายประการแก่ประเทศที่กำลังพัฒนา และในขณะเดียวกัน การศึกษาค้นคว้า เศรษฐกิจชุมชนในหลายประเทศทำให้มีหลักฐานในเชิงประจักษ์ว่า แม้สังคมเศรษฐกิจจะได้ผ่านพัฒนาการมาแล้วหลายขั้นตอน นับแต่ชุมชนบุพกาลผ่านยุคเจ้าขุนมูลนาย ยุคการค้าอาณานิคม และการเติบโตของ

ระบบทุนนิยม แต่ชุมชนหมู่บ้านก็ยังคงดำรงเอกลักษณ์วัฒนธรรมของตน และยังมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง เช่น การศึกษาชุมชนในลาตินอเมริกาของโฮเซ คาลอส มาเรียเตกี การศึกษาชุมชนในประเทศอินเดียของมหาตมะคานธี และงานศึกษาเศรษฐกิจชุมชนไทยของฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ เป็นต้น

(<http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Alternative/๐๑-๐๑-๐๑.html>)

9. แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (Self-Reliance)

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมชุมชนหรือการพัฒนาชนบทที่สำคัญๆ คือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนา คือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก กิจกรรมและโครงการตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่หลายพื้นที่ทั่วประเทศในปัจจุบันนั้นล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของราษฎรทั้งสิ้น ในการพัฒนาทั้งด้านอาชีพและส่งเสริมการเกษตรให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่นนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการแนะนำสาธิตให้ประชาชนดำเนินการตามเบื้องพระยุคลบาทเป็นไปตามหลักการพัฒนาสังคมชุมชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก ดังนั้น การที่ราษฎรในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้นนั้น สืบเนื่องจากแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานแก่เกษตรกรทั้งหลายประการ

วิธีการพัฒนา

1) ทรงยึดหลักที่ไม่ใช้วิธีการสั่งการให้เกษตรกรปฏิบัติตาม เพราะไม่อาจช่วยให้คนเหล่านั้นพึ่งตนเองได้ เนื่องจากเป็นการปฏิบัติงานโดยไม่ได้เกิดจากความพึงใจ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า ..ดำริ คือ ความเห็นที่จะทำ ไม่ใช่คำสั่งแต่เป็นความเห็น มีทฤษฎีอะไรต้องบอกออกมา ฟังได้ฟัง ชอบใจก็เอาไปได้ ใครไม่ชอบก็ไม่ใช่...

2) ทรงเน้นให้พึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะทำหน้าที่กระตุ้นให้เกษตรกรทั้งหลายคิดหาหนทางที่จะช่วยตนเอง พึ่งตนเองโดยไม่มีการบังคับการแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกต้องกระทำเมื่อจำเป็นจริงๆ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งที่ว่า...คนทุกคน ไม่ว่าชาวกรุงหรือชาวชนบทไม่ควรมีการศึกษามากหรือน้อยอย่างไร ย่อมมีจิตใจเป็นอิสระ มีความคิดเห็น มีความพอใจ เป็นของตนเอง ไม่ชอบการบังคับ นอกจากนั้นยังมีขนบธรรมเนียม มีแบบแผนเฉพาะเหล่ากันอีกด้วย

3) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นจุดหลักสำคัญในการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้วยการดำเนินการเช่นนั้น จักช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด ดังเคยมีพระราชดำรัสในวโรกาสวันขึ้นปีใหม่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2501 กับประชาชนชาวไทยทั้งหลายว่า...ภาระในการบริหารนั้นจะประสบผลด้วยดีย่อมต้องอาศัยความรักชาติ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสมัครสมานกลมเกลียวกัน ประกอบกับการร่วมมือของประชาชนพลเมืองทั่วไป ข้าพเจ้าจึงหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะพยายามปฏิบัติกรณียกิจในส่วนของแต่ละท่านด้วยใจบริสุทธิ์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อได้มาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนทั่วไปอันเป็นยอดปรารถนาด้วยกันทั้งสิ้น

4) หลักสำคัญอีกประการหนึ่ง ในการแนะนำประชาชนเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ ทรงใช้หลักประชาธิปไตยในการดำเนินการ เห็นได้ชัดเจนในทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนประชาชนและเกษตรกรร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น หากเจ้าหน้าที่ที่ทักท้วงสิ่งใดทางวิชาการราบบังคมทูลแล้วก็ทรงรับฟังข้อสรุปอย่างเป็นกลาง หากสิ่งใดที่เจ้าหน้าที่กราบบังคมทูลว่าปฏิบัติได้ แต่

ผลลัพธ์อาจไม่คุ้มค่ากับเงินที่ลงไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงให้เปลี่ยนแปลงโครงการได้เสมอ เห็นได้ชัดเจนจากพระราชดำรัสศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่า...เป็นสถานที่ที่ผู้ทำงานในด้านพัฒนาจะทำอะไรอย่างที่เราเรียกว่า ทดลอง ก็ได้ และเมื่อทดลองแล้วจะทำให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในวิชานั้นสามารถเข้าใจว่าเขาทำกันอย่างไรเขาทำอะไรกัน...ได้พระราชทานพระราชอาธิบายเพิ่มเติมอีกว่า...ฉะนั้นศูนย์ศึกษาพัฒนานี้ ถ้าทำอะไรล้มเหลวต้องไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องถูกลงโทษ แต่เป็นสิ่งที่แสดงว่าทำอย่างนั้นไม่เกิดผล...

5) ทรงยึดหลักสภาพของท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ของแต่ละท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เพราะทรงตระหนักดีว่าการเปลี่ยนแปลงใดที่ดำเนินการโดยฉับพลัน อาจก่อผลกระทบต่อค่านิยม ความคุ้นเคย และการดำรงชีพในวิถีประชาเหล่านั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงพระราชทานแนวคิดเรื่องนี้ว่า...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศของภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศของสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่า เขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...

6) พระราชดำริที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชน ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันจะเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนจักได้มีโอกาสที่จะมีผลิตผลได้ตลอดปี ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารได้ระดับหนึ่ง และเมื่อชุมชนแข็งแกร่งพร้อมดีแล้ว ก็อาจจะมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาในลักษณะที่เป็นการมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนนี้ทรงเรียกว่า การระเบิดจากข้างใน ซึ่งเรื่องนี้พระองค์ทรงอธิบายว่า...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ...วิธีการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้นี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะว่าควรจะต้องค่อยๆ กระทำตามลำดับขั้น ตอนต่อไป ไม่ควรกระทำด้วยความเร่งรีบซึ่งอาจจะเกิดความเสียหายได้ ดังที่รับสั่งกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 ว่า...ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กทีละน้อยให้เป็นลำดับ ให้เป็นการทำไปพิจารณาไป และปรับปรุงไป ไม่ทำด้วยอาการเร่งรีบตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริงสิ่งใหม่ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่าและต่อย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่า...พร้อมกันนั้นในเรื่องเดียวกัน ทรงมีรับสั่งกับบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 ว่า...เมื่อมีพื้นฐานหนาแน่นบริบูรณ์พร้อมแล้ว ก็ตั้งตนพัฒนางานต่อไป ให้เป็นการทำไปพัฒนาไปและปรับปรุงไป...

7) การส่งเสริมหรือสร้างเสริมสิ่งที่ชาวชนบทขาดแคลน และเป็นความต้องการอย่างสำคัญ คือ ความรู้ด้านต่างๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่า ชาวชนบทควรจะมีความรู้ในเรื่องของการทำมาหากิน การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ตัวอย่างแห่งความสำเร็จ ในเรื่องการทำพึ่งตนเอง ซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึง

ตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เองซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ตัวอย่างของความสำเร็จทั้งหลายได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ ทั้งประเทศ วิธีการให้ความรู้แก่ประชาชนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในกรพัฒนาว่า...การใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในงานต่างๆ นั้น ว่าโดยหลักการควรจะให้ผลมาก ในเรื่องประสิทธิภาพ การประหยัดและการทุ่มแรงงาน แต่อย่างไรก็ตามก็จะต้องคำนึงถึงสิ่งอื่นเป็นพื้นฐานและส่วนประกอบของงานที่ทำด้วย อย่างในประเทศของเราประชาชนทำมาหาเลี้ยงตัวด้วยการกสิกรรมและการลงแรงทำงานเป็นพื้น การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลักของประเทศย่อมจะมีปัญหา เช่นอาจทำให้ต้องลงทุนมากมายสิ้นเปลืองเกินกว่าเหตุ หรืออาจก่อให้เกิดการว่างงานอย่างรุนแรงขึ้น เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นจะพลาดเป้าหมายไปทางไกลและกลับกลายเป็นผลเสีย ดังนั้น จึงต้องมีความระมัดระวังมากในการใช้เทคโนโลยีที่ปฏิบัติงานคือ ควรพยายามใช้ให้พอเหมาะพอดีแก่สภาวะของบ้านเมืองและการทำกินของราษฎรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลด้วย เกิดความประหยัดอย่างแท้จริงด้วย...

8) ทรงนำความรู้ในด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเข้าไปถึงมือชาวบ้านบทย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยทรงมุ่งเน้นให้เป็นขบวนการเดียวกับที่เป็นเทคโนโลยีทางการผลิตที่ชาวบ้านสามารถรับไปและสามารถไปปฏิบัติได้ผลจริงในทางปฏิบัติเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกใช้เทคนิควิธีการต่างๆ หลายประการเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่ทรงมุ่งหวังดังกล่าวนั้นมีหลายแนวทาง เช่น

ก. การรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาหลักของชุมชนชนบท ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการรวมตัวกันเป็นรูปของสหกรณ์ ดังนั้น ในทุกพื้นที่ที่เสด็จพระราชดำเนิน และมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นมาไม่ว่าลักษณะใด จะทรงเน้นเสมอถึงความจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันในรูปแบบต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกัน หรือเพื่อให้การทำมาหากินของชุมชนโดยรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด จนเห็นได้ว่า กลุ่มสหกรณ์ในโครงการพระราชดำริที่ประสบความสำเร็จหลายโครงการนั้นพัฒนาขึ้นจากการรวมตัวกันของราษฎรกลุ่มเล็กๆ เช่น สหกรณ์หุบกระบทเกิดจากกลุ่มเกษตรกรที่ทำสวนผักในย่านนั้น เป็นต้น

ข. การส่งเสริมโดยกระตุ้นผู้นำชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาที่เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทรงใช้ในบางพื้นที่ตามความเหมาะสม ทรงพิจารณาผู้นำโดยเน้นในด้านคุณธรรม ความโอปปาติกะ ความเป็นคนในท้องถิ่น และรักท้องถิ่น จากนั้นทรงอาศัยโครงสร้างสังคมไทย โดยเฉพาะระบบอุปถัมภ์กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนที่มีฐานะดี ให้เป็นผู้ดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่น โดยชาวบ้านที่ยากจนให้ความสนับสนุนร่วมมือ ซึ่งในที่สุดแล้วผลแห่งความเจริญที่เกิดขึ้นจะตกแก่ชาวบ้านในชุมชนนั้นทุกคน ดังพระราชดำริที่ว่า ...ในการทำงานทั้งปวงนั้น ทุกคนจะต้องตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร ซึ่งตรงเห็นอกเห็นใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีเมตตาเมตตาใจต่อกัน ยึดมั่นในสามัคคีธรรม ความสุจริตทั้งในความคิดและการกระทำ ถือเอาความมั่นคงและประโยชน์ร่วมกันเป็นจุดหมายสำคัญ...

ค. การส่งเสริมการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองนั้นจะต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่รีบร้อนที่จะให้เกิดผลในทางความเจริญอย่างรวดเร็ว สิ่งสำคัญที่มีพระราชดำริอยู่เสมอ คือ ชุมชนจะต้องพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงค่อยก้าวไปสู่การพัฒนาในเรื่องอื่นๆ การขยายการผลิตเพื่อการค้าใดๆ ก็ตาม ทรงมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความพร้อมในด้านการตลาด โดยเฉพาะในด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจการเกษตรของชาวบ้านอย่างง่าย ๆ อีกด้วย ซึ่งในเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านทำการเพาะปลูก เมื่อมีผลแล้วเขาบริโภคเองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็ขายเพื่อให้ได้ มีรายได้ แล้วก็เมื่อมีรายได้แล้วก็ไปซื้อของที่จำเป็นและสิ่งที่จะมาเกื้อกูลการอาชีพของตัวเอง อย่างนี้ไม่ค่อยมีการศึกษากัน

เมื่อผลิตอะไรแล้วก็จำหน่ายไปก็มีรายได้ก็ต้องทำบัญชี ชาวบ้านทำบัญชีบางที่ไม่ค่อยถูก.ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : มีวิธีที่ช่วยเหลือให้เกษตรกรได้บรรลุผลในการพึ่งตนเอง ที่มา : http://www.chaipat.or.th/site_content/item/283-self-reliance.html

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยทีมวิจัยจากชุมชนเป็นผู้ออกแบบกระบวนการร่วมกันกำหนดกิจกรรมการวิจัย แล้วดำเนินงานวิจัยตามแผนที่จัดทำไว้ โดยมีพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่านคอยให้การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยในส่วนที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้ ซึ่งมีวิธีการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. ระยะเตรียมการทำงานวิจัย

1. ประชุมร่วมกับพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน เพื่อรับทราบความเป็นมาของการดำเนินโครงการ และกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กระบวนการสร้างความเข้าใจระหว่างทีมวิจัยชาวบ้านและพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการว่ามีความเป็นมาอย่างไร ทำเพื่ออะไร ทำแล้วได้ผลเป็นอย่างไรและกระบวนการทำงานเป็นอย่างไร ใครมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าว ซึ่งคำถามต่างๆเหล่านี้ถือมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากหากไม่มีข้อสรุปหรือคำตอบให้กับคนในชุมชน ผลการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวก็ถือว่ามีความล้มเหลว ทั้งในส่วนของการเป้าหมายและผลที่คาดว่าจะได้รับ ดังนั้นการสร้างโอกาสให้มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนการตอบข้อซักถามของคนในชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะส่งผลต่อกระบวนการทำงานร่วมกันในอนาคตได้

2. คัดเลือกทีมวิจัยร่วมจากชุมชนให้มีความเหมาะสมกับลักษณะงานวิจัย โดยคัดเลือกจากกลุ่มชาวบ้านที่มีความสนใจในกระบวนการวิจัยให้เป็นทีมวิจัย

2. ระยะเวลาดำเนินการ

กิจกรรมระยะที่ 1

กิจกรรมที่ เวทีเปิดตัวโครงการวิจัย

เป็นเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างคนในชุมชนบ้านป่าเป๋ยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานวิจัย รับฟังข้อเสนอแนะต่อการทำงานวิจัย และแนวทางการค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย ซึ่งการจัดประชุมดังกล่าว มีขั้นตอนกระบวนการดังนี้

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

ทำความเข้าใจให้กับประชาชนในหมู่บ้านป่าเป๋ย ชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการเพื่อค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ยและหาทางเลือกเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับโครงการวิจัยและขอความร่วมมือกับคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการวิจัยฯ

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ อาคารอเนกประสงค์บ้านป่าเป๋

วันที่ 14 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2561

เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประชาชนบ้านป่าเป๋
- ครูกศน.อำเภอบ้านหลวง

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- เตรียมสถานที่
- เครื่องเสียง
- ประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้อง

การจัดกิจกรรม

1. ชี้แจงให้ความรู้ความเป็นมาของโครงการ
2. แบ่งกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
3. วางแผนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบและซักซ้อมการนำเสนอโครงการวิจัย
4. ประชาสัมพันธ์และประสานกับผู้เข้าร่วมเวที

5. เครื่องมือและวิธีการ

- แบ่งกลุ่มระดมสมอง
- การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- การจดบันทึกข้อมูลลงบนกระดานดำ
- บันทึกรูปแบบ mind mapping

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- ความเป็นมาของโครงการ
- ชี้แจงงบประมาณและการใช้จ่ายงบประมาณ
- อาชีพดั้งเดิมของชุมชน
- ปัญหาที่พบในการประกอบอาชีพ
- แนวทางการแก้ปัญหา

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- คัดเลือกทีมวิจัยและมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ
- จัดทำปฏิทินกิจกรรมให้เป็นไปตามแผน
- กำหนดวัน เวลา สถานที่ เวทีต่อไป

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- ผู้เข้าร่วมเวทีส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ
- ผู้เข้าร่วมเวทีไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

ได้เรียนรู้ความเป็นมาของอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชน จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็นในเวที

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กล่าวแสดงความคิดเห็น การนำเสนอของตัวแทนแต่ละกลุ่ม

3. สิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

การเขียนจดบันทึกในสมุด ขาดความร่วมมือของประชาชนวัยแรงงาน

4. ถ้าจะทำให้ดีขึ้นต้องทำอะไร

ผู้เข้าร่วมเวทีต้องมีวัยที่หลากหลายกลุ่ม ผู้เข้าร่วมเวทีต้องมีความตรงต่อเวลา ผู้เข้าร่วมเวทีต้องให้ความสำคัญกับโครงการ

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

ควรมีผู้เข้าร่วมเวทีที่หลากหลาย ทั้งวัยและอาชีพ ผู้เข้าร่วมเวทีต้องรักษาเวลา

กิจกรรมที่ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของโครงการวิจัย สกว.จังหวัดน่าน

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

ทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมเวทีได้เข้าร่วมจัดบูทในงานเวทีสรุปผลงานวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยต่าง ๆ ของจังหวัดน่าน ณ ห้องประชุมจามจุรี สำนักงาน กศน.จังหวัดน่าน

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ ห้องประชุมจามจุรี สำนักงาน กศน. จังหวัดน่าน

วันที่ 25 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2561

เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย

- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน จำนวน 9 คน

- ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- ประสานแจ้งทีมวิจัยรับทราบเกี่ยวกับหมายกำหนดการจัดกิจกรรม

- คัดเลือกตัวแทนทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรม

- เตรียมวางแผนการเดินทาง

- เตรียมพาหนะในการเดินทาง

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน

- ตัวแทนคณะทีมวิจัยร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- พักรับประทานอาหาร

- ตัวแทนคณะทีมวิจัยร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในงานวิจัย ทั้งหมด 9 โครงการ

- สรุปลองค์ความรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การบันทึกองค์ความรู้
- การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การสนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

ได้รับความรู้จากการจัดกิจกรรม ได้เข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของ ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ต่อไป

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัยให้ ประสพผลสำเร็จ

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- ไม่มี

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- เห็นกระบวนการทำงานวิจัยที่เป็นต้นแบบมาปรับใช้และสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานวิจัย

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่
- ความสามัคคีของทีมวิจัยทั้งหมด 9 โครงการ
- การจัดกิจกรรมตามขั้นตอน
- อาหารที่นำไปร่วมจัดกิจกรรม

3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความไม่พร้อมของทีมวิจัย
- ทีมวิจัยติดภารกิจอื่น

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- ทีมวิจัยทุกคนต้องมีความพร้อม ความเสียสละ
- ความสามัคคีของทีมวิจัย

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- การเดินทางที่สะดวกสบาย
- ทีมวิจัยต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

กิจกรรมที่ ประชุมสร้างความเข้าใจทีมวิจัย

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

เพื่อให้ชาวบ้าน บ้านป่าเป๋ ตั้งแต่ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ได้รับรู้และเข้าใจงานวิจัยชุมชนตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
วันที่ 5 เดือน กันยายน พ.ศ.2561

เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน จำนวน 9 คน
- ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน
- ประสานผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยแต่ละเวที
- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง
- เตรียมอาหารกลางวันสำหรับผู้เข้าร่วมเวทีวิจัย

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- หัวหน้าทีมวิจัยชี้แจงความเป็นมาของโครงการวิจัย
- พักรับประทานอาหาร
- แบ่งกลุ่มทีมวิจัยรับผิดชอบตามกลุ่มเป้าหมาย
- รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- สรุปองค์ความรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การบันทึกองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรมลงในกระดานขรุฟ เพื่อนำเสนอ
- การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การสนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- การจดบันทึกองค์ความรู้ที่ได้ลงในสมุด

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิต และวิถีการผลิตของสมาชิกในชุมชนบ้านป่าเป๋ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม ปฏิทินการผลิตด้านการเกษตรและระบบเศรษฐกิจจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป เป็นเรื่องของการวิเคราะห์ข้อมูลจากชุดองค์ความรู้และศักยภาพด้านระบบการผลิต

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- คณะทีมวิจัยบางคนติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้
- สมาชิกในชุมชนไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากประกอบอาชีพทางการเกษตร
- เนื้อหาในการทำงานวิจัยไม่ครบถ้วน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- การทำงานเป็นทีม
- ทีมวิจัยทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัย

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลตามแบบสอบถามและเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัย

3. สิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมเพียงของสมาชิกในชุมชนต่อการเข้าร่วมเวทีวิจัย
- ทีมวิจัยยังบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- ทีมวิจัยจะต้องบันทึกข้อมูล ให้ครอบคลุมทุกเนื้อหา
- การจัดสรรเวลาให้ตรงกับความต้องการของชุมชน
- การเตรียมเนื้อหาให้ครอบคลุม ครบถ้วน ทุกกระบวนการในการจัดกิจกรรม

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอในเรื่องของการสืบค้นข้อมูล และการถ่ายทอดข้อมูล
- ทีมวิจัยต้องเตรียมข้อมูลให้ครบถ้วน ชัดเจน ก่อนที่จะมาจัดเวทีวิจัย

กิจกรรมที่ เวทีพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย เติมเต็มเครื่องมือวิจัย

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

ชี้แจงทีมวิจัย แบ่งบทบาทหน้าที่

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
วันที่ 6 เดือน กันยายน พ.ศ.2561

เวลา 09.00 น. – 13.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน จำนวน 31 คน
- ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- ประชาสัมพันธ์
- จัดเตรียมสถานที่
- จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินการในกิจกรรม

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- เจ้าหน้าที่ชี้แจงรายละเอียด
- ชี้แจงการบริหารจัดการโครงการ
- แบ่งกลุ่มทีมวิจัยรับผิดชอบตามกลุ่มเป้าหมายหัวข้อที่กำหนดให้ ระดมความคิดเห็น ระดมคำถาม
- รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- สรุปองค์ความรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- กระดาษ
- ปากกา ปากกาเคมี
- สมุดบันทึก
- น้ำยาลบคำผิด

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

การค้นหาข้อมูลในชุมชนโดยมีสมาชิกในชุมชน ผู้สูงอายุ และการกำหนดหัวข้อในกิจกรรมที่ทำ

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

ชี้แจงรายละเอียดให้คณะกรรมการและทีมวิจัยทำตามและดำเนินงานตามแผนงาน ปฏิทิน พร้อมทั้งปฏิบัติตามกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

ข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมไม่ครบถ้วน ไม่ชัดเจน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

ทราบถึงข้อมูลของชุมชน วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติของชุมชน

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้ข้อมูลที่เพิ่มขึ้น
- รู้ประวัติเพิ่มขึ้น
- ทีมวิจัย ได้รับความรู้ ได้แสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- ความสามัคคีของคณะกรรมการและทีมวิจัย

3. สิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ และจัดเวทีวิจัยไม่ชัดเจน

- ทีมวิจัยยังพูดสอดแทรกตอนที่เจ้าหน้าที่ได้ให้ความรู้

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- ทีมวิจัยจะต้องศึกษา ค้นคว้า ข้อมูล ให้มากขึ้น โดยการสอบถามผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสมาชิกในชุมชน

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนควรที่จะเข้าร่วมจัดเวที และทำกิจกรรมทุกคน และควรเชิญชวน ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้สูงอายุ และสมาชิกในชุมชนให้เข้าร่วมกิจกรรมและให้ข้อมูลของชุมชนเพื่อนำข้อมูลมาจัดทำงานวิจัย

กิจกรรมที่ เวทีศึกษาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

เพื่อให้ทราบถึงรายรับ รายจ่าย จากพืชเศรษฐกิจ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ให้เห็นถึงความแตกต่าง

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
วันที่ 12 เดือน ตุลาคม พ.ศ.2561

เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน
- ประสานผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยแต่ละเวที
- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง
- เตรียมอาหารกลางวันสำหรับผู้เข้าร่วมเวทีวิจัย

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- หัวหน้าทีมวิจัยสอบถามข้อมูลต่าง ๆ จากสมาชิกในชุมชน
- พักรับประทานอาหาร
- แบ่งกลุ่มทีมวิจัยรับผิดชอบตามกลุ่มเป้าหมาย
- รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- สรุปองค์ความรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การบันทึกองค์ความรู้ ในการจัดกิจกรรมลงในกระดานสรุป เพื่อนำเสนอ
- การแบ่งกลุ่มย่อย เพื่อการจัดกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ การสนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน
- การจดบันทึกองค์ความรู้ที่ได้ลงในสมุด

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า รายได้จากพืชเศรษฐกิจ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่าง

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป เป็นเรื่องของการวิเคราะห์ข้อมูล ความเสี่ยง โอกาส

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- คณะทีมวิจัยบางคนติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้
- สมาชิกในชุมชนไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากประกอบอาชีพทางการเกษตร
- เนื้อหาในการทำงานวิจัยไม่ครบถ้วน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- การทำงานเป็นทีม
- ทีมวิจัยทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัย

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
- สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดเวทีวิจัย

3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำไม่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- สมาชิกในชุมชนยังไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย
- ทีมวิจัยยังอธิบายข้อมูลต่าง ๆ ยังไม่ครบถ้วน

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- การจัดสรรเวลาให้ตรงกับช่วงที่สมาชิกของชุมชนว่างจากการประกอบอาชีพของตนเอง
- การเตรียมเนื้อหาให้ครอบคลุม ครบถ้วน ทุกกระบวนการในการจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอในเรื่องของการสืบค้นข้อมูล และการถ่ายทอดข้อมูล
- ทีมวิจัยต้องเตรียมข้อมูลให้ครบถ้วน ชัดเจน ก่อนที่จะมาจัดเวทีวิจัย
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

กิจกรรมที่ เวทีศึกษาบริบทของชุมชนในด้านต่าง ๆ

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

อยากให้ชาวบ้าน บ้านป่าเป๋ย ตั้งแต่ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ได้รับรู้และเข้าใจงานวิจัยชุมชน บริบทของชุมชน ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
วันที่ 19 เดือน ตุลาคม พ.ศ.2561

เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน
- ประสานผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยแต่ละเวที
- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง
- เตรียมอาหารกลางวันสำหรับผู้เข้าร่วมเวทีวิจัย

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- หัวหน้าทีมวิจัยชี้แจงความเป็นมา เนื้อหาของโครงการ ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม สอบถามข้อมูลต่าง ๆ จากสมาชิกในชุมชน
- แนวทางในการขับเคลื่อนงานวิจัยไปสู่จุดมุ่งหมายและผลสำเร็จตามที่ได้คาดหวังไว้และขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งอย่างพร้อมเพรียง
- แบ่งกลุ่มทีมวิจัยรับผิดชอบตามหัวข้อที่ได้กำหนดไว้
- รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- สรุปองค์ความรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การบันทึกองค์ความรู้ ในการจัดกิจกรรมลงในกระดานขรุขระ เพื่อนำเสนอ
- กระบวนการมีส่วนร่วม โดยผู้เข้าร่วมเวที ร่วมจัดกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ การสนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน
- การจดบันทึกองค์ความรู้ที่ได้ลงในสมุด

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

เนื้อหาการจัดกิจกรรม เรื่อง การศึกษาบริบทของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาการผลิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาการเกษตร และระบบเศรษฐกิจจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป เป็นเรื่องของการศึกษาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจของคนในชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- คณะที่ม่วิจัยบางคนติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้
- สมาชิกในชุมชนไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากประกอบอาชีพทางการเกษตร
- เนื้อหาในการทำงานวิจัยไม่ครบถ้วน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- การทำงานเป็นทีม
- ทีมวิจัยทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัย
- ได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
- สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดเวทีวิจัย

3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำไม่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- สมาชิกในชุมชนยังไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย
- ทีมวิจัยยังอธิบายข้อมูลต่าง ๆ ยังไม่ครบถ้วน
- ความพร้อมเพียงของผู้เข้าร่วมจัดกิจกรรมยังไม่ดีพอ

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอย่างไร

- การจัดสรรเวลาให้ตรงกับช่วงที่สมาชิกของชุมชนว่างจากการประกอบอาชีพของตนเอง
- การเตรียมเนื้อหาให้ครอบคลุม ครบถ้วน ทุกกระบวนการในการจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียง

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอในเรื่องของการสืบค้นข้อมูล และการถ่ายทอดข้อมูล
- ทีมวิจัยต้องเตรียมข้อมูลให้ครบถ้วน ชัดเจน ก่อนที่จะมาจัดเวทีวิจัย
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียง

กิจกรรมที่ เวทีวิเคราะห์ข้อมูลจากองค์ความรู้และศักยภาพระบบการผลิต
สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

ทีมวิจัยศึกษาและสำรวจข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการทำวิจัยที่ถูกต้องและแม่นยำ

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป้ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
วันที่ 21 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2561

เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
- ทีมวิจัยบ้านป่าเป้ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน รับผิดชอบในการสำรวจข้อมูล
- ประสานผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยแต่ละเวที
- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง
- เตรียมอาหารกลางวันสำหรับผู้เข้าร่วมเวทีวิจัย

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- หัวหน้าทีมวิจัยสอบถามข้อมูลต่าง ๆ จากสมาชิกในชุมชน
- พักรับประทานอาหาร
- แบ่งกลุ่มทีมวิจัยรับผิดชอบตามกลุ่มเป้าหมาย
- รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- สรุปองค์ความรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การสำรวจ และบันทึกข้อมูล ตามแบบที่ได้กำหนดไว้
- การแบ่งกลุ่มย่อย เพื่อการจัดกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ การสนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน

- การจดบันทึกองค์ความรู้ที่ได้ลงในสมุด

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า ระบบการผลิต ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่าง

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป เป็นเรื่องของการวิเคราะห์ข้อมูล การสืบค้น บทเรียนงานวิจัยและงานพัฒนาการศึกษาทางเลือก การปรับตัวของอาชีพเกษตรกร

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- การบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน

- การอภิปรายเนื้อหายังไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุม

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน
- การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- การทำงานเป็นทีม
- การเตรียมความพร้อม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
- สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดเวทีวิจัย

3. สิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- การบันทึกข้อมูลให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น
- การตรงต่อเวลาของทีมวิจัย

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- การทำความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมจัดเวที
- การเตรียมเนื้อหาให้ครอบคลุม ครบถ้วน ทุกกระบวนการในการจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอในเรื่องของการสืบค้นข้อมูล และการถ่ายทอดข้อมูล
- ทีมวิจัยต้องเตรียมข้อมูลให้ครบถ้วน ชัดเจน ก่อนที่จะมาจัดเวทีวิจัย
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

กิจกรรมที่ เวทีอบรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย เวทีค้นหากระบวนการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสม
สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับสภาพดิน เพื่อนำมาพัฒนาหาค่าของดิน เพื่อทำการปรับปรุงสภาพดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก เหมาะสมกับพืชแต่ละชนิด

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ อาคารเอนกประสงค์บ้านหลายหนอง ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
วันที่ 5 – 6 เดือน มกราคม พ.ศ.2562
เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

- ทีมวิจัยบ้านหลายหนอง ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
- ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- ประธานแจ้งทีมวิจัยให้รับทราบเกี่ยวกับโครงการและกำหนดการของการร่วมจัดกิจกรรม
- คัดเลือกตัวแทนทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรม
- วางแผนการเดินทาง

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- คณะทีมวิจัยเรียนรู้เกี่ยวกับการตรวจสอบสภาพดิน วิธีการขุดและเตรียมตัวอย่างดิน การหาค่าของดิน
- พักรับประทานอาหาร
- แบ่งกลุ่มทีมวิจัยรับผิดชอบตามกลุ่มเป้าหมาย
- รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- สรุปองค์ความรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การเรียนรู้ องค์ความรู้ เกี่ยวกับดิน
 - การมีส่วนร่วมในการจัด กระบวนการเรียนรู้ การสนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- การแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน
- การจดบันทึกองค์ความรู้ที่ได้ลงในสมุด

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า จากเจ้าหน้าที่จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีในพื้นที่จังหวัดลำปาง ได้มาถ่ายทอดให้ความรู้ในเรื่องการตรวจวัดค่าของดิน การขุดดิน เพื่อเตรียมตัวอย่างดิน นำมาวัดค่าของดินว่ามีสภาพเป็นอย่างไร เหมาะแก่การปลูกพืชชนิดใด

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ของตนเอง และเป็นกระบวนการวิจัยอีกกระบวนการหนึ่งซึ่งให้ผู้วิจัย ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- คณะทีมวิจัยบางคนติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้
- ระยะทางในการ เดินทางไปร่วมกิจกรรม ไกลเกินไป

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติจริงสามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการวิจัยของตนเองได้
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัย

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
 - ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้
- ระยะทางในการเข้าร่วมวิจัยอยู่ห่างไกลกัน
 - ทีมวิจัยยังไม่มีความพร้อมที่จะเข้าไปศึกษา เรียนรู้
4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร
- ควรหาสถานที่ที่ใกล้เคียงกัน
 - การเดินทางสะดวก สามารถเดินทาง ไป – กลับได้
5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป
- ควรจัดสถานที่ ที่จัดกิจกรรม ใกล้ๆ กัน
 - การประชาสัมพันธ์ให้ทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

กิจกรรมที่ เวทีรวบรวมข้อมูล

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลของชุมชน การร่วมกันวางแผนงานวิจัย
2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
วันที่ 28 เดือน มกราคม พ.ศ.2562
เวลา 09.00 น. – 16.00 น.
3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
 - เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
 - ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
 - ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง
4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

 - การจัดเตรียมสถานที่ให้พร้อมต่อการจัดเวที
 - การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ในการจัดกิจกรรม
 - การพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน ระหว่าง ครูพี่เลี้ยง กับคณะทีมวิจัย

การจัดกิจกรรม

 - ลงทะเบียน
 - คณะทีมวิจัยเรียนรู้ร่วมกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - กระบวนการถอดบทเรียนการดำเนินงานของชุมชน
 - การระดมความคิดเห็นในการดำเนินงาน
 - รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
 - สรุปองค์ความรู้
5. เครื่องมือและวิธีการ

- กระดาษบรื๊ฟ กระดาน ปากกาเคมี
- กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัด กระบวนการเรียนรู้ การสนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน

- การจดบันทึกองค์ความรู้ที่ได้ลงในสมุด

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- สถานการณ์ของชุมชน ปรากฏการณ์ สถิติ โครงสร้าง
- ทบทวนสถานการณ์ทุนเดิม พืชเศรษฐกิจ รายได้ที่ได้มาจากการปลูกพืช

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

ทีมวิจัยเรียนรู้กระบวนการดำเนินงานของชุมชน

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีน้อย
- ผู้นำชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมน้อย
- การมอบหมายหัวข้อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทราบล่วงหน้า

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- การทำงานเป็นทีม
- การแบ่งหน้าที่ การรวมกลุ่ม
- กระบวนการดำเนินงานของชุมชน

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- กระบวนการแบ่งกลุ่ม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
- การแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย

3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ทีมวิจัยบางคนไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมเนื่องจากติดภารกิจในด้านต่าง ๆ
- ทีมวิจัยยังไม่มีสมาธิในการเข้าร่วมกิจกรรม

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- ควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้มากขึ้น เพื่อระดมความคิดเห็นที่หลากหลาย
- แกนนำในชุมชนควรมีบทบาทหน้าที่ให้มากขึ้น

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยควรมีความรับผิดชอบ โดยเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ
- ควรมอบหัวข้อกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทราบล่วงหน้า
- เตรียมความพร้อมในการระดมความคิดเห็นล่วงหน้า

กิจกรรมที่ เวทีอบรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

ทำให้มีความรู้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อนำมาพัฒนาตนเองและงานวิจัย
พัฒนาการทำงานของบ้านป่าเป๋ยให้ประสบผลสำเร็จ

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ ไร่จุฑามาศ รีสอร์ท ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดน่าน

วันที่ 30 – 31 เดือน มกราคม พ.ศ.2562

เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- ประสานแจ้งทีมวิจัยให้รับทราบเกี่ยวกับโครงการและกำหนดการของการร่วมจัดกิจกรรม
- คัดเลือกตัวแทนทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรม
- วางแผนการเดินทาง เตรียมตัว เตรียมพาหนะในการเดินทาง

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- ตัวแทนทีมวิจัยนำเสนอผลงาน ชักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้
- การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างผู้เข้าร่วมจัดกิจกรรม

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การมีส่วนร่วมในการจัด กระบวนการเรียนรู้ การสนทนา ชักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- การแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน
- การจดบันทึกองค์ความรู้ที่ได้ลงในสมุด

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า การนำความรู้มาปรับปรุง ปรับใช้ ในงานวิจัยของตนเอง

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ของตนเอง และเป็นกระบวนการวิจัยอีกกระบวนการหนึ่งซึ่งให้ผู้วิจัย ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- คณะที่ทีมวิจัยบางคนติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้
- ระยะทางในการ เดินทางไปร่วมกิจกรรม ไกลเกินไป

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้เรียนรู้จาก นักวิจัยรุ่นพี่ เกิดแรงบันดาลใจในการทำงานวิจัยมากขึ้น
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัย

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี

3. สิ่งที่ดีกว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ระยะทางในการเข้าร่วมวิจัยอยู่ห่างไกลกัน
- ทีมวิจัยยังไม่มีความพร้อมที่จะเข้าไปศึกษา เรียนรู้

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- ควรหาสถานที่ที่ใกล้เคียงกัน
- การเดินทางสะดวก สามารถเดินทาง ไป – กลับได้

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ควรจัดสถานที่ ที่จัดกิจกรรม ใกล้เคียง กัน
- การประชาสัมพันธ์ให้ทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

กิจกรรมที่ เวทีการเตรียมตัวอย่างของดิน เพื่อนำมาวิเคราะห์หาค่า PH , PK ของดิน
สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

การเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับสภาพดิน เพื่อนำตัวอย่างของดิน มาวิเคราะห์หาค่าของดิน ศึกษาผล
การวิเคราะห์ สภาพของดินที่เหมาะสมกับการปลูกพืชแต่ละชนิด

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
วันที่ 11 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562
เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- ทีมวิจัยเรียนรู้วิธีการขุดดิน เพื่อเก็บตัวอย่างของดิน มาวิเคราะห์หาค่าของดิน
- การออกไปเก็บตัวอย่างดินในพื้นที่เพาะปลูกของสมาชิกทีมวิจัย

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- ทีมวิจัยเรียนรู้วิธีการขุดดิน
- ทีมวิจัยเรียนรู้ วิธีการเก็บตัวอย่างของดิน
- เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย ให้ข้อเสนอแนะในการหาค่าของดินในแต่ละพื้นที่

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การมีส่วนร่วมในการจัด กระบวนการเรียนรู้ การสนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน
- การจดบันทึกองค์ความรู้ที่ได้ลงในสมุด
- การบันทึกวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ ลงในการดาซบรูฟ
- จอบ เสียม ถูบรจตุตัวอย่างดิน กระดาซจตุตำแหน่งตัวอย่างของดินที่เก็บมาได้

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า การเก็บตัวอย่างดิน วิธีการชุดตำแหน่งที่จะชุดเพื่อเก็บตัวอย่างดิน

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ของตนเอง และเป็นกระบวนการวิจัยอีกกระบวนการหนึ่งซึ่งให้ผู้วิจัย ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- คณะที่ม่วิจัยบางคนติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้
- ระยะทางในการเดินทางไปเก็บตัวอย่างดิน เพราะพื้นที่ อยู่ห่างไกล กัน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้เรียนรู้เพื่อนำความรู้มาปรับเปลี่ยน ปรับใช้ ในชีวิตประจำวันของสมาชิกแต่ละคน

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
- การจัดกิจกรรม มีระบบ แบบแผน มีขั้นตอนที่ชัดเจน

3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- การไม่มีความรู้เบื้องต้นในการเก็บตัวอย่างของดิน
- สถานที่ในการเก็บตัวอย่างดินของสมาชิกอยู่ห่างไกลกัน
- กลุ่มเป้าหมายที่จะเก็บตัวอย่างดินมาไม่ครบตามเป้าที่ได้กำหนดไว้

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- กลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ควรมีความพร้อมมากกว่านี้
- การให้ความร่วมมือของทีมวิจัย

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- การประชาสัมพันธ์ให้ทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

กิจกรรมที่ เวทีการวิเคราะห์สมบัติทางเคมีของดิน ได้แก่ ค่า กรด - ด่าง ของดิน (PH) , ฟอสฟอรัส (P) โพแทสเซียม (K) ของดิน

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

การเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับสภาพดิน การนำตัวอย่างของดิน มาวิเคราะห์หาค่าของดิน ศึกษาผล การวิเคราะห์ สภาพของดินที่เหมาะสมกับการปลูกพืชแต่ละชนิด

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

สถานที่ อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
วันที่ 15 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562

เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- ประธานแจ้งให้สมาชิกที่ ได้ไปเก็บตัวอย่างดิน นำดินมาตรวจ วิเคราะห์ หาค่า PH ,PK ของดิน

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- การเตรียมดินของกลุ่มเป้าหมายที่จะตรวจหาค่า PH , PK ของดิน
- ทีมวิจัยเรียนรู้ สาธิตวิธีการตรวจหาค่า PH , PK ของดิน
- สรุป จดบันทึกองค์ความรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- ชุดตรวจสอบค่าเอ็น พี เค และค่าความเป็น กรด-ด่าง ของดิน (NPK pH Test Kit for Soil) ชุดตรวจสอบ อินทรีย์วัตถุในดิน ชุดตรวจสอบค่าความต้องการปุ๋ยของดิน (โครงการพัฒนาวิชาการดิน ปุ๋ยและสิ่งแวดล้อม ภาควิชาปฐพีวิทยา คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) โปรแกรมคำแนะนำ การจัดการดินและปุ๋ยรายแปลงเพื่อการใช้ปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพ Betaversion (กรมพัฒนาที่ดิน ,ม.ป.ป.)

- ตัวอย่างดินที่จะนำมาตรวจหาค่า PH , PK ของดิน

วิธีการศึกษาประกอบด้วยลำดับขั้นตอน ดังนี้

- (1) การสำรวจลักษณะการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

(2) การเก็บตัวอย่างดินจำนวน 18 แปลงย่อยในบริเวณพื้นที่ราบและพื้นที่สูง เพื่อการเกษตรซึ่งจำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ของเกษตรกรแต่ละราย การเก็บตัวอย่างดินในแต่ละแปลงได้สุ่มเก็บตัวอย่าง จำนวน 18 ราย ชูตจากระดับผิวดินลึก (30 เซนติเมตร) แล้วนำมารวมกันในลักษณะตัวอย่างรวม

(3) นำตัวอย่างดินมาผึ่งให้แห้งในที่ร่มบดตัวอย่างดินให้ละเอียด และร่อนตัวอย่างดินผ่านตะแกรงเก็บตัวอย่างในถุงพลาสติกและปิดฉลากระบุรายละเอียดของ ตัวอย่างให้ชัดเจน

(4) วิเคราะห์สมบัติทางเคมีของดิน ได้แก่ค่าความเป็น กรด-ด่าง ของดิน (pH) ความต้องการปูนของดิน(LR) โพแทสเซียม (K) และฟอสฟอรัส (P) ในดิน ด้วยชุดทดสอบดินมาตรฐาน

(5) ประเมินผลการวิเคราะห์สมบัติทางเคมีของดินโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานเปรียบเทียบเพื่อการเสนอ แนวทางการปรับปรุงดินและการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- ทีมวิจัยร่วมกันตรวจหาค่า PH , PK ของดิน เพื่อตรวจสอบสภาพของดินที่เหมาะสมกับการปลูกพืชแต่ละชนิด

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นการเรียนรู้เพื่อตรวจหาค่า PH , PK ของดิน เพื่อตรวจสอบสภาพของดินที่เหมาะสมกับการปลูกพืชแต่ละชนิด

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- การตรวจหาค่า PH , P K ของดิน มีขั้นตอนการตรวจที่หลากหลาย และใช้เวลานานในการตรวจ เนื่องจาก ดินที่จะนำมาตรวจ มีจำนวนมาก

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้เรียนรู้เพื่อนำความรู้มาปรับเปลี่ยน ปรับใช้ ในชีวิตประจำวันของสมาชิกแต่ละคน
- ทำให้ทราบถึงค่าของดิน ของตนเอง และสามารถปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกพืชแต่ละชนิด

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
- การจัดกิจกรรม มีระบบ แบบแผน มีขั้นตอนที่ชัดเจน

3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ขั้นตอนการตรวจ ค่อนข้างยุ่งยาก
- ทีมวิจัยติดภารกิจอื่น ไม่สามารถนำตัวอย่างดินมาตรวจครบตามเป้าที่ได้กำหนดไว้

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- การตรวจหาค่าของดินที่ถูกต้อง ตามขั้นตอน
- การให้ความร่วมมือของทีมวิจัย

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- การประชาสัมพันธ์ให้ทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียงกัน

กิจกรรมระยะที่ 2

กิจกรรม เวทีทดลองการบำรุงดิน

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์
 - จัดทำแผนงานการทดลองบำรุงดินเพื่อที่จะได้ผลผลิตสูงขึ้น
2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา
 - อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
 - วันที่ 23 กรกฎาคม 2562
 - เวลา 09.00 น. – 16.00 น.
3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
 - ทีมวิจัยชุมชนบ้านป่าเป๋ย
 - เจ้าหน้าที่ ศวน.น่าน
 - ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง
 - ประชาชนบ้านป่าเป๋ย
4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- ลงทะเบียน
- วางแผนงาน

การจัดกิจกรรม

- ประธานโครงการกล่าวเปิดโครงการ
- ประธานโครงการชี้แจงแผนงานที่จะจัดกิจกรรมในครั้งนี้
- ทีมวิทย้นำความรู้ที่ได้สำรวจชี้แจงร่วมกัน
- ทีมวิจัยวางแผนการปรับปรุงดินร่วมกัน
- สรุปเนื้อหาแผนงานการปรับปรุงดิน
- วางแผนเวทีครั้งต่อไป

5. เครื่องมือและวิธีการ

- กระดาษปรู๊ฟ A4
- ปากกาเคมี
- เทปกาวย่น

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- สามารถสรุปวิเคราะห์วางแผนการปรับปรุงดินตามผลการวิเคราะห์คุณภาพของดินทั้ง 18 แปลง

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- เวทีทดลองการบำรุงดิน

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- ไม่มีปัญหาและอุปสรรค
-

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้เรียนรู้ที่จะวางแผนแนวทางที่จะบำรุงดินกันต่อไป

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้เรียนรู้วิเคราะห์และการวางแผนร่วมกัน

3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ไม่มี

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- ไม่มี

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ไม่มี

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำความรู้มาปรับเปลี่ยน ปรับใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกแต่ละคน
- ทำให้รู้ถึงวิธีการบำรุงดินของตนเอง และสามารถปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกพืชแต่ละชนิด
-

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้เรียนรู้วิเคราะห์และวางแผน
- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
- การจัดกิจกรรม มีระบบ แบบแผน มีขั้นตอนที่ชัดเจน

3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ไม่มี
- 4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร
 - ศึกษาและค้นคว้าต่อไป
- 5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป
 - การประชาสัมพันธ์ให้ทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

กิจกรรม ทดลองปฏิบัติการค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ ครั้งที่ 1
สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์
 - เพื่อให้ทราบถึงรายรับ รายจ่าย จากพืชเศรษฐกิจที่สมาชิกปลูก
2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา
 - อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
 - วันที่ 20 สิงหาคม 2562
 - เวลา 09.00 น. – 16.00 น.
3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
 - ทีมวิจัยชุมชนบ้านป่าเป๋ย หมู่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
 - ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
 - เจ้าหน้าที่ ศวน.น่าน
 - ประชาชนที่สนใจบ้านป่าเป๋ย
4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน
- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง
- เตรียมอาหารกลางวันสำหรับผู้เข้าร่วม

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- หัวหน้าทีมวิจัยสอบถามข้อมูลต่างๆจากสมาชิกในชุมชน
- รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- 5. เครื่องมือและวิธีการ
 - การบันทึกองค์ความรู้
 - การแบ่งกลุ่มย่อยในการจัดกิจกรรม
- 6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม
 - การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า รายได้จากพืชเศรษฐกิจ

- ได้ระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ เมล็ดพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับพื้นที่
- สามารถวางแผนนำเมล็ดพันธุ์ไปเตรียมพื้นที่สำหรับแปลงทดลอง

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นเรื่องของการวิเคราะห์ข้อมูล ความเสี่ยง โอกาส

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- คณะที่วิจัยบางคนติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้
- สมาชิกในชุมชนไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากประกอบอาชีพการเกษตร
- เนื้อหาในการทำงานวิจัยไม่ครบถ้วน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- การทำงานเป็นทีม
- ทีมวิจัยทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงและได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัย

2. สิ่งที่ได้ทำดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัย และทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
- สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดเวทีวิจัย

3. สิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- สมาชิกในชุมชนยังไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย
- ทีมวิจัยอธิบายข้อมูลต่างๆยังไม่ครบถ้วน

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอย่างไร

- การจัดสรรเวลาให้ตรงกับช่วงที่สมาชิกของชุมชนว่างจากการประกอบอาชีพของตนเอง
- การเตรียมเนื้อหาให้ครอบคลุม ครบถ้วน ทุกกระบวนการในการจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียง

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ
- ทีมวิจัยต้องเตรียมเครื่องมือให้ครบถ้วน ชัดเจน ก่อนที่จะมาจัดเวทีวิจัย
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียง

กิจกรรม ทดลองปฏิบัติการคั่นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ ครั้งที่ 2

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์
 - ต้องทำตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการให้สำเร็จ
2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา
 - อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
 - วันที่ 27 สิงหาคม 2562
 - เวลา 09.00 น.- 16.00 น.
3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
 - ทีมวิจัยชุมชนบ้านป่าเป๋
 - ประชาชนที่สนใจ
 - เจ้าหน้าที่ ศวน.น่าน
 - ครู กศน.อำเภอบ้านหลวง
4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- ลงทะเบียน

การจัดกิจกรรม

- คั่นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋
- ค้นหาความต้องการเมล็ดพันธุ์พืช
- สสำรวจความพร้อมแปลงทดลอง

5. เครื่องมือและวิธีการ

- ปากกาเคมี
- สมุดบันทึก
- กระดาษบรูฟ
- กระดาษA4
- ปากกา

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- การคัดเลือกพืช
- การเตรียมดิน /การปรับปรุงดินให้สมบูรณ์

- การขึ้นแปลงปลูก ปูฟาง
- บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง
- เวทีสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

7. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- พื้นที่เพาะปลูกแปลงส่วนตัวที่ทีมวิจัยยังไม่พร้อม
- ข้อเสนอแนะให้ทำรวมกลุ่มที่แปลงทดลอง กศน.ตำบลสวด

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้พืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่
- ได้พื้นที่แปลงทดลองทำกิจกรรมร่วมกันของทีมวิจัย
- ได้พบปะกับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้รู้ถึงระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่
- ได้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม
- ได้กล้าแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3. สิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- การค้นหาสถานที่เพาะปลูกที่มีความพร้อมดำเนินการ

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- ต้องหาพื้นที่เพาะปลูกให้มากกว่านี้

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ต้องหาข้อสรุปในเวทีครั้งนี้ให้กระชับยิ่งขึ้น

กิจกรรม ทดลองปฏิบัติการค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ ครั้งที่ 3

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

- เพื่อให้ทราบถึงรายรับ รายจ่าย จากพืชเศรษฐกิจที่สมาชิกปลูก

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

- อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- วันที่ 11 กันยายน 2562
- เวลา 09.00 น.- 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยชุมชนบ้านป่าเป๋ย หมู่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- เจ้าหน้าที่ ศวน.น่าน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน
- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง
- เตรียมอาหารกลางวันสำหรับผู้เข้าร่วม

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- หัวหน้าทีมวิจัยสอบถามข้อมูลต่างๆจากสมาชิกในชุมชน
- รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การบันทึกองค์ความรู้
- การแบ่งกลุ่มย่อยในการจัดกิจกรรม

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการทดลองปฏิบัติการปลูกพืช การให้ปุ๋ย การให้น้ำ การกำจัดศัตรูพืช

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นเรื่องของการวิเคราะห์ข้อมูล ความเสี่ยง โอกาส

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- คณะทีมวิจัยบางคนติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้
- สมาชิกในชุมชนไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากประกอบอาชีพการเกษตร
- เนื้อหาในการทำงานวิจัยไม่ครบถ้วน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- การทำงานเป็นทีม
- ทีมวิจัยทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงและได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัย

2. สิ่งที่ได้ทำดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัย และทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
- สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดเวทีวิจัย

3. สิ่งที่ดีกว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- สมาชิกในชุมชนยังไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย
- ทีมวิจัยอธิบายข้อมูลต่างๆยังไม่ครบถ้วน

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- การจัดสรรเวลาให้ตรงกับช่วงที่สมาชิกของชุมชนว่างจากการประกอบอาชีพของตนเอง
- การเตรียมเนื้อหาให้ครอบคลุม ครบถ้วน ทุกกระบวนการในการจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียง

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ
- ทีมวิจัยต้องเตรียมเครื่องมือให้ครบถ้วน ชัดเจน ก่อนที่จะมาจัดเวทีวิจัย
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียง

กิจกรรม ทดลองปฏิบัติการค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ ครั้งที่ 4

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

- เพื่อให้ทราบถึงรายรับ รายจ่าย จากพืชเศรษฐกิจที่สมาชิกปลูก

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

- อาคารเอนกประสงค์บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- วันที่ 28 กันยายน 2562
- เวลา 09.00 น.- 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยชุมชนบ้านป่าเป๋ย หมู่4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- เจ้าหน้าที่ ศวน.น่าน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน

- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง
- เตรียมอาหารกลางวันสำหรับผู้เข้าร่วม

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- หัวหน้าทีมวิจัยสอบถามข้อมูลต่างๆจากสมาชิกในชุมชน
- รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การบันทึกองค์ความรู้
- การแบ่งกลุ่มย่อยในการจัดกิจกรรม

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการทดลองปฏิบัติการเก็บเกี่ยว การเตรียมพื้นที่หลังการเก็บเกี่ยว การตลาด ขยายผลหรือยกระดับเป็นการแปรรูปเป็นสินค้าใหม่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นเรื่องของการวิเคราะห์ข้อมูล ความเสี่ยง โอกาส

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- คณะที่ทีมวิจัยบางคนติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้
- สมาชิกในชุมชนไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากประกอบอาชีพการเกษตร
- เนื้อหาในการทำงานวิจัยไม่ครบถ้วน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้
 - การทำงานเป็นทีม
 - ทีมวิจัยทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง
 - ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงและได้เรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมกระบวนการทำวิจัย
2. สิ่งที่ได้ทำได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้
 - ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
 - การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรม
 - ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัย และทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
 - สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดเวทีวิจัย
3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้
 - สมาชิกในชุมชนยังไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย
 - ทีมวิจัยอธิบายข้อมูลต่างๆยังไม่ครบถ้วน

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- การจัดสรรเวลาให้ตรงกับช่วงที่สมาชิกของชุมชนว่างจากการประกอบอาชีพของตนเอง
- การเตรียมเนื้อหาให้ครอบคลุม ครบถ้วน ทุกกระบวนการในการจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียง

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ
- ทีมวิจัยต้องเตรียมเครื่องมือให้ครบถ้วน ชัดเจน ก่อนที่จะมาจัดเวทีวิจัย
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียง

กิจกรรม การเชื่อมประสานภาคีเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนระบบการผลิตเศรษฐกิจ (กิจกรรมวันที่ 1)

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการปลูกพืชเศรษฐกิจ นำมาพัฒนาอาชีพใหม่ทำการปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกพืช

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

- ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองลี ตำบลเมืองลี อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน
- วันที่ 28 พฤศจิกายน 2562
- เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง
- เจ้าหน้าที่ ศวน.น่าน
- ประชาชนที่สนใจ

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- ประสานงานเครือข่ายนัดหมาย สถานที่ศึกษาดูงาน
- ประสานแจ้งทีมวิจัยให้รับทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์โครงการ และกำหนดการ
- นัดหมายแหล่งเรียนรู้

การจัดกิจกรรม

- รับฟังความรู้ของทีมวิทยากรและทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- ศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้การปลูกพืชของโครงการหลวง ตำบลเมืองลี
- แบ่งกลุ่มทีมวิจัย รับผิดชอบตามกลุ่มเป้าหมาย

- รับฟังและข้อเสนอแนะจากวิทยากรแหล่งเรียนรู้/สรุปผลการศึกษาเรียนรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การเรียนรู้ องค์ความรู้ การเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกพืช
- การมีส่วนร่วมในการจัด กระบวนการเรียนรู้ การสนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน
- การจดบันทึกองค์ความรู้ที่ได้ลงในสมุด

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- คณะที่ม่วิจัยเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกพืช ระยะเวลาที่ปลูก วิธีการดูแลรักษา การตลาดจากสถานที่จริง
- การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเจ้าของแหล่งเรียนรู้จริง

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- การจัดกิจกรรม เป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติจริง และเป็นกระบวนการวิจัยอีกกระบวนการหนึ่ง ซึ่งให้ผู้วิจัยจะได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- ไม่มีปัญหาและอุปสรรค

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง สามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการวิจัยของตนเอง
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี

3. สิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ไม่มี

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- สถานที่ที่ใกล้เคียงกัน
- การเดินทางสะดวก สามารถเดินทางไปกลับได้

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- การประชาสัมพันธ์ให้ทีมวิจัยที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพร้อมมากขึ้น
-

กิจกรรม การเชื่อมประสานภาคีเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนระบบการผลิตเศรษฐกิจ (กิจกรรมวันที่ 2)

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการปลูกพืชเศรษฐกิจ นำมาพัฒนาอาชีพใหม่ทำกา

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

- ณ ศูนย์เรียนรู้วัดหนองป่าคำ ตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
- วันที่ 29 พฤศจิกายน 2562
- เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง
- เจ้าหน้าที่ ศวน.น่าน
- ประชาชนที่สนใจ

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- ประสานงานเครือข่ายนัดหมาย สถานที่ศึกษาดูงาน
- ประสานแจ้งทีมวิจัยให้รับทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์โครงการ และกำหนดการ
- นัดหมายแหล่งเรียนรู้

การจัดกิจกรรม

- รับฟังความรู้ของทีมวิทยากรและทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- ศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้การปลูกพืชเศรษฐกิจตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย
- แบ่งกลุ่มทีมวิจัย รับผิดชอบตามกลุ่มเป้าหมาย
- รับฟังและข้อเสนอแนะจากวิทยากรแหล่งเรียนรู้/สรุปผลการศึกษาเรียนรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การเรียนรู้ องค์กรความรู้ การเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกพืช
- การมีส่วนร่วมในการจัด กระบวนการเรียนรู้ การสนทนา ชักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน
- การจดบันทึกองค์ความรู้ที่ได้ลงในสมุด

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- คณะทีมวิจัยเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกพืช ระยะเวลาที่ปลูก วิธีการดูแลรักษา การบริหารจัดการ ตลาดจากสถานที่จริง

- การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเจ้าของแหล่งเรียนรู้จริง

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- การจัดกิจกรรม เป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติจริง และเป็นกระบวนการวิจัยอีกกระบวนการหนึ่ง ซึ่งให้ผู้วิจัยจะได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- ไม่มี

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง สามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการวิจัยของตนเอง
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี

3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ไม่มี

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- สถานที่ที่ใกล้เคียงกัน
- การเดินทางสะดวก สามารถเดินทางไปได้

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- การประชาสัมพันธ์ให้ทีมวิจัยที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพร้อมมากขึ้น

กิจกรรม สรุปผลการทดลองปฏิบัติการค้นหากระบวนการผลิตพืชเศรษฐกิจ

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

- สามารถสรุปเนื้อหาเพื่อจะทำรายงานวิจัยส่งทางหน่วยงานได้

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

- สถานที่ ณ หอประชุมประจำหมู่บ้านป่าเป๋ย หมู่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง
- วันที่ 10 ธันวาคม 2562
- เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง
- เจ้าหน้าที่ ศวน.น่าน
- ประชาชนที่สนใจ

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- ประสานแจ้งทีมวิจัยให้รับทราบเกี่ยวกับโครงการและกำหนดการของการร่วมจัดกิจกรรม
- เชิญตัวแทนภาคีเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรม

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- ทีมวิจัยเรียนรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกพืช และวิธีการปลูกพืช
- แบ่งกลุ่มทีมวิจัยรับผิดชอบตามกลุ่มเป้าหมาย
- รับฟังข้อเสนอแนะจากภาคีเครือข่าย ผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- สรุปองค์ความรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การเรียนรู้ สนทนา ซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน
- การจดบันทึกองค์ความรู้

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า จากภาคีเครือข่ายและครู กศน. อำเภอบ้านหลวง

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ของตนเอง และเป็นกระบวนการวิจัยอีกกระบวนการหนึ่ง ซึ่งให้ผู้วิจัยได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- คณะทีมวิจัยบางคนติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมวิจัยได้
- ระยะทางในการปฏิบัติกิจกรรม

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้ทำงานร่วมกัน
- ได้ใช้ความสามารถร่วมกัน

2. สิ่งที่ได้ทำได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
 - ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
3. สิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้
- ไม่มี
4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร
- ไม่มี
5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป
- ทีมวิจัยชุมชนสามารถนำความรู้เอาไปต่อยอด เพื่อเพิ่มผลผลิตได้
 - การประชาสัมพันธ์ให้ทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียง

กิจกรรม ประชุมประจำเดือน ครั้งที่ 1

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์
 - ทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมา
 - ทบทวนวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา
 - สถานที่ ณ หอประชุมประจำหมู่บ้านป่าเป้ย หมู่ที่ 4 อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
 - วันที่ 3 มกราคม 2563
 - เวลา 09.00 น. – 16.00 น.
3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
 - ทีมวิจัยบ้านป่าเป้ย
 - ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง
 - เจ้าหน้าที่ ศวน. น่าน
4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง

การจัดกิจกรรม

- ประธานโครงการกล่าวเปิดโครงการ
- พบปะทบทวนองค์ความรู้ร่วมกัน
- ชี้แจงบทเรียนระยะที่ 2

- แสดงความคิดเห็นร่วมกัน
- วางแผนบทเรียนเวทีต่อไป

5. เครื่องมือและวิธีการ

- กระดาษบุฟ
- ปากกาเคมี
- เทปกาวหนังไก่
- สมุดบันทึก
- บันทึกองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรม
- จัดกิจกรรม การสนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- ทบทวนความรู้ที่ผ่านมา
- วางแผนบทเรียนของโครงการระยะที่ 2

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- เวที วิเคราะห์แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- สมาชิกในชุมชนไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากประกอบอาชีพทางการเกษตร
- เนื้อหาในการวิจัยไม่ครบถ้วน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้รู้จักใช้ความคิดเห็นร่วมกัน
- ได้ประสบการณ์ดี ๆ ที่จะนำไปเพิ่มผลผลิต
- การทำงานเป็นทีม
- ทีมวิจัยทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง ได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัย

2. สิ่งที่ได้ทำได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้ใช้ความคิดเห็นร่วมกัน
- ได้ใช้ความสามารถ
- ได้กล้าแสดงความคิดเห็น
- เกิดความสามัคคีในทีมวิจัย
- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม

3. สิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมเพียงของสมาชิกในชุมชนต่อการเข้าร่วมในทีมวิจัย

- ทีมวิจัยยังบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- ทีมวิจัยจะต้องบันทึกข้อมูล ให้ครอบคลุมทุกเนื้อหา
- การจัดสรรเวลาให้ตรงกับความต้องการของชุมชน
- การเตรียมเนื้อหาให้ครอบคลุม ครบถ้วน ทุกกระบวนการในการจัดกิจกรรม

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอในเรื่องของการสืบค้นข้อมูล และการถ่ายทอดข้อมูลของการปลูกพืช
- ทีมวิจัยต้องเตรียมข้อมูลให้ครบถ้วน ชัดเจน ก่อนที่จะมาจัดเวทีวิจัย

กิจกรรม สรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

- ทีมวิจัยศึกษาและสำรวจข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการทำวิจัยที่ถูกต้องและแม่นยำ

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

- สถานที่ ณ หอประชุมประจำหมู่บ้านป่าเป๋ย หมู่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง
- วันที่ 15 มกราคม 2563
- เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง
- เจ้าหน้าที่ ศวน.น่าน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- การเตรียมสถานที่
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน
- ประสานผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยแต่ละเวที
- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน

- หัวหน้าทีมวิจัยสอบถามข้อมูลต่างๆ จากสมาชิกในชุมชน
- แบ่งกลุ่มทีมวิจัยรับผิดชอบตามกลุ่มเป้าหมาย
- รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- สรุปองค์ความรู้

5. เครื่องมือและวิธีการ

- การสำรวจ บันทึกข้อมูลตามแบบที่ได้กำหนดไว้
- การแบ่งกลุ่มย่อย เพื่อการจัดกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ สนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า ระบบการผลิต

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- การจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นเรื่องของการวิเคราะห์ข้อมูล การสืบค้น บทเรียนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาทางเลือก ของการปรับตัวอาชีพเกษตรกร

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- การบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน
- การอภิปรายเนื้อหายังไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุม

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน
- การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด
- ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- การทำงานเป็นทีม
- การเตรียมความพร้อม
- ทีมวิจัย เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในโครงการวิจัยและทำหน้าที่ของตนเองได้ดี
- สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดเวทีวิจัย

3. สิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- การบันทึกข้อมูลให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น
- การตรงต่อเวลาของทีมวิจัย

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอย่างไร

- การทำความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมจัดเวที

- การเตรียมเนื้อหาให้ครอบคลุม ครบถ้วน ทุกกระบวนการในการจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียง

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ในเรื่องของโครงการสืบค้นข้อมูล และการถ่ายทอดข้อมูล
- ทีมวิจัยต้องเตรียมข้อมูลให้ครบถ้วน ชัดเจน ก่อนที่จะมาจัดเวทีวิจัย
- การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพียง

กิจกรรม ประชุมประจำเดือน ครั้งที่ 2

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ได้ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

- ทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมา
- ทบทวนวัตถุประสงค์ของโครงการ

9. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

- สถานที่ ณ หอประชุมประจำหมู่บ้านป่าเป้ย หมู่ที่ 4 อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2563
- เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

10. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยบ้านป่าเป้ย
- ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง
- เจ้าหน้าที่ ศวน. น่าน
- เครือข่ายในพื้นที่

11. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง
- ประสานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน

- พบปะแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
- วางแผนบทเรียนเวทีครั้งต่อไป

12. เครื่องมือและวิธีการ

- กระดาษบุรุษ
- ปากกาเคมี
- เทปกาวหนังไก่
- สมุดบันทึก
- บันทึกองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรม
- จัดกิจกรรม การสนทนา ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

13. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- ทบทวนความรู้เวทีที่ผ่านมา
- วางแผนบทเรียนเวทีครั้งต่อไป

14. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- เวทีวิเคราะห์ติดตามผลการทดลองปฏิบัติจริง หาแนวทางปรับปรุงพัฒนา
- เวที วิเคราะห์แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่

15. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- ความพร้อมของทีมวิจัย

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- ได้ประสบการณ์ดี ๆ ที่จะนำไปเพิ่มผลผลิต
- การทำงานเป็นทีม

2. สิ่งที่ได้ทำดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้ใช้ความคิดร่วมกัน
- ได้ใช้ความสามารถ
- ได้กล้าแสดงความคิดเห็น
- เกิดความสามัคคีในทีมวิจัย
- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม

3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมเพียงของสมาชิกในชุมชนต่อการเข้าร่วมในทีมวิจัย
- การจดบันทึกข้อมูลทีมวิจัย

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอย่างไร

- ทีมวิจัยจะต้องบันทึกข้อมูล ให้ครอบคลุมทุกเนื้อหา
- การจัดสรรเวลาให้ตรงกับความต้องการของชุมชน
- การเตรียมเนื้อหาให้ครอบคลุม ครบถ้วน ทุกกระบวนการในการจัดกิจกรรม

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอในเรื่องของการสืบค้นข้อมูล และการถ่ายทอดข้อมูลของการปลูกพืช
- ทีมวิจัยต้องเตรียมข้อมูลให้ครบถ้วน ชัดเจน ก่อนที่จะมาจัดเวทีวิจัย

กิจกรรม เวทีคืนข้อมูลโครงการวิจัย

สรุปกิจกรรมดำเนินงาน

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

- สรุปโครงการวิจัย คืนข้อมูลระยะที่ 2

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

- สถานที่ ณ หอประชุมประจำหมู่บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2563
- เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมโครงการ

- ทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย
- ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง
- เจ้าหน้าที่ ศวน.น่าน
- ประชาชนบ้านป่าเป๋ย
- ภาควิชาเครือข่าย

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จะนำไปร่วมกิจกรรม
- ประชาสัมพันธ์ผู้สนใจ

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- ประธานโครงการกล่าวเปิดโครงการ

- พบปะทบทวนองค์ความรู้ร่วมกัน
 - ชี้แจงบทเรียนระยะที่ 2
 - แสดงความคิดเห็นร่วมกัน
 - วางแผนบทเรียนเวทีต่อไป
5. **เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม**
- ร่วมกันกันสรุปโครงการ
6. **บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง**
- จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
7. **ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ**
- ไม่มีปัญหาและอุปสรรค

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. **สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้**
 - ได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย
 - ได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ
 - เห็นกระบวนการการทำงานวิจัยที่เป็นต้นแบบมาปรับใช้ และสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานวิจัย
2. **สิ่งที่ทำได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้**
 - มีโอกาสได้แสดงออก
 - ความพร้อมของสถานที่
 - ความสามัคคีของทีมวิจัยทั้งหมด
 - การจัดกิจกรรมตามขั้นตอน
3. **สิ่งที่คิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้**
 - ความไม่พร้อมของทีมวิจัย
 - ทีมวิจัยติดภารกิจอื่น
4. **ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร**
 - ทีมวิจัยทุกคนต้องมีความพร้อม ความเสียสละ
 - ความสามัคคีของทีมวิจัย
5. **ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป**
 - ทีมวิจัยต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

กิจกรรม ประชุมประจำเดือน ครั้งที่ 3

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ได้ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์
 - ทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมา
 - สรุปวัตถุประสงค์ที่ผ่านมาและวางแผนเวทีครั้งต่อไป
2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา
 - สถานที่ ณ หอประชุมประจำหมู่บ้านป่าเป้ย หมู่ที่ 4 อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
 - วันที่ 3 มีนาคม 2563
 - เวลา 09.00 น. – 16.00 น.
3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
 - ทีมวิจัยบ้านป่าเป้ย
 - ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง
 - เจ้าหน้าที่ ศวน. น่าน
 - เครือข่ายในพื้นที่
4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง
- ประสานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

การจัดกิจกรรม

- ลงทะเบียน
- พบปะแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
- วางแผนบทเรียนเวทีครั้งต่อไป

5. เครื่องมือและวิธีการ

- กระดาษบรูฟ
- ปากกาเคมี
- เทปขาวหนังไก่
- สมุดบันทึก
- บันทึกองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรม
- จัดกิจกรรม การสนทนา ชักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- ทบทวนความรู้เวทีที่ผ่านมา
- วางแผนบทเรียนของโครงการเวทีครั้งต่อไป

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- เวทีติดตามประเมินผลการทดลองปฏิบัติจริง หาแนวทางปรับปรุงพัฒนา
- เวที วิเคราะห์แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- ความพร้อมของทีมวิจัย

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- ได้ประสบการณ์ดี ๆ ที่จะนำไปเพิ่มผลผลิต
- การทำงานเป็นทีม

2. สิ่งที่ได้ทำได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการคิด
- ได้กล้าแสดงความคิดเห็น
- เกิดความสามัคคีในทีมวิจัย
- ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม

3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ความพร้อมเพียงของทีมวิจัย
- การจัดบันทึกข้อมูลทีมวิจัย

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- ทีมวิจัยต้องมีความพร้อม
- จัดบันทึกข้อมูลให้ครอบคลุมทุกเนื้อหา

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ
- ทีมวิจัยต้องมีข้อมูลให้ครบถ้วน ชัดเจน

กิจกรรม ประชุมประจำเดือน ครั้งที่ 4

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ได้ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์

- กระตุ้นหนุนเสริมให้ทีมวิจัยเป็นทีมที่เข้มแข็ง
- สามารถเอาความรู้มาพัฒนาอาชีพของตนเองและชุมชนมีมั่นคงทางเศรษฐกิจ

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

- สถานที่ ณ หอประชุมประจำหมู่บ้านป่าเป้ย หมู่ที่ 4 อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- วันที่ 13 มีนาคม 2563
- เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยบ้านป่าเป้ย
- ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง
- เจ้าหน้าที่ ศวน. น่าน
- เครือข่ายในพื้นที่

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง
- ประสานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

การจัดกิจกรรม

- ประธานโครงการกล่าวเปิดโครงการ
- ทีมวิจัยแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
- เสนอแนวทางและคิดหาวิเคราะห์โครงการร่วมกัน
- สรุปโครงการที่ได้เรียนมา
- วางแผนเวทีครั้งต่อไป

5. เครื่องมือและวิธีการ

- กระดาษบรูฟ
- ปากกาเคมี
- เทปกาหนังไก่
- สมุดบันทึก
- บันทึกองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรม
- จัดกิจกรรม การสนทนา ชักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- สรุปวิเคราะห์โครงการที่ได้เรียนมาจากเวทีต่าง ๆ ร่วมกัน
- วางแผนบทเรียนของโครงการเวทีครั้งต่อไป

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- จัดทำแผนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- ความพร้อมของทีมวิจัย

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้
 - ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
 - ได้ประสบการณ์ดี ๆ ที่จะนำไปเพิ่มผลผลิต
 - การทำงานเป็นทีม
2. สิ่งที่ได้ทำดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้
 - ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการคิด
 - ได้กล้าแสดงความคิดเห็น
 - เกิดความสามัคคีในทีมวิจัย
 - ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
3. สิ่งที่ยังคิดว่ายังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้
 - ความพร้อมเพียงของทีมวิจัย
 - การจัดบันทึกข้อมูลทีมวิจัย
4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร
 - ทีมวิจัยต้องมีความพร้อม
 - จัดบันทึกข้อมูลให้ครอบคลุมทุกเนื้อหา
5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป
 - ทีมวิจัยทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ
 - ทีมวิจัยต้องมีข้อมูลให้ครบถ้วน ชัดเจน

กิจกรรม จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

สรุปกิจกรรมดำเนินการ

1. ทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์
 - ทีมวิจัยสามารถสรุปเนื้อหาเพื่อจะมาทำรายงานวิจัยส่งทางหน่วยงานได้

2. สถานที่ วันที่ และช่วงเวลา

- สถานที่ ณ หอประชุมประจำหมู่บ้านป่าเป้ย หมู่ที่ 4 อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- วันที่ 25 มีนาคม 2563
- เวลา 09.00 น. – 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยบ้านป่าเป้ย
- ครู กศน. อำเภอบ้านหลวง
- เจ้าหน้าที่ ศวน. น่าน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การเตรียมการ

- จัดเตรียมสถานที่
- ลงทะเบียน

การจัดกิจกรรม

- ประธานโครงการกล่าวเปิดโครงการ
- ทีมวิจัยใช้ความคิดร่วมกัน
- ช่วยกันทำรายงาน
- สรุปเนื้อหาโครงการร่วมกัน

5. เครื่องมือและวิธีการ

- กระดาษ A4
- สมุดบันทึก
- คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก
- ปากกา

6. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรม

- สามารถนำเนื้อหาที่จดบันทึกเก็บไว้มาจัดทำรายงานได้

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

- ไม่มี

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- ไม่มีปัญหาและอุปสรรค

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

- ได้ทำงานร่วมกัน
- ได้ใช้ความรู้ความสามารถร่วมกัน

2. สิ่งที่ได้ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาจัดทำรายงานได้

3. สิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

- ไม่มี

4. ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

- ไม่มี

5. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีครั้งต่อไป

- ทีมวิจัยชุมชนต้องนำความรู้เอาไปพัฒนาอาชีพของตนเองมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นและมีพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่เกิดขึ้นในชุมชน

สรุปผลการดำเนินงาน

การดำเนินงาน ระยะที่ 1

ขั้นที่ 1 เป็นขั้นตอนของการเตรียมการ เตรียมทีม สร้างความเข้าใจระหว่างทีมวิจัยชาวบ้านและทีมพี่เลี้ยงชี้แจงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ หากทีมวิจัยมีความเข้าใจการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้วการทำงานสร้างความร่วมมือกับชาวบ้านก็จะเป็นเรื่องง่ายขึ้น

ขั้นที่ 2 เป็นขั้นตอนการเก็บข้อมูล ออกแบบสร้างแบบสอบถามมีการกระตุ้นให้ทีมวิจัยเกิดความตื่นตัวในการทำงานมากขึ้น มีวิธีการออกแบบอย่างไรให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ ทีมวิจัยจะต้องจดบันทึกได้ ฝึกให้ทีมวิจัยแต่ละคนมีวิธีการจดบันทึกที่เป็นแบบของตนเอง เช่น การวาดภาพในสิ่งที่ตัวเองเจอ ข้อมูลที่เจอ ฝึกทักษะการเก็บตัวอย่างดิน วิธีการชุด ตำแหน่งที่จะชุดเพื่อเก็บตัวอย่างดินการทดสอบการวิเคราะห์สมบัติทางเคมีของดิน การประเมินผลการวิเคราะห์สมบัติทางเคมีของดินโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานเปรียบเทียบเพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงดินและการใช้ปุ๋ยปรับปรุงดินต่อไป

ขั้นที่ 3 การสรุปข้อมูลและนำไปสู่การจัดทำแผนนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมารวบรวมเป็นหมวดหมู่ และการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ โดยใช้วิธีการแยกแยะ วิเคราะห์ข้อมูลส่วนไหนสามารถใช้ได้และนำไปใช้เป็นแผนการทำงานต่อไป โดยทีมวิจัยจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน คิดวิเคราะห์ข้อมูลรายได้ อาชีพสภาพดินที่เหมาะสมกับพื้นที่และหาความเป็นไปได้ของทางเลือกการเลือกผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับดิน ในพื้นที่จึงนำไปสู่การหาทางออกด้านการค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย การร่างกฎกติกาการทำงานในระยะที่ 2 ต่อไป

การดำเนินงานในระยะที่ 2 ทีมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์ค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย ที่สอดคล้องกับบริบทและตามความต้องการของตลาด การปรับปรุงคุณภาพดินและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของพืชหลัก เช่น ข้าวโพด ข้าว ยางพารา พบว่าที่ผ่านมาคนในชุมชนไม่เคยใช้ปุ๋ยเคมีที่ตรงกับคุณภาพของดิน การใส่ปุ๋ยก็ไม่ถูกวิธี และใส่ปุ๋ยไม่ตรงกับความต้องการของดินในพื้นที่ เพราะไม่เคยตรวจหาคุณภาพดินเลย ใช้ปุ๋ยตามความเคยชินหรือตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ จึงทำให้

ผลผลิตที่ได้ไม่มีคุณภาพและให้ผลผลิตน้อยเกิดการขาดทุน รายได้จึงไม่เพียงพอต่อรายจ่าย เกิดปัญหาหนี้สินขึ้น ดังนั้นในการทำงานที่ผ่านมานักวิจัยได้รับการเติมเต็มจากนักวิชาการที่มีความรู้ด้านการผลิตพืชเศรษฐกิจให้แนวทางการหาพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมมาผสมผสานกับการปลูกพืชแบบเชิงเดี่ยวที่ผ่านมา ทำให้หาแนวทางเพิ่มผลิตพืชเศรษฐกิจตามความเหมาะสมของพื้นที่และตามความต้องการของตลาด ได้รับการเติมเต็มความรู้ด้านการปรับปรุงดิน การให้ปุ๋ยจากผู้เชี่ยวชาญมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่น่าน โดย ผศ.ดร.ปราโมทย์ ทิมขำ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร ทำให้ชาวบ้านได้หันกลับมามองตนเอง ชุมชนและวิเคราะห์พื้นที่ การใส่ปุ๋ยที่ผ่านมากับการได้เติมเต็มความรู้ทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงการทดลองบำรุงดินเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น แต่ด้านการใส่ปุ๋ยพืชเศรษฐกิจหลักนั้น ทีมวิจัยจะมีการใส่ปุ๋ยหลังจากมีฝนตก และมีการเริ่มปรับปรุงดินไปเรื่อยๆ ตามหลักสูตรต่อไปที่ทีมวิจัยได้ศึกษาเรียนรู้ร่วมกันพบปัญหาก็ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหามาโดยปรับปรุงพัฒนามาจากฐานความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม ได้ทำการจดบันทึกไว้นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกันเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันขึ้นในชุมชน การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย มีการดำเนินงาน ทีมวิจัยได้ทดลองปลูกพืชเศรษฐกิจตามแผนที่วางไว้ในพื้นที่ทดลองประมาณ 3 งาน ณ บริเวณ สถานที่ กศน.ตำบลสวด ได้ดำเนินการคัดเลือกพืช การเตรียมดิน การปรับปรุงดินให้สมบูรณ์ การปลูกการดูแลรักษาการศึกษาปริมาณน้ำที่ใช้เพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การจัดการพื้นที่หลังการเก็บเกี่ยว การจัดการตลาด ขายสดหรือยกกระตือเป็นการแปรรูปเป็นสินค้าใหม่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้พืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ที่สร้างระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง ในโอกาสต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษา “การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน” ได้ดำเนินการศึกษาตามรายวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. ค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ตั้งแต่การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจการปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยวจนถึงหลังการเก็บเกี่ยว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัจจัยเงื่อนไขความเสี่ยงการตลาดของพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ ประกอบด้วย

- 1) การจัดเวที เสนวนากลุ่มย่อยในระดับชุมชน
- 2) การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสำรวจข้อมูลในพื้นที่ของชุมชน การใช้แบบเก็บข้อมูล
- 3) การใช้ข้อมูลมือสองจากผลการพัฒนาที่ผ่านมาของชุมชน

จากการศึกษา “การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน” โดยการใช้เครื่องมือในการศึกษาดังกล่าว สรุปผลการศึกษาในระยะที่ 1 ได้ดังนี้

ผลการศึกษา

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ ตั้งแต่การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจการปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยวจนถึงหลังการเก็บเกี่ยว

ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน (ประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพพื้นที่ สภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ประชากร ครุฑเรือน ระบบการผลิต อาชีพ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนา ลักษณะการปกครอง ความสัมพันธ์ทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้แผนที่ทางสังคม ปฏิทินการเกษตร ปฏิทินวัฒนธรรม ระบบห่วงโซ่อาหาร บริบทชุมชนของหมู่บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

1.1 ประวัติความเป็นมา

บ้านป่าเป๋ ได้รับข้อมูลประวัติจากผู้เฒ่าผู้แก่ผู้รู้ในหมู่บ้านบอกเล่าสืบกันมา พื้นที่หมู่บ้านป่าเป๋เดิม เป็นหมู่บ้านที่ยังไม่ได้แบ่งการปกครอง ขึ้นกับบ้านหลวง หมู่ที่ 1 หมู่บ้านชุมชนก็มีไม่กี่หลังคาเรือนรวมเป็นตำบล ตำนานเล่าต่อกันมา สมัยพระเจ้าผู้ครองนครน่าน ได้รับการสื่อสารการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับพระเจ้าผู้ครองเมืองนครเชียงใหม่ จะถวายช้างเผือกให้ 1 เชือก ใช้เดินทางไปรับที่เมืองเชียงใหม่ ในสมัยนั้นการคมนาคมลำบากไม่มีเส้นทางเหมือนปัจจุบัน เส้นทางธรรมาคาร พระเจ้านครน่านได้รวบรวมกำลัง บริวาล ขบวนมาและพสกนิกรราษฎรนำขบวนโดยเครื่องสี ดี เป่า นำวัฒนธรรมขอล่องน่าน สร้างความสนุกสนานกับขบวนเดินทางลัดป่าเขา ขบวนแห่ต่างๆ เป็นภูมิปัญญาเสียงดัง ทำให้สัตว์ในป่ากลัวไม่กล้าเข้าใกล้ ขบวนทำให้การเดินทางราบรื่นตอนกลับจากการเหน็ดเหนื่อยเป็นเวลาหลายคืนก็มาหยุดพักปิ้งวางสิ่งของต่างๆ ด้วยความเหน็ดเหนื่อย (ที่ปัจจุบัน อ.ปง จ.พะเยา) และได้เดินทางต่อมาพักที่ (เชียงม่วนปัจจุบัน) ขบวนเครื่องดีดีสี ดีเป่าบรรเลงมาตลอดทาง ก็มาหยุดเล่นพัก(หมดสนุกหมดม่วน) ที่อำเภอยางชุมน้อย และเดินทางต่อมา ถึง อ.

บ้านหลวง สมัยนั้นเป็นพื้นที่ จังหวัดเชียงรายหยุดพัก อำเภอบ้านหลวง สมัยปัจจุบันก็มีการจัดให้มีงานสมโภชช้างเผือก โดยนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ราษฎรในชุมชนละแวกนั้นได้เข้าร่วมงานทำบุญตักบาตร จนข้าวสวดบาตร ล้นบาตร จึงได้ชื่อว่า เมืองสวด

บ้านป่าเป๋ย สมัยก่อนนั้นเป็นพื้นที่ป่าดงดิบ ส่วนมากจะเป็นต้นเป๋ย เป็นป่า เป็นดง ราษฎรในหมู่บ้านส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่

วิถีชีวิต การเลี้ยงสัตว์ วัว ควาย สุนัข เพราะชาวบ้านต้องอาศัยสัตว์เหล่านี้ช่วยงานทำไร่ ทำนา และมีสุนัขไว้เป็นยามคอยเตือนภัย และเข้าหาสัตว์ป่า โดยเฉพาะ นม แล่น เป็นต้น การเลี้ยงวัว ควาย สมัยนั้น ชาวบ้านจะปล่อยเข้าป่าให้หากินเอง ตกเย็นสัตว์เลี้ยงก็จะกลับมาเองไม่ต้องไปตาม และจะกลับมารวมกันที่ดงเป๋ย ใกล้ๆ หมู่บ้าน (ปัจจุบัน) ที่สาธารณะ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้าน

วิถีการดำรงชีวิต ขยันบ้าง ลำบากมาก ปี พ.ศ. 2500-2502 เป็นระลอกหนึ่งที่ชาวบ้านเล่าขานกันสืบทอดมา

“สองพันห้าร้อย ไร่ร้อยหนักหนา ข้าวสุกย่างมา แก่งปล่าปูอัน” เป็นปีที่แห้งแล้งติดกัน ทำให้ข้าวกล้าที่ปลูกไว้ไม่ได้ผล วัว ควาย ก็ผอมโซ ราษฎรในชุมชนก็อดอยาก บางบ้านที่เขาสะสมข้าวไว้ ตุนไว้ ก็ไม่ยอมขายให้กันกลัวอด ชาวบ้านเดินทางเข้าในเมืองเลือกซื้อสิ่งของก็ลำบากมาก และทางหมู่บ้านไม่มีทางเลือกก็มีการลักขึ้นบ้านของคนที่เขามีอันจะกิน ลักข้าวหนึ่งสูก ลักแกง กินประทังชีวิต และบ้างก็เข้าป่าหาหมันเผือกมาต้มกินกัน พอประทังชีวิตจนอยู่รอดถึงปัจจุบัน

สมัยนั้น หมู่บ้านก็อยู่อย่างภูมิปัญญาของชาวบ้านเอง เสือ สัตว์ร้ายมักจะมาขโมย วัว ควาย สุนัข ชาวบ้านไปกิน จึงต้องป้องกันโดยการใส่บ่วง ขุดหลุมพราง เลี้ยงสุนัขไว้คอยเตือนภัย เพื่อความปลอดภัยของครอบครัวเอง

ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน เดิมขึ้นอยู่กับบ้านหลวง ตำบลสวด ได้แบ่งการปกครองออกมาเมื่อ พ.ศ. 2516 บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ได้แบ่งการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2516 จากบ้านหลวงเดิมเป็นบ้านเดียวกัน ต่อมาได้แยกหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

1)	นายทอง	เชื้อหมอ
2)	นายปิ่น	อินหลี่
3)	นายคนอง	สวนธิ
4)	นายเสียน	ไชยเสน
5)	นายดำเนิน	มานาแวน
6)	นายเสียน	ไชยเสน
7)	นายผล	อินหลี่
8)	นายมานะชัย	เพิ่มการ 2552 - ปัจจุบัน

อาณาเขตติดต่อ

บ้านป่าเป๋ย หมู่ 4 ตำบลสวด อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านหลวง ไปทางทิศใต้ ประมาณ 2 กม. มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อบ้านป่าคา หมู่ที่ 1 ตำบลป่าคาหลวง อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านทุ่งผึ้ง หมู่ที่ 6 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

- ทิศตะวันออก ติดต่อกับสวนเสด็จ หมู่ที่ 7 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านทุ่งผึ่งหมู่ที่ 6 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบระหว่างเชิงเขา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้และภูเขา มีที่ราบสำหรับการประกอบอาชีพเพียงเล็กน้อย

ลักษณะภูมิอากาศ

มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ในฤดูร้อนอากาศร้อนแห้ง ฤดูฝนฝนตกค่อนข้างชุก ฤดูหนาวอากาศค่อนข้างหนาว

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ เดือนมีนาคม – พฤษภาคม อากาศร้อนจัดในเดือนเมษายน
- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ เดือนมิถุนายน – ตุลาคม ฝนตกชุกในเดือน กรกฎาคม
- ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ หนาวจัดในเดือนมกราคม

พื้นที่ทั้งหมด 703 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม 345 ไร่

ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรน้ำมีแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคที่สำคัญ คืออ่างห้วยสีพัน อ่างห้วยช้าง แม่น้ำสวด แม่น้ำยาว ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชุมชนบ้านป่าเป๋ย ประมาณ 2,800 ไร่ ป่าสงวนแห่งชาติน้ำสวด น้ำยาว

ประชากร

- มีครัวเรือนทั้งสิ้น 74 ครัวเรือน
- มีประชากร 235 คน เป็นชาย 110 คน หญิง 125 คน แยกตามกลุ่มอายุ ได้ดังนี้

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย	หญิง	รวม
น้อยกว่า 1 ปีเต็ม	1	3	4
1 ปีเต็ม - 2 ปี	0	5	5
3 ปีเต็ม - 5 ปี	8	3	11
6 ปีเต็ม - 11 ปี	6	6	12
12 ปีเต็ม - 14 ปี	7	13	20
15 ปีเต็ม - 17 ปี	11	12	23
18 ปีเต็ม - 25 ปี	9	32	41
26 ปีเต็ม - 49 ปีเต็ม	51	56	107
50 ปีเต็ม - 60 ปีเต็ม	23	27	50
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	14	28	42

รวมทั้งหมด	130	185	315
------------	-----	-----	-----

สภาพทางสังคม

สภาพบ้านเรือนมีความมั่นคงถาวร มีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ ครอบครัวมีความอบอุ่นประชากรส่วนใหญ่มีสุขภาพดี คนอายุ 35 ปี ขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี 100% เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาภาคบังคับครบ 100 % ประชากร อายุ 15-60 ปี ทุกคนอ่านออกเขียนได้ประชากรไม่ติดบุหรี่และสุรา 100% ผู้สูงอายุและคนพิการได้รับการดูแลเอาใจใส่ 100% ทุกครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นไม่กลุ่มใดก็กลุ่มหนึ่งและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะเป็นอย่างดี มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน

สภาพทางเศรษฐกิจ

- ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 40,403 บาท/คน/ปี
- ครัวเรือนมีการออมร้อยละ 100 ของครัวเรือนทั้งหมด
- ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 98 ของครัวเรือนทั้งหมด

มีพื้นที่การเกษตร 345 ไร่

กองทุนในหมู่บ้าน มีดังนี้

1. เงินสงเคราะห์หมู่บ้าน จำนวน 18,266 บาท มีการช่วยเหลือสมาชิกเสียชีวิตรายละ 300 บาท ปลอยกู้ร้อยละ 4 บาทต่อปี
2. กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 2,350,780 บาท ช่วยเหลือเยี่ยมไข้ คลอดบุตร แก่สมาชิกรายละ 300 บาท ต่อปี ปลอยกู้ 4%/ปี
3. กลุ่มกระตุ้นเศรษฐกิจในหมู่บ้าน (ส่งเสริมอาชีพ) จำนวน 100,000 บาท องค์การบริหารส่วนตำบลให้การสนับสนุน ปลอยกู้แก่สมาชิก ร้อยละ 4 บาท ต่อปี ทำสัญญาครั้งละ 4 ปี
4. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (พัฒนาอาชีพ) จำนวน 104,599 บาท ปลอยกู้ ร้อยละ 4 บาท ต่อปี มีปันผลร้อยละ 3 บาทต่อปี
5. กลุ่มยางพารา จำนวน 4,500 บาท เก็บหุ้นออมรายละ 120 บาทต่อปี
6. กลุ่ม ศกพพ. จำนวน 27,900 บาท เก็บออมรายละ 30 บาท ต่อเดือน เปิดบัญชีฝากธนาคาร
7. กลุ่มกองทุนแม่ จำนวน 22,080 บาท เริ่มก่อตั้ง ปี พ.ศ.2558 เงินฝากธนาคาร/ค่าใช้จ่ายในหมู่บ้าน
8. หุ้นกองทุน จำนวน 150,000 บาท เก็บออมรายละ 50 บาท ต่อปี ปลอยให้สมาชิกกู้ทำอาชีพ ปลอยกู้ ร้อยละ 4 บาทต่อปี
9. การจัดการขยะชุมชน จำนวน 15,000 บาท เริ่มก่อตั้ง ปี พ.ศ.2558 เงินฝากธนาคารไว้
10. กลุ่มสตรีแม่บ้าน จำนวน 112,943 บาท ให้สมาชิกกู้พัฒนาอาชีพ ปลอยกู้ร้อยละ 4 บาทต่อปี
11. กลุ่มส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด จำนวน 63,000 บาท ปลอยกู้ร้อยละ 4 บาทต่อปี
12. กลุ่มเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ จำนวน 150,000 บาท งบประมาณจังหวัด
13. กลุ่มเกษตรยั่งยืน จำนวน 10,430 บาท

14. กลุ่มส่งเสริมอาชีพ (อบต.) จำนวน 17,030 บาท

15. กลุ่มเห็ดนางฟ้า จำนวน 12,000 บาท

รวมทั้งสิ้น 3,158,528 บาท

กลุ่มวิสาหกิจเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ไก่เนื้อ ผลิตอาหารสัตว์เสริมไอโอดีน ประวัติ

เนื่องจากได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์ปี 2553 ดำเนินการเริ่มแรกได้รับสนับสนุนงบประมาณจากยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ต่อยอดการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ และไก่พื้นเมือง ได้รับอุปกรณ์เครื่องบดอาหาร ปัจจุบันมีทุนดำเนินงาน 25,000 บาท กำลังการผลิต มีสมาชิกกลุ่มจำนวน 18 คน

1) นายทวน	ผิวขาว	ประธาน
2) นายบัญชา	สุดสม	รองประธาน
3) นายกิตติศักดิ์	เชื้อหมอ	เหรัญญิก
4) นางบัวเนี่ยน	มงคล	เลขานุการ
5) นายชำนาญ	จันทร์หาญ	ผู้ช่วยเหรัญญิก
6) นางสาวเนตรนภา	มานาแวน	ผู้ช่วยเหรัญญิก
7) นายมานะชัย	เพิ่มการ	กรรมการ
8) นายอดิเรก	มงคล	สมาชิก
9) นางเกียงคำ	อายุยืน	สมาชิก
10) นางเมื่อด	เชื้อหมอ	สมาชิก
11) นางคำมัน	คนสูง	สมาชิก
12) นางลำดวน	พอใจ	สมาชิก
13) นางพรพิมล	กุนาธิ	สมาชิก
14) นางรัชชู	สุขยิ่ง	สมาชิก
15) นายศิลป์	แก้วใหม่	สมาชิก
16) นายยงยุทธ	อายุยืน	สมาชิก
17) นายศุภร์	อายุยืน	สมาชิก
18) นายอุดม	มงคล	สมาชิก

ข้อมูลรายได้ของแต่ละอาชีพ

มีรายได้รวมทั้งหมู่บ้าน 3,081,613 บาท/ปี มาจาก

- ข้าว จำนวน 35 ครัวเรือน พื้นที่ 50 ไร่ ขายผลผลิตได้ จำนวน 601,530 บาท
- ยางพารา จำนวน 15 ครัวเรือน พื้นที่ 91 ไร่ 3 งาน ขายผลผลิตได้ จำนวน 720,820 บาท
- ข้าวโพด จำนวน 14 ครัวเรือน พื้นที่ 83 ไร่ 3 งาน ขายผลผลิตได้ จำนวน 1,240,683 บาท

รายได้จากแหล่งอื่นๆ

- อาหารจากป่าจากน้ำ 224,660 บาท
- ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ 43,920 บาท
- ค่าจ้างและบริการอื่น ๆ 250,000 บาท

ข้อมูลรายได้ของพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้แก่บ้านป่าเป๋ย ปีพุทธศักราช 2561 รายได้จากการขายข้าวโพดสูงเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือรายได้จากการขายยางพารา และอันดับสุดท้ายคือรายได้จากการขายข้าว รายจ่าย ต้นทุนการผลิต ผลกำไรที่ได้รับดังปรากฏในตารางดังนี้

ชนิดของพืช	รายจ่ายต้นทุนการผลิต				ต้นทุนการผลิต	รายได้ขายผลผลิต	ผลกำไร
	ปุ๋ย	ยาปราบศัตรูพืช	ค่าไถ่	ต้นกล้า/เมล็ดพันธุ์			
ข้าวโพด	83,380	35,750	7,950	58,480	185,560	1,240,683	1,055,123
ยางพารา	63,270	2,700	6,000	438,950	517,920	720,820	202,900
ข้าว	41,340	6,330	130,340	12,860	190,870	601,530	410,660

หมายเหตุ : รายได้จากการขายยางพาราจำนวน 10 ราย ได้เปิดขายปีแรก จำนวน 4 ราย ของสมาชิกปลูกยางพารา จำนวน 14 ราย จำนวน ไร่ ยังไม่ได้เปิดหน้ายางยังไม่มีผลผลิต จำนวน 4 ราย ขายผลผลิตจำนวน

ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจของหมู่บ้าน

การจักสานจากไม้ไผ่ เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ใกล้บริเวณป่า ผู้สูงอายุจึงได้รวมกลุ่มกันจักสานอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เป็นต้นว่า กระติบข้าว ไม้กวาด หวดข้าว ช้อง ไห ข้าว ตะกร้าไม้ไผ่ สมาชิกมีกลุ่มมีดังนี้

1. นายก่อ	สนใจ	บ้านเลขที่	21
2. นายสี	สุขยิ่ง	บ้านเลขที่	15
3. นายบุญชา	สุดสม	บ้านเลขที่	10
4. นายผล	อินหลี	บ้านเลขที่	37
5. นายวงศ์	อินตะสอน	บ้านเลขที่	8
6. นายแสง	อายุยืน	บ้านเลขที่	16
7. นายดวง	อายุยืน	บ้านเลขที่	19

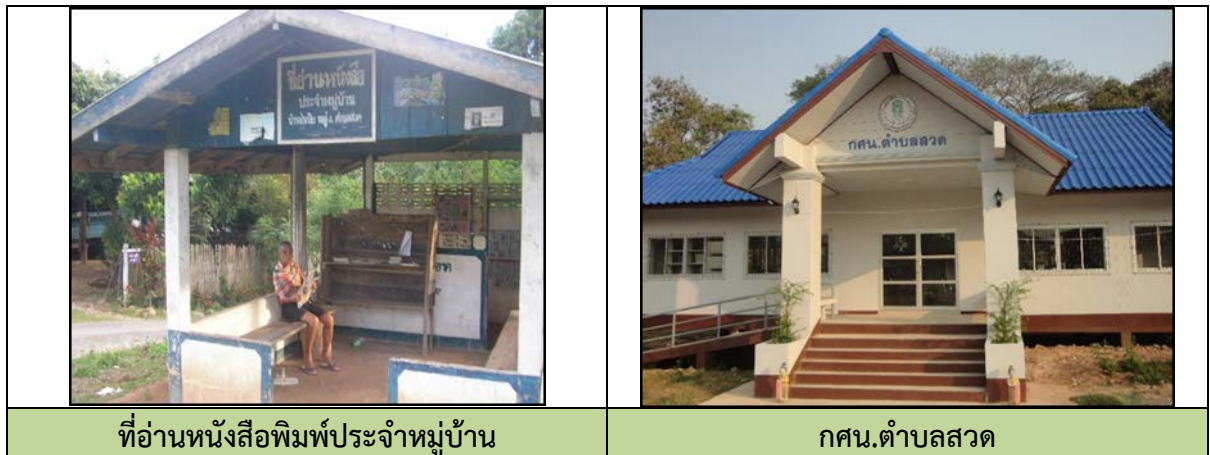

สถานที่บริการ

- 1) อาคารเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน
- 2) ศูนย์ปฏิบัติการกองทุนหมู่บ้าน
- 3) ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน
- 4) ศูนย์เรียนรู้เลี้ยงไก่พันธุ์ไข่
- 5) กศน.ตำบลสวด

การคมนาคม

จากตัวเมืงน่าน เดินทางไปตามเส้นทางน่าน – พะเยา (ทางหลวงหมายเลข 1091) ระยะทาง 48 กม. เลี้ยวซ้ายตรงทางแยกก่อนถึงธนาคารทหารไทย ไปทางทิศใต้ ผ่านบ้านเจริญราษฎร์ , บ้านสวนเสด็จ เลี้ยวซ้าย ถึงชุมชนบ้านป่าเป๋ย

ประเพณี / เทศกาลประจำปี

ประเพณีที่สำคัญ คือ

- 1) ประเพณีสงกรานต์ ช่วง 13 – 18 เมษายนของทุกปี
- 2) ประเพณีตานก๋วยสลาก (สลากภัตร) ช่วงเดือนพฤศจิกายน (เดือน 11 เหนือ)
- 3) ประเพณียี่เป็ง (ลอยกระทง)
- 4) ประเพณีทำบุญวันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา
- 5) ประเพณีส่งเคราะห์หมู่บ้าน (ส่งเคราะห์บ้าน)
- 6) ประเพณีขึ้นบ้านใหม่
- 7) ประเพณีแต่งงาน
- 8) ประเพณีเลี้ยงผีบ้านผีเมือง
- 9) ประเพณีสรงน้ำพระแก้วมรกตวัดหลวง
- 10) ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์
- 11) ประเพณีบวชนาค (บวชเณร/บวชพระ)
- 12) ประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษา
- 13) ประเพณีส่งเคราะห์สู่ขวัญ

ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีทำบุญวันเข้าพรรษา/ออกพรรษา

ประเพณีส่งเคราะห์หมู่บ้าน (สังเคราะห์บ้าน)

ประเพณีตานก๋วยสลาก (สลากภัต)

ประเพณีลอยกระทง (ยี่เป็ง)

ประเพณีบวชนาค

การทำขนมเลี้ยงแขกในวันบวชนาค

ประเพณีขึ้นบ้านใหม่

ประเพณีสงฆ์น้ำพระในวันสงกรานต์

ประเพณีหล่อเทียนจำนำพรรษา วันเข้าพรรษา

ประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษา

ประเพณีสืบทอดแม่น้ำ

ประเพณีสู่ขวัญพระสงฆ์และเณรในวันสงกรานต์

การเลี้ยงแม่ธรณี

การลงแขกเกี่ยวข้าว

ตัวอย่างขันตั้งและวิธีการสู่ขวัญ

จะมีการสู่ขวัญไปตามบทและกล่าวถึงผู้ที่ถูกสู่ขวัญไปเรื่อยๆ แล้วหยุดทำการผูกข้อมือให้ผู้ที่เข้าพิธีสู่ขวัญ จากนั้นก็ทำพิธีเรียกขวัญต่อ เชิญขวัญทั้งหมด 32 ขวัญมารับประทานของที่นำมาเลี้ยง เป็นเสร็จพิธี ผู้เข้าทำพิธีก็จะรู้สึกอิ่มเอิบใจ มีความสบายใจ ซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ วัสดุที่ใช้ประกอบในพิธีบายศรีสู่ขวัญ หมาก, พลู, เมียง, บุหรี, กระจก, หวี, กล้วย, น้ำ, ไก่ 1 คู่, ข้าวสุก 2 ปั้น, ฝ้ายผูกข้อมือ 2 เส้น, ขนมน,

ปฏิทินอาหารจากป่า/น้ำในรอบปี

อาหารจากป่า	เดือน	อาหารจากน้ำ
กระรอก นก ไก่	มกราคม	เตา ผำ ปลา กุ้ง เนื้อ ปลาไหล
รถด่วน	กุมภาพันธ์	
ผักหวาน ไข่ต้มแดง	มีนาคม	
แมงมัน หน่อไม้ แล่น อีเห็น ผักหวาน ไข่ต้ม	เมษายน	ปู หอย
เห็ดโคน เห็ดลม เห็ดดำน ผักหวาน ไข่ต้ม	พฤษภาคม	
แมงมัน หน่อไม้ แล่น อีเห็น	มิถุนายน	ปูนา
หน่อไม้ เห็ดถอบ กบ เขียด	กรกฎาคม	ฮวก แมงจอน
ตัวต่อ หนุ่ หนุ่ เห็ดดำน เห็ดโคน	สิงหาคม	เตา ผำ
หมูป่า รถด่วน	กันยายน	
จิ้งหรีด	ตุลาคม	
	พฤศจิกายน	
	ธันวาคม	

ข้อมูลอาหารที่ซื้อจากตลาดภายนอกชุมชน อาหารที่ซื้อในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ไก่ ปลาไหล ตันหอม ถั่วฝักยาว ผักกาด พริก เห็ดนางฟ้า นางรม เห็ดฟาง กล้วย หน่อไม้ กว๊ายเตี้ย ขนมนจีน ผลไม้ต่างๆ ปลากระป๋อง ไข่ อาหารทะเล ปลา เนื้อ หมู อาหารป่า จิ้งหรีด กบ จิ้งกุ้ง ผัก ถั่วลิสง กะหล่ำดอก ผักคะน้า ตันหอม ชะอม มะเขือ มะเขือเทศ มะนาว ประเภทเครื่องปรุง ได้แก่ หอม กระเทียม ขอส ซีอิ้ว น้ำปลา น้ำมันพืช กะทิ เกลือ ขูรส คนอร์ รสดี กะปิ ปลาร้า น้ำตาล มะเข่น

ทบทวนทุนเดิม(พืชเศรษฐกิจที่ปลูกในพื้นที่) และพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ในพื้นที่ ผลกระทบ/ปัญหา การทบทวนความเสี่ยงในระบบการผลิต การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต รวมไปถึงการตลาด และนำข้อมูลมาสรุปวิเคราะห์ ประกอบด้วย ความเข้าใจของชุมชนด้านทุนเดิมเรื่องการจัดการระบบการผลิตพืช

เศรษฐกิจ สถานการณ์ผลกระทบและความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากระบบการผลิตพืชปัจจัยเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตพืช ฐานทุนเดิมทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ทรัพยากรมนุษย์ และสังคมวัฒนธรรมประเพณีและฐานทุนเดิมจะทำให้เกิดความมั่นคงหรือไม่มั่นคงทางระบบการผลิตพืชที่นำไปสู่การสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ ศึกษาและตรวจสอบความสมบูรณ์ของดิน /การชะล้างดิน (หน้าดิน) ศึกษาปริมาณน้ำที่ใช้ในระบบการเกษตร

พืชเศรษฐกิจในอดีตและปัจจุบันของบ้านป่าเป๋ย

พืชเศรษฐกิจอดีต	พืชเศรษฐกิจปัจจุบัน	พืชเศรษฐกิจที่หายไป
ทำไร่ ทำนาข้าว	ทำไร่ ทำนาข้าว	งาเมือง
มะขามหวาน	มะขามเปรี้ยว/หวาน	งาดำ
ฝ้าย	ยางพารา	ถั่วเขียว
ถั่วลิสง	ถั่วลิสง	เลี้ยงครั่ง
ถั่วเหลือง	ถั่วเหลือง	มะม่วง(ปลูกกิน)
งาเมือง	ลำไย	ลำไย
งาดำ	ฟักทอง	ฝ้าย
ถั่วเขียว	หอม กระเทียม	
ข้าวโพด	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์/ข้าวโพดหลังนา	
มะม่วง	ปาล์ม	
เลี้ยงครั่ง	สับประรด	

ปฏิทินวัฒนธรรมของบ้านป่าเป๋ย

ที่	เดือน			กิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรม	ประเพณีที่ บัญญัติขึ้นใหม่
	สากล	ไทย	ล้านนา		
1	ม.ค.	2 (ยี่)	4	ทำบุญขึ้นปีใหม่ ตานข้าวใหม่ ข้าวเปลือกข้าวสาร	
2	ก.พ.	3	5	เลี้ยงผีป๋าย่า ผีบ้าน ผีเมือง วันมาฆบูชา เวียนเทียน ฟังเทศน์ ฟังธรรม	ถนนวัฒนธรรม
3	มี.ค.	4	6	เลี้ยงจ้าวที่ ผีไร่ ผีสวน	บวชป่า ลานวัฒนธรรมตำบล
4	เม.ย.	5	7	ปีใหม่เมือง,ส่งเคราะห์หมู่บ้าน/บุคคล ,สงกรานต์,รดน้ำดำหัวขอพรผู้สูงอายุ สงกรานต์ พระแก้วมรกต,บวชนาคภาคฤดูร้อน,ทำความสะอาดบ้านเรือนและที่สาธารณะ	บวชภาคฤดูร้อน
5	พ.ค.	6	8	ทำบุญตักบาตรวันวิสาขบูชา	
6	มิ.ย.	7	9	ทำบุญตักบาตรทุกวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ สืบชะตาแม่น้ำ	
7	ก.ค.	8	10	วันอาสาฬหบูชา เข้าพรรษา แห่เทียนเข้าพรรษา	
8	ส.ค.	9	11	ทำบุญตักบาตรทุกวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ	วันแม่ ปลุกป่า
9	ก.ย.	10	12	ทำบุญตักบาตรทุกวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ	
10	ต.ค.	11	อ้าย(เกี้ยง)	ออกพรรษา , ตานกฐิน,ผ้าป่า	
11	พ.ย.	12	ยี่	ตานก๋วยสลาก ประเพณียี่เป็ง	
12	ธ.ค.	1 (อ้าย)	3		สวดมนต์ข้ามปี

ปฏิทินการผลิต พืชหลัก พืชเสริม บ้านป่าเป๋ย ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
พืชหลัก												
พืชที่ปลูก	ถั่วเหลือง ข้าวโพด หลังนา ถั่วดำ กรีดยาง_	เตรียม พื้นที่ การเกษตร	—	—	ปลูกข้าวโพด ไร่ กรีดยาง	เพาะกล้า ข้าว ปลูก ข้าวโพด กรีดยาง	ปลูก ข้าวโพด ปลูกนา กรีดยาง	ปลูกนา ข้าว ปลูก ข้าวโพด			ข้าวโพด หลังนา ถั่วเหลือง	ข้าวโพดหลัง นา ผักกะหล่ำ ผักกาด ปลูกหอม กระเทียม ปลูกผักสวน ครัว
พืชที่เก็บ เกี่ยว	มะขาม หวาน เก็บเกี่ยว ข้าวโพด	เก็บเกี่ยว ถั่วเหลือง เก็บเกี่ยว ข้าวโพด	เก็บ เกี่ยว ข้าวโพ ดหลัง นา เก็บ เกี่ยวถั่ว เหลือง	เก็บเกี่ยว ข้าวโพด หลังนา เก็บเกี่ยว ถั่วเหลือง เก็บเกี่ยว ถั่วดำ เก็บ	—				กรีดยาง ข้าวโพด	เก็บ เกี่ยว ข้าวโพ ด กรีด ยาง เกี่ยว ข้าว	เก็บเกี่ยว ข้าวโพด กรีดยาง เกี่ยวข้าว ปาล์ม มะขาม เปรี้ยว	กรีดยาง เก็บเกี่ยว ข้าวโพด ถั่ว เหลือง ปาล์ม มะขาม เปรี้ยว

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
			เก็บ เกี่ยวถั่ว ดำ	มะม่วง หิมพานต์						ปาล์ม เก็บ มะขาม เปรี้ยว		
พืชเสริม												
พืชที่ปลูก		ปลูกผัก สวนครัว	ปลูกผัก สวน ครัว	หอม								
พืชที่เก็บ เกี่ยว		หอม กระเทียม										
อาชีพเสริม	แกะลำไย	ถักตอก หามด้าม หาปลา	ถักตอก มด้าม ผักหวาน	ถักตอก ผักหวาน มด้าม	ถักตอก	ถักตอก เลี้ยงไก่ ปลา หมู วัว ควาย	ถักตอก เลี้ยงไก่ ปลา หน่อไม้	ถักตอก เลี้ยงไก่ ปลา หมู วัว ควาย หน่อไม้	ถักตอก หน่อไม้ ต้ม	ถัก ตอก เพาะ เมล็ด พันธุ์ ผัก แกะ	ถักตอก แกะลำไย	ถักตอก แกะลำไย ตกปลา

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
										ลำไย หา รถด่ว น หา กบ ตก ปลา		

1. **วัตถุประสงค์ข้อที่ 2** ศึกษาปัจจัย เงื่อนไข ความเสี่ยงการตลาดของพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

1.1 ปัญหา/ความเสี่ยง ที่เกิดจากการประกอบอาชีพการเกษตร

1.1.1 ปัญหาด้านการผลิตภาคการเกษตร

- 1) **อาชีพหลักทางการเกษตรคือการปลูกพืชเชิงเดี่ยว** ยังไม่มีอาชีพทางเลือกอื่น เช่น ข้าวโพด เนื่องจากทำการเกษตรอาศัยน้ำฝน ทำได้ปีละครั้ง ส่งผลให้เกิดภาวะหนี้สิน เกิดการทำลายป่า และการใช้สารเคมีสูงมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม คุณภาพดินเสื่อมลง ทำให้สุขภาพของประชาชนแย่ลง อัตราการเกิดโรคนิ่ว โรคเนื้อแข็ง โรคมะเร็งสูงขึ้น
- 2) **ภัยธรรมชาติ** ปัญหาภัยแล้งในฤดูแล้ง น้ำท่วมในฤดูฝน ทำให้เกิดแมลงรบกวน เชื้อรา ศัตรูพืช ที่ทำกินอยู่ห่างไกลการคมนาคมไม่สะดวก
- 3) **ต้นทุนการผลิตสูง** ราคาผลผลิตตกต่ำ ประชาชนขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ การปลูกพืชทำตามภูมิปัญญา เช่นการใส่ปุ๋ย ขาดการอบรมให้ความรู้ปลูกพืชแบบใหม่ การใช้สารชีวภาพ เกิดภาวะหนี้สิน ประมาณ 30 ครัวเรือน

1.1.2 ผลกระทบกับเกษตรกร

รายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น รายได้ไม่พอกับรายจ่าย การตลาดไม่แน่นอน ปัญหาสุขภาพของประชาชนพักผ่อนไม่เพียงพอ และสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ปัญหาครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง มีการปลูกพืชหลายอย่างในครัวเรือน

1.1.3 ปัญหาเกิดจากความเสี่ยงที่ทำให้พืชเศรษฐกิจเสียหาย

ผลผลิตไม่ได้มาตรฐานเช่นข้าวโพดงอกเนื่องจากเก็บไม่ทันเวลาฝนตกไม่ตามฤดู เพิ่มพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้น ราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่คงที่ ตกต่ำ พ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคา ศัตรูพืชทำลายเพิ่มขึ้น ฝนฟ้าอากาศไม่เป็นไปตามฤดู พื้นที่ปลูกคงเดิมทำให้ผลผลิตลดลงทุกปี

1.1.4 ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยง/เกิดอย่างไร

ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตต่ำ รายได้น้อยไม่เพียงพอจากรายจ่าย ปัญหาหนี้สิน สภาพภูมิอากาศไม่เป็นไปตามฤดูกาล

1.2 แนวทางการแก้ปัญหาอาชีพเสริมทางเลือก

- 1) เปิดใจรับกับปัญหาได้ ปรับเปลี่ยนแนวคิด-พฤติกรรมในการทำการเกษตรลดการปลูกข้าวโพดหรือพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่เดิม
- 2) ทำการศึกษาวิเคราะห์ค่าความเป็นกรด-ด่าง และธาตุอาหารในดิน โดยลงมือปฏิบัติทดลองทำเองเติมธาตุอาหารตามผลการวิเคราะห์ จัดทำแผนอย่างเป็นระบบตั้งแต่การปลูกถึงการจำหน่าย
- 3) ปลูกพืชหลายอย่างบนฐานเกษตรผสมผสาน มาทดแทนลดหรือเลิกการปลูกข้าวโพด มาเป็นการปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน และการปลูกพืชดังกล่าวต้องปลอดจากการใช้สารเคมีเป็นทางเลือกเพิ่มรายได้ เช่นการปลูกข้าวโพดหวาน พืชผักสวนครัว มะนอยหวาน เพาะเห็ดลม ปลูกหน่อไม้

- 4) รวมกลุ่มกันผลิตและมีการบริหารจัดการบนฐานเกษตรแบบผสมผสานสร้างเครือข่ายของเกษตรกรที่ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต

1.3 เป้าหมายการพัฒนา

เพื่อหาทางเลือกพืชที่ทดแทนการปลูกข้าวโพด ที่อยู่บนฐานเกษตรผสมผสาน สร้างรายได้ สร้างอาชีพของชุมชน ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนทางด้านการสร้างรายได้ ลดรายจ่าย คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ผลการศึกษาและตรวจสอบความสมบูรณ์ของดินของสมาชิกที่มีย้าย จำนวน 18 ราย มีผลดังนี้

ตารางการวิเคราะห์สมบัติทางเคมีของดิน

ตัวอย่างดิน	pH	ค่าความเป็นกรด	ค่าความเป็นเบส	ค่า PH ของบัฟเฟอร์	ความต้องการปุ๋ยของดิน (กก./ไร่)	ปริมาณธาตุอาหารหลัก		
						N	P	K
N01 นางจันทร์ สมใจ	5.0	กรดจัดมาก	-	5.6	985	-	ต่ำ	ต่ำ
N02 นางสุมาลี ทิพย์ปัญญา	5.0	กรดจัดมาก	-	5.6	985	-	ต่ำ	ต่ำ
N03 นายมานะชัย เพิ่มการ (แปลงสาธารณะ)	5.0	กรดจัดมาก	-	5.6	985	-	ต่ำ	ต่ำ
L01 นายบัญชา สุดสม	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ต่ำ	ต่ำ
L02 นายสมชาย คนสูง	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ต่ำ	ต่ำ
L03 นางกาญจนา โนวังหาร	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ปานกลาง	ปานกลาง
L04 นายอดุลย์ มานาแว่น	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ต่ำ	ต่ำ
L05 นางชบา อายุยืน	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ต่ำ	ต่ำ
L06 นายทวน ผิวขาว	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ต่ำ	ต่ำ
L07 นางสุมาลี ทิพย์ปัญญา	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ต่ำ	ต่ำ
L08 นายสุพล เชื้อหมอ	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ต่ำ	ต่ำ
L09 นางศรีคำ ทิพย์ปัญญา	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ต่ำ	ต่ำ
L10 นางบัวเนียน มงคล	5.0	กรดจัด	-	5.8	797	-	ปาน	ปาน

ตัวอย่างดิน	pH	ค่าความเป็นกรด	ค่าความเป็นเบส	ค่า PH ของบัฟเฟอร์	ความต้องการปุ๋ยของดิน (กก./ไร่)	ปริมาณธาตุอาหารหลัก		
						N	P	K
		มาก					กลาง	กลาง
L11 นายชำนาญ จันทา	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ต่ำ	ปานกลาง
L12 นายสุพรรณ เชื้อหมอ	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ต่ำ	ต่ำ
L13 นายมานะชัย เพิ่มการ	6.6	กลาง	-	-	-	-	สูง	สูง
L14 นายชำนาญ จันทา	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ต่ำ	ปานกลาง
L15 นางบัวเนี่ยน มงคล	5.0	กรดจัดมาก	-	5.7	891	-	ปานกลาง	ปานกลาง

หมายเหตุ : 1. พื้นที่ N01,N02 เป็นตัวอย่างดินพื้นที่นา
2. พื้นที่ L01,L02 เป็นตัวอย่างดินพื้นที่ไร่ - สวน

แหล่งน้ำและปริมาณน้ำที่ใช้ในระบบการเกษตร

ชื่อแหล่งน้ำ	ปริมาณที่กักเก็บน้ำ(ลูกบาศก์ลิตร)	หมายเหตุ
อ่างสี่พัน	2,800,000	
อ่างห้วยช้าง	2,500,000	
แม่น้ำสวด น้ำยาว		ไหลผ่านหมู่บ้าน

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานในระยะที่ 1 ที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้มีการเก็บข้อมูลการผลิต การตรวจสอบคุณภาพดินในการผลิต โดยใช้ ผู้ที่สนใจในการเพิ่มผลผลิตจำนวน 18 คน และมีการเติมเต็มการตรวจสอบคุณภาพดินด้วยตัวของทีมวิจัยเอง จะเห็นการทำงานของทีมนักวิจัยในเบื้องต้นคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่น่าไปสู่ ระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมแบบพื้นที่บ้านป่าเปย ส่วนนี้ได้รับความร่วมมือทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชน จะเห็นถึงพัฒนาการของนักวิจัยในพื้นที่หลังจากที่เลี้ยงนักวิจัย

(ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน) และครู กศน.ในพื้นที่ได้ร่วมมือกันสร้างนักวิจัยในพื้นที่ ผ่านการออกแบบการเก็บข้อมูล การแบ่งบทบาทในการเก็บข้อมูล การออกสำรวจพื้นที่การเกษตรในพื้นที่ตัวอย่างขั้นตอนแรกของการพัฒนา คือ การสร้างความเข้าใจและจำใจยุทธศาสตร์โครงการวิจัยของชุมชนให้ได้ วางเป้าหมายการทำงานร่วมสุดท้ายจะไปถึงไหน การเดินด้วยกระบวนการวิจัยจะมีการเดินอย่างไร ตลอดจนการออกแบบการเก็บข้อมูลร่วมกันเพื่อให้ได้ตระหนักถึงความเป็นเจ้าของงานวิจัย ร่วมคิด ร่วมลงมือทำ มีการซักถาม จดบันทึก การพิมพ์งานให้ได้มาซึ่งข้อมูล

จากการทำงานเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า ทีมวิจัยได้เรียนรู้ความเป็นมาของอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชน จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็นในเวทีเกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กล้าแสดงความคิดเห็น การนำเสนอของตัวแทนแต่ละกลุ่ม แต่เดิมนักวิจัย ไม่กล้าพูดคุยที่จะตอบโต้ต่อผู้ที่เข้ามา ก็จะสามารถที่จะพูดคุยเสวนาอย่างเป็นกันเองได้ ด้วยความเป็นกันเองของพี่เลี้ยง ครู และสามารถช่วยเหลือกันได้ กระบวนการทำงานวิจัยสร้างให้คนในชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ในชุมชนได้ เช่น การเก็บข้อมูลด้านพืชเศรษฐกิจที่หายไปและสร้างรายได้ในปัจจุบัน เช่น งาม่อน ถั่ว ครั่ง ทีมคนปลูกน้อยสามารถสร้างเป็นรายได้ให้คนในชุมชนได้ ด้านการผลิตพืชหลักในชุมชนเช่น ข้าวโพด ข้าวที่จะต้องเพิ่มรายได้มีการเติมเต็มความรู้ด้านการตรวจวัดคุณภาพดิน และการเสริมปุ๋ยในการผลิตที่เหมาะสมกับพืชแต่ละชนิด อีกทั้งจากการศึกษาพบว่า อาหารที่มาจากธรรมชาติ จากป่า จากน้ำสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้หากมีการรักษาเป็นต้น

ในระยะที่ 2 นี้จึงเป็นเรื่องของการทดลองการบำรุงดิน รวมไปถึงการศึกษาดูงานพื้นที่ ที่มีระบบการผลิตพืชที่หลากหลายที่เหมาะสมกับพื้นที่ การปรับปรุงดิน

การเก็บข้อมูลอย่างละเอียด ตั้งแต่อัตราการงอก การเจริญเติบโต คุณภาพของผลผลิต ทดลองการค้นหาแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจ การเชื่อมประสานภาคีเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย ทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด เช่น เกษตรอำเภอ และ กศน. จัดอบรมโครงการเกษตรธรรมชาติโดยจัดหาวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านจากมูลนิธิ เอ็มโอเอ ไทย เพื่อเติมเต็มความรู้ให้ทีมวิจัยเป็นต้น

ทีมวิจัยที่เข้าร่วมการทดลองศึกษาการปลูกพืชนอกฤดู

ลำดับ	รายชื่อผู้ปลูก	จำนวนแปลง	พืชที่ปลูก	ระยะการปลูก (ปลูก-เก็บเกี่ยว)
1	ศูนย์ฯ ตำบลสวด (เตรียมดิน)	ทางมุ้ง 2 แปลง	- พริกหยวก - ผักบุ้ง X เร่งด่วน - ถั่วฝักยาว X เร่งด่วน - ผักกาดกวางตุ้ง X เร่งด่วน - มะเขือเจ้าพระยา - ต้นหอม/ ผักชี	พันธุ์สรแดง
2	ผู้ใหญ่มานะชัย	1 งาน	- พริกชี้ฟ้า - ขึ้นฉ่าย	
3	คุณบุญยง	1 งาน	- พริกชี้ฟ้า - มะเขือเจ้าพระยา	
4	คุณทวน	1 งาน	- ปรับดิน	
5	คุณสุมาลี	50 ตารางวา	- ปรับดิน	
6	คุณศรีคำ	1 งาน	- ปรับดิน	

จากการวิเคราะห์ค่าดินในระยะที่ 1 ที่ผ่านมามีพบว่าธาตุอาหารที่ดินต้องการมีทั้งหมด 17 ชนิด ประกอบด้วย ธาตุอาหารหลัก ไนโตรเจน (N), ฟอสฟอรัส (P), และ โพแทสเซียม (K) ธาตุอาหารรอง ได้แก่ แคลเซียม (Ca), แมกนีเซียม (Mg), และ ซัลเฟอร์ (กำมะถัน) (S) ธาตุอาหารเสริม ได้แก่ แมงกานีส (Mn), ทองแดง (Cu), คลอรีน (Cl), เหล็ก (Fe), โบรอน (B), สังกะสี (Zn), โมลิบดีนัม (Mo), นิกเกิล (Ni) คาร์บอน (C), ไฮโดรเจน (H) และออกซิเจน (O) ในระยะที่ 2 จึงได้มีการเติมเต็มความรู้ด้านการใส่ปุ๋ยกับพืชเศรษฐกิจเดิม คือยางพารา ข้าว ข้าวโพดจะดำเนินการช่วงฝนตก และพืชเศรษฐกิจใหม่ ผักที่ปลูก คือ ผักบุ้ง กะหล่ำปลี มะเขือ ถั่วฝักยาว ผักชี ชะอม ผักกาดขาว ผักกาดกวางตุ้ง จากนักวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่น่าน โดย ผศ.ดร.ปราโมทย์ ทิมขำ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร เติมเต็มความรู้ด้านการปรับปรุงดิน ใส่ปุ๋ยให้กับนักวิจัยในพื้นที่ โดยมีการจัดการแปลง การเตรียมดิน ดังนี้

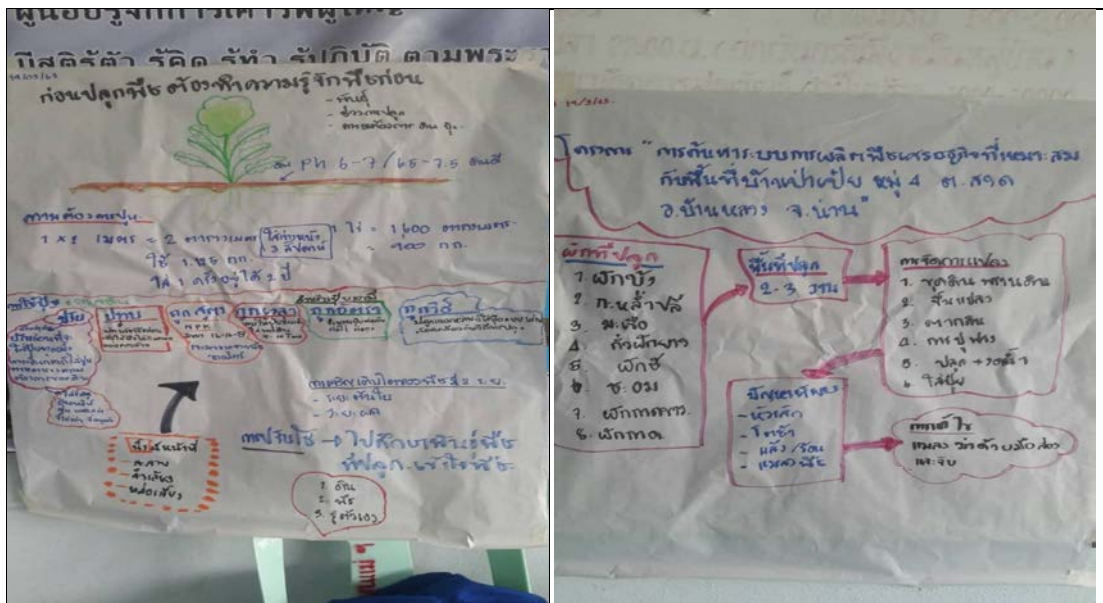
1. ใส่ปูนขาวอย่างน้อยล่วงหน้า 3 สัปดาห์
2. ใส่อินทรีย์วัตถุหรือปุ๋ยอินทรีย์ลงในดิน 2-3 ตัน/ไร่ หรือ 26 กก. ต่อแปลง
3. การปลูกรองกันหลุมด้วยปุ๋ยอินทรีย์

การดูแลเติมปุ๋ยอินทรีย์เข้าไปโดยสังเกตใบหรือใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0 หรือปุ๋ยน้ำตาล เมื่อใกล้ออกดอก 10-15 วัน เติมฟอสฟอรัส(P) เช่นปุ๋ยสูตร 12-24-12 ,8-24-24 ,9-24-24 ,0-52-34 หรือปุ๋ยเกล็ด 10-20-10 (กระตุ้นการแตกตาดอก) หรือปุ๋ยอินทรีย์ที่มาจากขี้ค่างควาหรือปุ๋ยนิวเฟอสเฟส พืชกินใบเน้น

ไนโตรเจนสูงหรือทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำหรือทำฮอร์โมนต่าง ๆ ไว้ได้เลย น้ำประปามีคลอรีนต้องทิ้งไว้ 2-3 วัน ก่อนเก็บผลผลิตต้องให้ลดน้ำลงหรือพ่นปุ๋ยสูตร 0-0-50 และ 0-0-60

ในเบื้องต้นปัญหาที่พบคือ อากาศร้อน ดินมีสภาพแห้งแล้งมาก พืชโตช้า ให้หัวเล็ก มีแมลงรบกวน จึงร่วมกันกำจัดแมลงพืชโดยการส่องจับในตอนกลางคืนบีบฆ่าทิ้ง ดังนั้นนักวิชาการจึงได้มีการพูดคุยสร้างความเข้าใจในเบื้องต้น และมีการกระตุ้นการทำงานอย่างจริงจัง มีการติดตามการบำรุงดินให้ปุ๋ยอินทรีย์ดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด แต่ในส่วนของพืชเศรษฐกิจหลักสภาพอากาศที่ร้อนจัดและแห้งแล้งจึงไม่สามารถที่จะใส่ปุ๋ยได้ ดังนั้น วิธีการในช่วงของฤดูแล้งนอกฤดูการผลิตพืชเศรษฐกิจหลักคือ การให้นักวิจัยทดลองปลูกพืชผักอินทรีย์ตามที่กล่าวในข้างต้น โดยทดลองปลูกในแปลงทดลอง ข้อเสนอแนะในการปลูกพืชสิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นอย่างยิ่งคือ พันธุ์พืช ช่วงการปลูก ความต้องการ ดิน และปุ๋ย ถ้าค่า PH ของดินเท่ากับ 6 – 7 หรือ 6.5 - 7.5 ถือว่าคุณภาพของดินดี ความต้องการปุ๋ย พื้นที่ 1*2 เมตร = 2 ตารางเมตร ใส่ล่วงหน้า 3 สัปดาห์ ให้ใช้ปุ๋ยขาว 1.125 กก. ใส่ 1 ครั้ง อยู่ได้ 2 ปี พื้นที่ 1 ไร่ = 1,600 ตารางเมตร ใช้ปุ๋ย 900 กก.

จากนั้นนักวิจัยหากมีการดำเนินงานและปฏิบัติตามที่กล่าวมา จะทำให้มีพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ยเพิ่มขึ้นและมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเป็นที่เพียงพอต่อการบริโภคของคนในชุมชนและขายเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันนี้พืชเศรษฐกิจของชุมชนเป็นพืชเชิงเดี่ยว พืชผักสำหรับขายในตลาดก็ซื้อมาจากตลาดภายนอกบ้างต่างจังหวัดบ้าง ต่อจากนี้ไปบ้านป่าเป๋ยก็มีพืชชนิดใหม่เป็นพืชเศรษฐกิจเกิดขึ้นในชุมชนและผลิตพืชที่มีคุณภาพขายในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงได้

ทีมวิจัยเข้ารับการเติมเต็มความรู้ด้านการปรับปรุงดินจากนักวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่น่าน โดย ผศ.ดร.ปราโมทย์ ทิมขำ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร

ทีมวิจัยเตรียมพื้นที่ปลูกพืชขึ้นแปลง ปรับปรุงดินใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยฟาง เตรียมหลุมเตรียมค้ำง แก่พืชผักที่
แปลงทดลองและเพาะเมล็ดพันธุ์พืชเตรียมปลูกลงแปลงทดลอง

ทีมวิจัยได้ทดลองปลูกผักนอกฤดูกาล เช่น ผักบุ้ง กะหล่ำปลี มะเขือ ถั่วฝักยาว ผักชี ชะอม ผักกาดขาว ผักกาดกวางตุ้ง ผลผลิตที่ได้ให้ผลคุ้มค่าแก่การลงทุนเนื่องจากช่วงเดือนมีนาคมถึงปัจจุบันอากาศร้อน ทางการปลูกพืชผักต้องให้การดูแลอย่างดีและราคาสูงในช่วงนอกฤดู

- พันธุ์
- ช่วงการปลูก
- ความต้องการ ดิน ปุ๋ย

ดิน PH 6 – 7 / 6.5 - 7.5 = ดินดี

ความต้องการปุ๋ย

1*2 เมตร = 2 ตารางเมตร ใส่ล่วงหน้า 3 สัปดาห์ ใช้ 1.125 กก. ใส่ 1 ครั้ง อยู่ได้ 2 ปี
1 ไร่ = 1,600 ตารางเมตร = 900 กก.

การใช้ปุ๋ย + ดูแลดิน

ปรับ

ปรับปรุงดิน ปรับก่อนที่จะใส่ปุ๋ยทุกครั้ง หากเป็นกรดก็ใส่ปูน ตามตารางความต้องการของดิน

ปราบ

ปราบวัชพืชก่อนเพื่อให้พืชได้กินอาหารอย่างครบถ้วน

ถูกสูตร

NPK
ดินนา 16-16-8
N= มาจากซากพืชซากสัตว์

ถูกเวลา

ควรให้ปุ๋ยช่วงเช้า
ใส่ทางดิน
8-10 โมง

ใส่วัสดุอินทรีย์ เช่น
- แกลบเก่า

สำหรับปุ๋ยเคมี
ถูกอัตราจำนวนปุ๋ยต่อ

ถูกวิธี
ปลูกแบบหว่านก็ใส่ปุ๋ย

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานในระยะที่ 1 ที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้มีการเก็บข้อมูลการตรวจสอบคุณภาพดิน การปรับปรุงดิน ในการผลิต โดยใช้กลุ่มผู้สนใจในการค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ จำนวน 18 คน และมีการเติมเต็มการตรวจสอบคุณภาพดินด้วยตัวของทีมวิจัยเอง จะเห็นการทำงานของทีมวิจัยในเบื้องต้นคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานและการวิเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพเพื่อค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย ที่สามารถสร้างรายได้ในช่วงหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตของพืชหลัก เพิ่มผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ผู้สนใจกลุ่มนี้ได้รับความร่วมมือทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชน จะเห็นถึงพัฒนาการของนักวิจัยในพื้นที่หลังจากที่เลี้ยงนักวิจัย(ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน) และครู กศน.ในพื้นที่ได้ร่วมมือกันสร้างนักวิจัยในพื้นที่ ผ่านการออกแบบการเก็บข้อมูล การแบ่งบทบาทหน้าที่ในการเก็บข้อมูล การออกสำรวจพื้นที่แปลงการเกษตรในพื้นที่ตัวอย่าง ขั้นตอนแรกของการพัฒนา คือ การสร้างความเข้าใจและจำใจทโยโครงการวิจัยของชุมชนให้ได้ วางเป้าหมายการทำงานร่วมกันสุดท้ายจะไปถึงไหน การเดินด้วยกระบวนการวิจัยจะมีการเดินอย่างไร ตลอดจนการออกแบบการเก็บข้อมูลร่วมกันเพื่อให้ได้ตระหนักถึงความเป็นเจ้าของงานวิจัยร่วมคิด ร่วมลงมือทำ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในเวทีและนอกเวที ชักถาม จดบันทึก การพิมพ์งานให้ได้มาซึ่งข้อมูล ส่วนการเติมเต็มด้านอาชีพจากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่ จะเห็นช่องทางในการเติมเต็มที่ตรงต่อความต้องการและบริบทของคนในชุมชนมากขึ้น เช่น การปลูกพืชด้วยวิธีเกษตรธรรมชาติ การปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ โดยปลูกนอกฤดูการผลิตชุมชนมีอาหารที่ปลอดภัยไว้บริโภคตลอดจนออกจำหน่ายในชุมชนซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดทำให้ชุมชนลดรายจ่ายมีรายได้เพิ่มขึ้น

จากการดำเนินงานเบื้องต้นจะเห็นได้ว่านักวิจัยไม่ค่อยกล้าแสดงออกด้วยการพูดคุยแสดงความคิดเห็นมากนัก ด้วยความเป็นชาวบ้านที่ทำการเกษตรไม่มีเวลามานั่งพูดคุยกัน จะมีบางคนส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถพูดได้ แต่ก็ไม่เป็นระบบ ส่วนใหญ่ไม่กล้าที่จะตอบโต้ต่อผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่เป็นนักปฏิบัติมากกว่าที่จะสามารถที่จะพูดคุยเสวนาอย่างเป็นกันเองได้ ด้วยความเป็นกันเองของพี่เลี้ยงครู กศน.ซึ่งสามารถกระตุ้น เติมเต็มสิ่งที่ขาดให้ความช่วยเหลือกันได้ กระบวนการทำงานวิจัยชุมชนสร้างให้คนในชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ในชุมชนได้ เช่น การเก็บข้อมูลความต้องการของคนในชุมชน ความต้องการของตลาดในพื้นที่อำเภอบ้านหลวง ด้านความนิยมการบริโภคพืชชนิดใดบ้างเป็นอาหารในชีวิตประจำวัน พืชเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้ และสามารถปลูกนอกฤดูการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย เช่น ผักบุ้ง กะหล่ำปลี มะเขือ ถั่วฝักยาว ผักชี ชะอม ผักกาดขาว และผักกาดขาวดอง ที่คนในชุมชนส่วนใหญ่นิยมปลูกไว้ประกอบอาหาร และรับประทาน เนื่องจากเป็นพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และดูแลง่ายในช่วงระยะเวลาสั้นๆก็สามารถให้ผลผลิตได้ สร้างความมั่นคงทางอาหาร ช่วยรักษาสุขภาพ และรักษาสภาพแวดล้อม โดยการใช้สารอินทรีย์ในแปลงปลูกพืชและบริเวณใกล้เคียง ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีการปลูกพืชหลักเช่น ข้าวโพด ข้าว ยางพารา การเติมเต็มความรู้ด้านการตรวจวัดคุณภาพดิน และการเสริมปุ๋ยในการผลิตที่เหมาะสมกับพืชแต่ละชนิด อีกทั้งจากการศึกษาพบว่า อาหารที่มาจากธรรมชาติ จากป่า จากน้ำก็สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้หากมีการอนุรักษ์รักษาไว้เป็นต้น

การทำงานที่ผ่านมาทำให้คนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมกันรับผลประโยชน์ ดังนั้นการทำงานในระยะที่ 2 ทีมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์ค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย ที่สอดคล้องกับบริบทและตามความต้องการของตลาด การปรับปรุงคุณภาพดินและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของพืชหลัก เช่นข้าวโพด ข้าว ยางพารา พบว่าที่ผ่านมาคนในชุมชนไม่เคยใช้ปุ๋ยเคมีที่ตรงกับ

คุณภาพของดิน การใส่ปุ๋ยก็ไม่ถูกวิธี และใส่ปุ๋ยไม่ตรงกับความต้องการของดินในพื้นที่เพราะไม่เคยตรวจหาคุณภาพดินเลย ใช้ปุ๋ยตามความเคยชินหรือตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ จึงทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่มีคุณภาพ และให้ผลผลิตน้อยเกิดการขาดทุน รายได้จึงไม่เพียงพอต่อรายจ่าย เกิดปัญหาหนี้สินขึ้น ดังนั้นในการทำงานที่ผ่านมานักวิจัยได้รับการเติมเต็มจากนักวิชาการที่มีความรู้ด้านการผลิตพืชเศรษฐกิจให้แนวคิดว่าหาพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมมาผสมผสานกับการปลูกพืชแบบเชิงเดี่ยวที่ผ่านมา ทำให้หาแนวทางเพิ่มผลิตพืชเศรษฐกิจตามความเหมาะสมของพื้นที่และตามความต้องการของตลาด ได้รับการเติมเต็มความรู้ด้านการปรับปรุงดิน การให้ปุ๋ยจากผู้เชี่ยวชาญมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่น่าน โดย ผศ.ดร. ปราโมทย์ ทิมขำ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร ทำให้ชาวบ้านได้หันกลับมามองตนเอง ชุมชน และวิเคราะห์พื้นที่ การใส่ปุ๋ยที่ผ่านมาได้เติมเต็มความรู้ทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงการทดลองบำรุงดินเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น แต่ด้านการใส่ปุ๋ยพืชเศรษฐกิจหลักนั้น ทีมวิจัยจะมีการใส่ปุ๋ยหลังจากมีฝนตก และมีการเริ่มปรับปรุงดินไปเรื่อยๆ ตามหลักสูตรต่อไป

การดำเนินงาน ทีมวิจัยได้ทดลองปลูกพืชเศรษฐกิจตามแผนที่วางไว้ในพื้นที่ทดลองประมาณ 3 งาน ณ บริเวณ สถานที่ กศน.ตำบลสวด มีการเตรียมดิน เตรียมเมล็ดพันธุ์พืช พร้อมกับบำรุงดินที่ทีมวิจัยได้ศึกษาเรียนรู้ร่วมกันพบปัญหาก็ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาโดยปรับปรุงพัฒนามาจากฐานความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม ได้ทำการจดบันทึกไว้นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกันเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันขึ้นในชุมชน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา “การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน” ได้ดำเนินการศึกษาตามรายวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) ค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ตั้งแต่การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจการปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยวจนถึงหลังการเก็บเกี่ยว 2) ศึกษาปัจจัยเงื่อนไขความเสี่ยงการตลาดของพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย การจัดเวที เสวนากลุ่มย่อยในระดับชุมชน การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสำรวจข้อมูลในพื้นที่ของชุมชน **การใช้แบบเก็บข้อมูลที่ทีมวิจัยจัดทำขึ้น** การใช้ข้อมูลมือสองจากผลการพัฒนาที่ผ่านมาของชุมชน โครงการและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น กระบวนการสร้างความเข้าใจระหว่างทีมวิจัยชาวบ้านและพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องมีความเข้าใจเป็นเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างคนในชุมชนบ้านป่าเป๋ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานวิจัย รับฟังข้อเสนอแนะต่อการทำงานวิจัย และแนวทางการค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ ซึ่งการจัดเวทีดังกล่าว มีการคัดเลือกทีมวิจัยร่วมจากชุมชนให้มีความเหมาะสมกับลักษณะงานวิจัย โดยคัดเลือกจากกลุ่มชาวบ้านที่มีความสนใจในกระบวนการวิจัยให้เป็นทีมวิจัย ประเด็นที่นำไปสู่การแลกเปลี่ยนพูดคุยกันมีเรื่องที่สำคัญประกอบด้วย การชี้แจงทำความเข้าใจความเป็นมาของโครงการวิจัยฯ “การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน” กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อขอความร่วมมือ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านป่าเป๋ ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญของคนในชุมชน ที่มีภาพฝันร่วมกันคือ มีอาชีพที่เหมาะสมมีรายได้ต่อเนื่องตลอดปี มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตดี ไม่มีหนี้สิน รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนฐานราก เพื่อให้เห็นข้อมูลองค์ความรู้ ปัจจัยเงื่อนไขในการผลิตพืชเศรษฐกิจที่ทำให้เกษตรกรสามารถนำรูปแบบไปปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นการผลิตพืชแบบผสมผสาน การจัดเวทีดังกล่าวได้รับความสนใจทั้งจากคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเป็นประเด็นที่ชาวบ้านอยากร่วมกันแก้ไขปัญหาอยู่แล้ว ขณะที่ยังคงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพร้อมที่จะให้การสนับสนุน

1. สรุปผลวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ ตั้งแต่การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจการปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยวจนถึงหลังการเก็บเกี่ยว

ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านป่าเป๋ หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน (ประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพพื้นที่ สภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ประชากร ครุภัณฑ์ ระบบการผลิต อาชีพ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนา ลักษณะการปกครอง ความสัมพันธ์ทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ) โดยใช้แผนที่ทางสังคม ปฏิทินการเกษตร ปฏิทินวัฒนธรรม ระบบห่วงโซ่อาหาร จะทำการเกษตรเป็นหลักในฤดูกาลผลิต อาทิเช่น การทำนา ไร่ข้าวโพด

สวนผลไม้ กริดยางพารา การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม หลังฤดูการเกษตรหรือช่วงเวลาที่ว่างจากการเลี้ยงไหมก็จะเก็บของป่าเพื่อเป็นอาหารเป็นหลัก และสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน อาทิเช่น เก็บดอกก้ง หาด่อนอนชั้น เก็บชิงชัน หามั้วข้าวหลาม หาดเห็ด หาชิมดแดง จี๊กุก จี๊ก้า ดอกอาว ดอกจ้าน ดอกต้าง ดอกข่า หน่อหวาย หน่อไม้ มะไฟ แมงเม่า แมงมัน จี๊กุก มะม่วงป่า มะกอก น้ำผึ้ง น้ำมัน ต่อหลุมรด่วน หรือหาผลผลิตจากลำน้ำเพื่อเป็นอาหารเป็นหลัก และสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน อาทิเช่น หากบ เขียด อีงอ่าง หอย ปู ปลา ไก่ เต่า ผักกูด ผักหนาม ปลูกพืชผักสวนครัวริมน้ำ นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยงหมู แปรรูปไก่ จักตอก ถักตอก เพื่อขายสร้างรายได้

1. ศึกษากระบวนการผลิตพืชเศรษฐกิจของคนในชุมชน ตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน (ชนิด ปริมาณ ผลผลิต แห่งจำหน่าย รายได้)

ทุนเดิมฐานด้านเศรษฐกิจ สภาพทางเศรษฐกิจประชากรมีรายได้เฉลี่ย 40,403 บาท/คน/ปีครัวเรือนมีการออมร้อยละ 100 ของครัวเรือนทั้งหมด ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 98 ของครัวเรือนทั้งหมด มีพื้นที่การเกษตรจำนวน 345 ไร่

พืชเศรษฐกิจในอดีต ของบ้านป่าเปย ส่วนใหญ่ทำการเกษตรเพื่อเป็นรายได้เสริม เช่นปลูกข้าวเพื่อเป็นอาหารโดยการทำไร่ในพื้นที่สูง ทำนาข้าว ปลูกมะขามหวาน ฝ้าย ถั่วลิสง ถั่วเหลือง งาม้อน งาดำ ถั่วเขียว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มะม่วง เลี้ยงคร่ำ ทำการเกษตรเป็นรายได้เสริม เป็นรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่าย ในชีวิตประจำวัน ไม่มีหนี้สิน ในช่วงนอกฤดูการผลิตก็จะหาของป่าเป็นอาหาร ไม่ต้องซื้ออาหารบริโภค มีอาหารตามธรรมชาติจากป่าและจากน้ำ ไว้บริโภคตลอดปี

กองทุนในหมู่บ้าน มี 15 กองทุน

1. เงินสงเคราะห์หมู่บ้าน จำนวน 18,266 บาท
2. กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 2,350,780 บาท
3. กลุ่มกระตุ้นเศรษฐกิจในหมู่บ้าน (ส่งเสริมอาชีพ) จำนวน 100,000 บาท
4. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (พัฒนาอาชีพ) จำนวน 104,599 บาท
5. กลุ่มยางพารา จำนวน 4,500 บาท
6. กลุ่ม ศกพพ. จำนวน 27,900 บาท
7. กลุ่มกองทุนแม่ จำนวน 22,080 บาท
8. หุ้นกองทุน จำนวน 150,000 บาท
9. การจัดการขยะชุมชน จำนวน 15,000 บาท
10. กลุ่มสตรีแม่บ้าน จำนวน 112,943 บาท
11. กลุ่มส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด จำนวน 63,000 บาท
12. กลุ่มเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ จำนวน 150,000 บาท
13. กลุ่มเกษตรยั่งยืน จำนวน 10,430 บาท
14. กลุ่มส่งเสริมอาชีพ (อบต.) จำนวน 17,030 บาท
15. กลุ่มเห็ดนางฟ้า จำนวน 12,000 บาท

รวมเงินกองทุนหมุนเวียนทั้งสิ้น 3,158,528 บาท

การคมนาคม จากอำเภอเมืองน่าน เดินทางไปตามเส้นทางน่าน – พะเยา (ทางหลวงหมายเลข 1091) ระยะทาง 48 กม. เลี้ยวซ้ายตรงทางแยกก่อนถึงธนาคารทหารไทย ไปทางทิศใต้ ผ่านบ้านเจริญราษฎร์, บ้านสวนเสด็จ เลี้ยวซ้าย ถึงชุมชนบ้านป่าเป๋ย

2. ทบทวนทุนเดิม(พืชเศรษฐกิจที่ปลูกในพื้นที่) และพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ในพื้นที่ ผลกระทบ / ปัญหา การทบทวนความเสี่ยงในระบบการผลิต การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต รวมไปถึงการตลาด และนำข้อมูลมาสรุปวิเคราะห์ ประกอบด้วย ความเข้าใจของชุมชนด้านทุนเดิมเรื่องการจัดการระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ สถานการณ์ผลกระทบและความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากระบบการผลิตพืชปัจจัยเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตพืช ฐานทุนเดิมทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ทรัพยากร มนุษย์ และสังคมวัฒนธรรมประเพณีและฐานทุนเดิมจะทำให้เกิดความมั่นคงหรือไม่มั่นคงทางระบบการผลิตพืชที่นำไปสู่การสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ ศึกษาและตรวจสอบความสมบูรณ์ของดิน /การชะล้างดิน(หน้าดิน) ศึกษาปริมาณน้ำที่ใช้ในระบบการเกษตร

พืชเศรษฐกิจปัจจุบัน บ้านป่าเป๋ย ส่วนใหญ่จะทำการเกษตรเป็นหลักในฤดูกาลผลิต อาทิเช่น การทำนา ไร่ข้าวโพด สวนผลไม้ กริดยางพารา การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม หลังฤดูกาลเกษตรหรือช่วงเวลาที่ยาวจากการเลี้ยงไหมก็จะเก็บของป่าเพื่อเป็นอาหารเป็นหลัก และสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน อาทิเช่น หาด่อนอนวัน ต่อหลุม หาไม้ข้าวหลาม หาเห็ด ไข่มดแดง หน่อไม้ แม้งมัน จิ้งกุ้ง รดด่วน หรือหาผลผลิตจากลำน้ำเพื่อเป็นอาหารเป็นหลัก และสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน อาทิเช่น หากบ เขียด อึ่งอ่าง หอยปู ปลา เตา ผักกูด ผักหนาม ปลูกพืชผักสวนครัวริมบ้าน นอกจากนี้ ยังมีการจักตอก ถักตอก เพื่อขายสร้างรายได้ การทำนาเก็บข้าว ไว้บริโภคบางส่วน และจำหน่ายเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง ทำไร่ข้าวเป็นส่วนน้อย ทำสวนมะขามเปรี้ยว มะขามหวาน ยางพารา ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ลำไย หอมกระเทียม ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกข้าวโพดหลังนา สวนปาล์ม และสวนสับปะรด ทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลรายได้ – รายจ่าย ต้นทุนของการทำอาชีพเกษตรกรรมมีพืชหลักที่ทำรายได้ให้ประชาชนที่ประกอบอาชีพ 3 ชนิด ได้แก่ การทำไร่ข้าวโพด ทำสวนยางพารา ทำนาข้าว เช่นรายจ่ายต้นทุนการผลิต ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่ารถไถ ค่าต้นกล้าเมล็ดพันธุ์ ผลผลิตที่ได้รับ มีผลกำไรมีรายละเอียดดังนี้

รายได้จากการขายข้าวโพดสูงเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือรายได้จากการขายยางพารา และอันดับสุดท้ายคือรายได้จากการขายข้าว รายจ่าย ต้นทุนการผลิต ผลกำไรที่ได้รับ ในปีพุทธศักราช 2561 รายละเอียดดังนี้

1. ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวน 14 ครัวเรือน จำนวน 83 ไร่ 3 งาน รายจ่ายต้นทุนการผลิตจ่ายค่าปุ๋ย 83,380 บาท ค่ายาปราบศัตรูพืช 35,750 บาท ค่าไถ 7,950 บาท ต้นกล้าและเมล็ดพันธุ์ 58,480 บาท รวมต้นทุนการผลิต 185,560 บาท ขายผลผลิตได้ 1,240,683 บาท ผลกำไรที่ได้ 1,055,123 บาท
2. ปลูกยางพารา 15 ครัวเรือน จำนวน 91 ไร่ 3 งาน รายจ่ายต้นทุนการผลิตจ่ายค่าปุ๋ย 63,270 บาท ค่ายาปราบศัตรูพืช 2,700 บาท ค่าไถ 6,000 บาท ต้นกล้าและเมล็ดพันธุ์ 438,950 บาท รวมต้นทุนการผลิต 517,920 บาท ขายผลผลิตได้ 720,820 บาท ผลกำไรที่ได้ 202,900 บาท

3. ปลุกข้าว 35 ครั้วเรือน จำนวน 50 ไร่ รายจ่ายต้นทุนการผลิต จ่ายค่าปุ๋ย 41,340 บาท ค่ายาปราบศัตรูพืช 6,330 บาท ค่าไถ 130,340 บาท ต้นกล้าและเมล็ดพันธุ์ 12,860 บาท รวมต้นทุนการผลิต 190,870 บาท ขายผลผลิตได้ 601,530 บาท ผลกำไรที่ได้ 410,660 บาท
4. รายได้จากแหล่งอื่นๆ อาหารจากป่าและจากน้ำ 224,660 บาท ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ 43,920 บาท ค่าจ้างและบริการอื่นๆ 250,000 บาท

ทุนเดิมฐานด้านกายภาพ บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน สมัยก่อนนั้นเป็นพื้นที่ป่าดงดิบ ส่วนมากจะเป็นต้นเป๋ย เป็นป่า เป็นดง ราษฎรในหมู่บ้านส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ วิถีชีวิต การเลี้ยงสัตว์ วัว ควาย เพราะชาวบ้านต้องอาศัยสัตว์เหล่านี้ช่วยงานทำไร่ ทำนา และมีสุนัขไว้เป็นยามคอยเตือนภัย และหาสัตว์ป่า โดยเฉพาะตัวนิ่ม แล่นเป็นต้น การเลี้ยงวัว ควาย สมัยนั้น ชาวบ้านจะปล่อยเข้าป่าให้หากินเอง ตกเย็นสัตว์เลี้ยงก็จะกลับมาเองไม่ต้องไปตาม และจะกลับมารวมกันที่ดงเป๋ย ใกล้ ๆ หมู่บ้าน(ปัจจุบัน) ที่สาธารณะ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้าน บ้านป่าเป๋ย หมู่ 4 ตำบลสวด อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านหลวง ไปทางทิศใต้ประมาณ 2 กม. ทิศเหนือติดต่อบ้านป่าคา หมู่ที่ 1 ตำบลป่าคาหลวง ทิศใต้และทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านทุ่งผึ้ง หมู่ที่ 6 ตำบลสวด ทิศตะวันออกติดต่อกับสวนเสด็จ หมู่ที่ 7 ตำบลสวด ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบระหว่างเชิงเขา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้และภูเขา มีที่ราบสำหรับการประกอบอาชีพเพียงเล็กน้อย ลักษณะภูมิอากาศมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ในฤดูร้อนอากาศร้อนแห้ง ฤดูฝน ฝนตกค่อนข้างชุก ฤดูหนาวอากาศค่อนข้างหนาว ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่ เดือนมีนาคม – พฤษภาคม อากาศร้อนจัดในเดือนเมษายน ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน – ตุลาคม ฝนตกชุกในเดือนกรกฎาคม ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ หนาวจัดในเดือนมกราคม พื้นที่ทั้งหมด 703 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม 345 ไร่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรน้ำมีแหล่งน้ำอุปโภค บริโภคที่สำคัญคืออ่างห้วยสีพัน อ่างห้วยช้าง แม่น้ำสวด แม่น้ำยาว ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชุมชนบ้านป่าเป๋ย ประมาณ 2,800 ไร่ ป่าสงวนแห่งชาติน้ำสวด น้ำยาว ประชากร มีครัวเรือนทั้งสิ้น 74 ครัวเรือน มีประชากร 235 คน เป็นชาย 110 คน หญิง 125 คน

ด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

ศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดประจำบ้านชื่อ “วัดหลวง” ประเพณีในหมู่บ้าน เช่นการส่งเคราะห์ สู่ขวัญ โดยใช้ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ประเพณีที่สำคัญ คือประเพณีสงกรานต์ ตานก๋วยสลาก (สลากภัตร) ช่วงเดือนพฤศจิกายน ยี่เป็ง (ลอยกระทง) ทำบุญวันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ประเพณีส่งเคราะห์หมู่บ้าน (สังกะหะบ้าน) ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน เลี้ยงผีบ้านผีเมือง สรงน้ำพระแก้วมรกตวัดหลวง ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ บวชนาค (บวชเณร/บวชพระ) แห่เทียนจำนำพรรษา และประเพณีส่งเคราะห์สู่ขวัญ

การศึกษาและตรวจสอบความสมบูรณ์ของดินสมาชิกทีมวิจัยบ้านป่าเป๋ย ได้ไปเรียนรู้นอกสถานที่ในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับทีมวิจัยบ้านหาลายหนอง ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ได้ศึกษาพื้นที่ทำการเกษตรสวนมะขามหวาน ศึกษาการเก็บตัวอย่างดิน มาวิเคราะห์หาค่าสมบัติทางเคมีความเป็นกรด-ด่างของดิน แร่ธาตุอาหาร ฟอสฟอรัส (P) โพแทสเซียม (K)

ในดินที่ทำการเพาะปลูก โดยได้ศึกษาวิธีการทดสอบคุณภาพของดิน โดยใช้ชุดตรวจสอบ ค่าเอ็น พี เค และค่าความเป็น กรด-ด่าง ของดิน (NPK pH Test Kit for Soil) ชุดตรวจสอบ อินทรีย์วัตถุในดิน ชุดตรวจสอบค่าความต้องการปุ๋ยของดิน ได้ศึกษาโดยการปฏิบัติจริงจากอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ล้านนาจังหวัดลำปาง ได้มาถ่ายทอดให้ความรู้ในเรื่องการตรวจวัดค่าของดิน การชุดดิน เพื่อเตรียม ตัวอย่างดิน นำมาวัดค่าสมบัติทางเคมีของดินว่ามีสภาพเป็นอย่างไร เหมาะสมแก่การปลูกพืชชนิดใด

วิธีการศึกษาประกอบด้วยลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจลักษณะการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร
2. การเก็บตัวอย่างดินจำนวน 18 แปลงย่อยในบริเวณพื้นที่ราบและพื้นที่สูง เพื่อการเกษตร ซึ่งจำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ของเกษตรกรแต่ละรายการเก็บตัวอย่างดินในแต่ละ แปลงได้สุ่มเก็บตัวอย่าง จำนวน 18 ราย ชุดจากระดับผิวดินลึก (30 เซนติเมตร) แล้วนำมา รวมกันในลักษณะตัวอย่างรวม
3. นำตัวอย่างดินมาผึ่งให้แห้งในที่ร่มบดตัวอย่างดินให้ละเอียด และร่อนตัวอย่างดินผ่าน ตะแกรง เก็บตัวอย่างในถุงพลาสติกและปิดฉลากระบุรายละเอียดของ ตัวอย่างให้ชัดเจน
4. วิเคราะห์สมบัติทางเคมีของดิน ได้แก่ค่าความเป็น กรด-ด่าง ของดิน (pH) ความต้องการ ปุ๋ยของดิน(LR) โพแทสเซียม (K) และฟอสฟอรัส (P) ในดิน ด้วยชุดทดสอบดินมาตรฐาน
5. ประเมินผลการวิเคราะห์สมบัติทางเคมีของดินโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานเปรียบเทียบเพื่อการ เสนอ แนวทางการปรับปรุงดิน และการใช้ปุ๋ยที่เหมาะสมตามค่าสมบัติของดิน

ผลการวิเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพของดิน ตัวอย่างดินที่นา และที่สวน จำนวน 18 แปลง ได้ผลการ วิเคราะห์ดังนี้

1. ตัวอย่างดิน มีค่าความเป็น กรด - ด่าง ค่า PH เท่ากับ 5.0 จำนวน 17 แปลงและมีค่าความเป็นกรดจัดมาก
2. ตัวอย่างดิน จำนวน 1 แปลง มีค่า PH เท่ากับ 6.6 ค่าความเป็นกลาง ไม่ต้องปรับปรุงดิน
3. ตรวจสอบปริมาณธาตุอาหารหลัก ค่าฟอสฟอรัส (P) และโพแทสเซียม (K) ในดิน การทดสอบด้วยชุดทดสอบดินมาตรฐาน ปรากฏผลดังนี้
 - 3.1 ค่าฟอสฟอรัส (P) ต่ำ จำนวน 14 แปลงตัวอย่าง ค่าฟอสฟอรัส (P) ปานกลาง 3 แปลงตัวอย่าง ค่าฟอสฟอรัส (P) สูง 1 แปลงตัวอย่าง
 - 3.2 ค่าโพแทสเซียม (K) ในดินต่ำ จำนวน 12 แปลงตัวอย่างค่าโพแทสเซียม (K) ปานกลาง 5 แปลงตัวอย่าง และค่าโพแทสเซียม (K) สูง 1 แปลงตัวอย่าง
 - 3.3 การตรวจสอบค่า PH ของบัพเฟอร์ มีค่าเท่ากับ 5.6 จำนวน 3 แปลงตัวอย่าง ค่า PH ของบัพเฟอร์ มีค่าเท่ากับ 5.7 จำนวน 13 แปลงตัวอย่าง เท่ากับ 5.8 จำนวน 1 แปลงตัวอย่าง และไม่ต้องการ จำนวน 1 แปลงตัวอย่าง ดังนั้นความต้องการปุ๋ยของดิน อยู่ระหว่าง 797 – 985 กิโลกรัมต่อไร่ และจะต้องดำเนินการทดลองบำรุงดินตามผลที่ได้วิเคราะห์ได้

1.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัจจัย เงื่อนไข ความเสี่ยงการตลาดของพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

ปัญหา/ความเสี่ยง ที่เกิดจากการประกอบอาชีพการเกษตร

1) ปัญหาด้านการผลิตภาคการเกษตร มีอะไรบ้าง

1.1 อาชีพหลักทางการเกษตรคือการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ยังไม่มีอาชีพทางเลือกอื่น เช่น ข้าวโพด เนื่องจากทำการเกษตรอาศัยน้ำฝน ทำได้ปีละครั้ง ส่งผลให้เกิดภาวะหนี้สิน เกิดการทำลายป่า และการใช้สารเคมีสูงมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม คุณภาพดินเสื่อมลง ทำให้สุขภาพของประชาชนแย่ลง อัตราการเกิดโรคฉี่หนู โรคเนื้อแข็ง โรคมะเร็งสูงขึ้น

1.2 ภัยธรรมชาติ ปัญหาภัยแล้งในฤดูแล้ง น้ำท่วมในฤดูฝน ทำให้เกิดแมลงรบกวน เชื้อรา ศัตรูพืช ที่ทำกินอยู่ห่างไกลการคมนาคมไม่สะดวก

1.3 ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ ประชาชนขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ การปลูกพืชทำตามภูมิปัญญา เช่นการใส่ปุ๋ย ขาดการอบรมให้ความรู้ปลูกพืชแบบใหม่ การใช้สารชีวภาพ เกิดภาวะหนี้สิน ประมาณ 30 ครัวเรือน

1.4 การผลิตที่เป็นไปตามฤดูกาลซึ่งปัจจุบันมีฤดูแล้งที่ยาวนานเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้พืชต้องการน้ำมากประสบกับปัญหาการขาดน้ำอุปโภคบริโภคจึงทำให้ได้ผลผลิตไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง

1.5 การดูแลเอาใจใส่พืชที่ปลูกเป็นสิ่งที่สำคัญ เกษตรกรต้องให้ความสำคัญกับพืชดูแลรักษาบำรุงดิน ใส่ปุ๋ยให้น้ำอย่างสม่ำเสมอเพิ่มเวลามาดูแลให้มากกว่าเดิมจะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นด้วย

2) ปัญหาเกิดผลกระทบอะไรกับเกษตรกร

รายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น รายได้ไม่พอกับรายจ่าย การตลาดไม่แน่นอน ปัญหาสุขภาพของประชาชนพักผ่อนไม่เพียงพอ และสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ปัญหาครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง มีการปลูกพืชที่หลากหลายในครัวเรือนจึงทำให้ผลผลิตลดลง

3) ปัญหาเกิดจากความเสี่ยงที่ทำให้พืชเศรษฐกิจเสียหาย

ผลผลิตไม่ได้มาตรฐานเช่นข้าวโพดงอกเนื่องจากเก็บไม่ทันเวลาฝนตกไม่ตามฤดู เพิ่มพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้น ราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่คงที่ ตกต่ำ พ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคา ศัตรูพืชทำลายเพิ่มขึ้นฝนฟ้าอากาศไม่เป็นไปตามฤดูเกิดการแห้งแล้งอากาศร้อนที่ยาวนาน ขาดน้ำ พื้นที่ปลูกคงเดิมทำให้ผลผลิตลดลงทุกปี

4) ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสียหาย/เกิดอย่างไร

ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตต่ำ รายได้น้อยไม่เพียงพอจากรายจ่าย ปัญหาหนี้สิน สภาพภูมิอากาศไม่เป็นไปตามฤดูกาล รายจ่ายอาหารที่บริโภคในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นรายจ่ายที่สูงพอสมควรที่มิวิจัยได้เก็บข้อมูลอาหารซื้อจากตลาดภายนอกชุมชน ที่ซื้อในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ไข่ ปลาไหล ต้นหอม ถั่วฝักยาว ผักกาด พริก เห็ดนางฟ้า นางรม เห็ดฟาง กล้วย หน่อไม้ กวยเตี๋ยว ขนมจีน ผลไม้ต่างๆ ปลากระป๋อง ไข่ อาหารทะเล ปลา เนื้อ หมู อาหารป่า จิ้งหรีด กบ จิ้งกุ้ง ผัก ถั่วลิสง กะหล่ำดอก ผักคะน้า ต้นหอม ชะอม มะเขือ มะเขือเทศ มะนาว ประเภทเครื่องปรุง ได้แก่ หอม กระเทียม ซอส ซีอิ๊ว น้ำปลา น้ำมันพืช กะทิ เกลือ ชูรส คนอร์ รสดี กะปิ ปลาร้า น้ำตาล มะเข็ญ

5) แนวทางการแก้ปัญหาอาชีพเสริมทางเลือก

1. เปิดใจรับกับปัญหาได้ ปรับเปลี่ยนแนวคิด-พฤติกรรมในการทำการเกษตรลดการปลูกข้าวโพดหรือพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่เดิม
2. ทำการศึกษาวเคราะห์ค่าความเป็นกรด-ด่าง และธาตุอาหารในดิน โดยลงมือปฏิบัติทดลองทำเองเติมธาตุอาหารตามผลการวิเคราะห์ จัดทำแผนอย่างเป็นระบบตั้งแต่การปลูกถึงการจำหน่าย
3. ปลูกพืชหลายอย่างบนฐานเกษตรผสมผสาน มาทดแทน ลดหรือเลิกการปลูกข้าวโพด มาเป็นการปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน และการปลูกพืชดังกล่าวต้องปลอดจากการใช้สารเคมี เป็นทางเลือกเพิ่มรายได้ เช่นการปลูกข้าวโพดหวาน พืชผักสวนครัว บวบหวาน เพาะเห็ดหลิน ปลูกหน่อไม้
4. รวมกลุ่มกันผลิตและมีการบริหารจัดการบนฐานเกษตรแบบผสมผสานสร้างเครือข่ายของเกษตรกรที่ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต

6) แนวทางการเพิ่มผลผลิตในภาคการเกษตร ที่ผ่านมามีวิสัยทัศน์ได้มีการทดสอบคุณภาพดินดังต่อไปนี้

จากการวิเคราะห์ค่าดินในระยะที่ 1 ที่ผ่านมามีพบว่าธาตุอาหารที่ดินต้องการเต็มมีทั้งหมด 17 ชนิด ประกอบด้วย ธาตุอาหารหลัก ไนโตรเจน (N), ฟอสฟอรัส (P), และ โพแทสเซียม (K) ธาตุอาหารรอง ได้แก่ แคลเซียม (Ca) ,แมกนีเซียม (Mg) ,และ ซัลเฟอร์(กำมะถัน) (S) ธาตุอาหารเสริม ได้แก่ แมงกานีส (Mn) , ทองแดง (Cu) ,คลอรีน (Cl) , เหล็ก (Fe) ,โบรอน (B) ,สังกะสี (Zn) ,โมลิบดีนัม (Mo) ,นิกเกิล (Ni) คาร์บอน (C) ,ไฮโดรเจน (H) และออกซิเจน (O) ในระยะที่ 2 จึงได้มีการเติมเต็มความรู้ด้านการใส่ปุ๋ยกับพืชเศรษฐกิจเดิม คือยางพารา ข้าว ข้าวโพดจะดำเนินการช่วงฝนตก และพืชเศรษฐกิจใหม่ ผักที่ปลูก คือ ผักบุ้ง กะหล่ำปลี มะเขือ ถั่วฝักยาว ผักชี ชะอม ผักกาดขาว ผักกาดกวางตุ้ง จากนักวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่น่าน โดย ผศ.ดร.ปราโมทย์ ทิมขำ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร เติมเต็มความรู้ด้านการปรับปรุงดิน ใส่ปุ๋ยให้กับนักวิจัยในพื้นที่โดยมีการจัดการแปลง การเตรียมดิน ดังนี้

1. ใส่ปูนขาวอย่างน้อยล่วงหน้า 3 สัปดาห์
2. ใส่อินทรีย์วัตถุหรือปุ๋ยอินทรีย์ลงในดิน 2-3 ตัน/ไร่ หรือ 26 กก. ต่อแปลง
3. การปลูกรองกันหลุดด้วยปุ๋ยอินทรีย์

การดูแลเติมปุ๋ยอินทรีย์เข้าไปโดยสังเกตใบหรือใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0 หรือปุ๋ยน้ำตาล เมื่อใกล้ออกดอก 10-15 วัน เติมฟอสฟอรัส(P) เช่นปุ๋ยสูตร 12-24-12 ,8-24-24 ,9-24-24 ,0-52-34 หรือปุ๋ยเกล็ด 10-20-10 (กระตุ้นการแตกตาดอก) หรือปุ๋ยอินทรีย์ที่มาจากขี้ค่างควาหรือปุ๋ยนิวเฟอสเฟส พืชกินใบเน้นไนโตรเจนสูงหรือทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำหรือทำฮอร์โมนต่าง ๆ ไปได้เลย น้ำประปามีคลอรีนต้องทิ้งไว้ 2-3 วัน ก่อนเก็บผลผลิตต้องให้ลดน้ำลงหรือพ่นปุ๋ยสูตร 0-0-50 และ 0-0-60

ในเบื้องต้นปัญหาที่พบคือ อากาศร้อน ดินมีสภาพแห้งแล้งมาก พืชโตช้า ให้หัวเล็ก มีแมลงรบกวน จึงร่วมกันกำจัดแมลงพืชโดยการส่องจับในตอนกลางคืนบีบฆ่าทิ้ง ดังนั้นนักวิชาการจึงได้มีการพูดคุยสร้างความเข้าใจในเบื้องต้น และมีการกระตุ้นการทำงานอย่างจริงจัง มีการติดตามการบำรุงดินให้

ปุ๋ยอินทรีย์ดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด แต่ในส่วนของพืชเศรษฐกิจหลักสภาพอากาศที่ร้อนจัดและแห้งแล้งจึงไม่สามารถที่จะใส่ปุ๋ยได้ ดังนั้น วิธีการในช่วงของฤดูแล้งนอกฤดูการผลิตพืชเศรษฐกิจหลักคือ การให้นักวิจัยทดลองปลูกพืชผักอินทรีย์ตามที่กล่าวในข้างต้น โดยทดลองปลูกในแปลงทดลอง ชื้อแนะนำในการปลูกพืชซึ่งต้องพิจารณาเป็นอย่างยิ่งคือ พันธุ์พืช ช่วงการปลูก ความต้องการ ดิน และปุ๋ย ถ้าค่า PH ของดินเท่ากับ 6 – 7 หรือ 6.5 - 7.5 ถือว่าคุณภาพของดินดี ความต้องการปุ๋ย พื้นที่ 1*2 เมตร = 2 ตารางเมตร ใส่ล่วงหน้า 3 สัปดาห์ ให้ใช้ปุ๋ยขาว 1.125 กก. ใส่ 1 ครั้ง อยู่ได้ 2 ปี พื้นที่ 1 ไร่ = 1,600 ตารางเมตร ใช้ปุ๋ย 900 กก. ถ้าหากนักวิจัยมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดำเนินงานและปฏิบัติตามที่กล่าวมา จะทำให้พืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ยเพิ่มมากขึ้นโดยการปลูกผักอินทรีย์และปลูกในช่วงนอกฤดูหนาวซึ่งมีพืชผักล้นตลาดและมีราคาถูก มาปลูกพืชที่ตลาดมีความต้องการสูง ซึ่งทีมวิจัยและครู กศน.ได้ทำการศึกษาสำรวจความต้องการของตลาดในอำเภอเมืองน่าน เรือนจำจังหวัดน่านแล้วมีพืชผักที่ตลาดต้องการสูงได้แก่ผักบ่งจิ้น ผักกาดกวางตุ้ง ความต้องการวันละ 100 กิโลกรัม รองลงมาถั่วฝักยาว พริกมะเขือเจ้าพระยา มะเขือยาว ซึ่งมีความความต้องการวันละ 80 กิโลกรัม ซึ่งก็เป็นรายได้ที่ไม่น้อยเลย แต่มีเกษตรกรน้อยรายที่ทำการปลูกได้เพราะประสบกับปัญหาสภาพภูมิอากาศไม่อำนวยคือช่วงเวลาการปฏิบัติการวิจัยเป็นช่วงอากาศร้อน แห้งแล้งหนักกว่าปีที่ผ่าน จึงทำให้พื้นที่บางแห่งขาดน้ำสำหรับเพียงพอแก่การเพาะปลูกพืชผัก ทำให้เกษตรกรปลูกน้อยราย จึงผลิตได้ไม่เพียงพอที่จะส่งให้พ่อค้าตามอเดอร์ ทีมวิจัยจึงต้องทดลองหาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการผลิตในอนาคตต่อไป สร้างผู้ผลิต เพิ่มพื้นที่ปลูกให้มากขึ้น เพื่อลดพื้นที่การปลูกข้าวโพดให้น้อยลง และยังคงการใช้สารเคมีได้อีกเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันจึงมีผลผลิตจำหน่ายได้เฉพาะในชุมชนเท่านั้น และยังเพียงพอต่อการบริโภคของคนในชุมชนได้มีอาหารที่ปลอดภัยไว้บริโภคและขายเพิ่มรายได้ อีกทางหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันนี้พืชเศรษฐกิจหลักของชุมชนเป็นพืชเชิงเดี่ยว พืชผักสำหรับขายในตลาดก็ซื้อมาจากตลาดภายนอกต่างจังหวัดบ้าง ตั้งแต่นี้ไปบ้านป่าเป๋ยก็มีพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่เป็นพืชเศรษฐกิจเกิดขึ้นในชุมชนและพืชที่มีคุณภาพขายในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงได้ และเกิดการพัฒนารวมชุมชน เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นโดยชุมชนมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้กับคนทุกระดับได้เข้าถึงความรู้ที่ผ่านการปฏิบัติและสร้างแนวทางคันหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย และหาทางเลือกพืชที่ทดแทนการปลูกข้าวโพด ที่อยู่บนฐานเกษตรผสมผสาน สร้างรายได้ สร้างอาชีพของชุมชน ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนทางด้านการสร้างรายได้ ลดรายจ่าย คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนชุมชนเกิดการเรียนรู้ระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ย หมู่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

2. ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินโครงการวิจัย

- 2.1 โครงการวิจัยมาจากปัญหาและความสนใจที่จะเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาเรื่องรายได้ที่ไม่แน่นอนจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรปลูกข้าวโพดซึ่งเป็นพืชเชิงเดี่ยว 1 ปีมีรายได้ครั้งเดียว และยังเป็นพืชที่ต้องอาศัยธรรมชาติ และความเสี่ยงต่อสภาพภูมิอากาศ การตลาดของผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นปัญหาร่วมของคนในชุมชน
- 2.2 ทีมวิจัย เป็นกลุ่มแกนนำของชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน องค์กร และหน่วยงานในพื้นที่ ทำให้การประสานงาน การขอความร่วมมือ การดึงการมีส่วนร่วมง่ายขึ้น
- 2.3 การมีหน่วยงานเข้ามาหนุนเสริม ร่วมทำงานโดยไม่มีผลประโยชน์

- 2.4 ทีมพี่เลี้ยงของ สกว. โหนดนาน มีความตั้งใจและมีความรับผิดชอบสูง ให้พลังใจ หนุนเสริมถ่ายทอดความรู้ได้อย่างสุภาพ รู้จริง ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข
- 2.5 เป้าหมายการวิจัยคือความสุขร่วมกันของคนในชุมชน มีอาชีพ มีรายได้ที่มั่นคง หนี้สินลดลง หรือหมดไปในที่สุด มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการวิจัย

- 3.1 เวลาและภาระหน้าที่การงานของแต่ละคน เนื่องจากทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นแกนนำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. อสม. ข้าราชการ มีทั้งภาระหน้าที่การงานที่ได้รับจากตำแหน่งต่างๆ และภาระหน้าที่ทางครอบครัว ทำให้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งหมดค่อนข้าง ยากมาก
- 3.2 ระบบการรวบรวมข้อมูล ในแต่ละเวทีเรียนรู้ยังไม่ครอบคลุมในรายละเอียดทุกประเด็น และการจัดเก็บข้อมูลหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละเวทีเรียนรู้ยังมีปัญหา
- 3.3 การขาดทักษะการจดบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปรายงานของทีมวิจัย
- 3.4 การทำงานตามนโยบายที่มีเยอะมากเข้ามาในพื้นที่พร้อมๆ กัน ทำให้การทำวิจัยไม่ต่อเนื่องต้องทิ้งช่วงไปนาน บางครั้งต้องใช้เวลาทบทวนค่อนข้างมากจึงต่อดิ
- 3.5 ผู้ร่วมทีมวิจัยบางคนยังไม่พอใจในกระบวนการวิจัยยังมีความเข้าใจการได้งบประมาณวิจัยเหมือนกับงบประมาณโครงการพัฒนาต่างๆ เช่น การก่อสร้าง การจ้างแรงงาน เป็นต้น
- 3.6 ระยะเวลาในการทดลองปฏิบัติ 1 ปีจึงจะเห็นผลที่ชัดเจนแต่ในช่วงระยะเวลาการทำโครงการวิจัยเป็นช่วงที่ประสบปัญหาภัยแล้งที่รุนแรง อากาศร้อนมากการปฏิบัติจึงไม่ได้ผลเท่าที่ควรและชุมชนขาดน้ำในการอุปโภคบริโภคจึงเป็นอุปสรรคต่อการทดลองเพาะปลูกไม่สร้างแรงจูงใจแก่ผู้ปฏิบัติ

4. สิ่งที่ได้รับจากกระบวนการวิจัย

จากการเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้ กระบวนการขับเคลื่อนโครงการวิจัย ทำให้แกนนำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ผู้สูงอายุของชุมชน ประชาชนทุกเพศทุกวัย ได้มาพบปะพูดคุยหรือกันมากขึ้น มีการทบทวนข้อมูลชุมชน แลกเปลี่ยนข้อมูล สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความเข้าใจร่วมกัน รวมทั้งได้รับงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานวิจัย ข้อมูลจากการวิจัยยังเป็นประโยชน์ต่อการสร้างการรับรู้ให้กับแกนนำและคนในชุมชนได้เกิดความรู้และสำนึกที่มีต่อการจัดการทรัพยากรซึ่งเป็นแหล่งอาหารและแหล่งรายได้ของคนในชุมชน ทั้งนี้ การทำงานกับชุมชนชาวบ้าน ต้องใช้ความยืดหยุ่นสูง ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ บางครั้งกำหนดไว้แล้ว แต่ต้องเลื่อนปรับเปลี่ยนไป เช่น การนัดประชุมแล้ว แต่ช่วงนั้นมีเห็ดออกมาก ไม่สามารถประชุมได้ เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ยังได้เพื่อน ได้กำลังใจ ได้ความรักจากพี่น้องชาวบ้าน ได้เครือข่าย ทั้งในทีมวิจัยใน พื้นที่และโครงการอื่นๆ ที่ได้ร่วมแลกเปลี่ยน ได้ความรู้ ได้บทเรียนการทำงานจากกิจกรรมอื่นๆ มาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง ได้แนวทางในการปลูกพืชผสมผสาน ที่สร้างรายได้ลดรายจ่ายในครัวเรือน ลดพื้นที่การปลูกข้าวโพด ลดการใช้สารเคมีได้ต่อไป

5. ทเรียนจากการทำงานวิจัยของนักวิจัย

ความรู้สึกลึก

- การได้มาร่วมงานวิจัยได้มาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่หลากหลาย ได้ไปศึกษาเรียนรู้นอกสถานที่ได้เห็นสภาพการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ได้ความรู้มาพัฒนาตนเอง เรียนรู้อย่างสนุกสนาน ได้โอกาสแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- การได้เรียนรู้ประวัติของหมู่บ้านทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นภาพมากขึ้น
- ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้เรียนรู้อาชีพที่หลากหลายของโครงการวิจัยหลายๆแห่ง
- ได้เรียนรู้ข้อมูลกระบวนการวิจัยการทำงานร่วมกันของทีมวิจัยในพื้นที่บ้านป่าเป๋ย และเห็นแนว

ทางการเพิ่มระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ

- ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่คาดคิดมาก่อนเช่น การตรวจหาคุณภาพดินแปลงเกษตรได้ทราบถึงความต้องการธาตุอาหารของดินการบำรุงดินที่ถูกต้อง การปลูกพืชผักนอกฤดูการผลิตสูงเป็นระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจอีกทางเลือกใหม่ ได้เรียนการเขียนการเรียบเรียงข้อมูลทางวิชาการ

สิ่งที่ทำได้ดี

- ได้ร่วมกันคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกันทำเป็นทีมมากขึ้น
- มีความกล้าแสดงออกมีความมั่นใจตัวเองเพิ่มขึ้น
- สร้างการมีส่วนร่วมและคนในชุมชนได้พัฒนาศักยภาพตนเองมากขึ้น

สิ่งที่ได้ทำไม่ได้

- การทำงานกลุ่มในแต่ละเวทีอาจจะไม่เข้าใจคำถาม
- การฝึกตั้งคำถามยังทำไม่ค่อยตรงประเด็น
- การเรียบเรียงข้อมูลมาจดบันทึกยังไม่ถูกต้องเท่าที่ควร

ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้

- การเรียบเรียงคำถามให้ชัดเจน
- หาข้อมูลเพิ่มเติม ในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจและยังไม่รู้
- วิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงประเด็นเช่น การค้นหาพืชเศรษฐกิจใหม่ที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อเพิ่มช่องทางเพิ่มรายได้

สิ่งที่นักวิจัยเก่งเพิ่มขึ้น

- กล้าพูดแสดงออกด้วยความมั่นใจ
- กล้าแสดงความคิดเห็น
- วิเคราะห์เก่งขึ้นการนำบทเรียนการทำงานเดิมมาปรับให้เข้ากับยุคการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

6. ข้อเสนอแนะ

การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง แต่เป็นเรื่องใหม่สำหรับคนในชุมชน และคนทำงานที่ไม่คุ้นชินกับงานวิจัย ความเข้าใจและความชัดเจนในขั้นตอนการวิจัยอาจไม่ตรงกัน ทำให้ติดขัดบ้างตามความเข้าใจของทีมวิจัย การมีพี่เลี้ยง

ที่เข้าใจ คอยกระตุ้นหนุนเสริม ให้โครงการวิจัยดำเนินการไปตามเป้าหมาย การเติมเต็มมุมมองที่ทีมวิจัยมองไม่เห็น นี่ก็มาถึงจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง

สรุปการรวมกลุ่มคนในชุมชนเป็นการรวมกลุ่มตามหน่วยงานที่เข้ามาหนุนเสริมการทำกิจกรรมในพื้นที่ เช่น กลุ่มเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ การจัดการขยะชุมชน กลุ่มเกษตรยั่งยืน กลุ่มส่งเสริมอาชีพ กลุ่มเห็ดนางฟ้า ฯลฯ บางกลุ่มได้ดำเนินงานในกลุ่มหากไม่ใช้ช่วงระยะเวลาการทำกิจกรรมจะมีการปล่อยกู้ให้สมาชิกในกลุ่มเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน พอถึงระยะเวลาการคืนคือช่วงที่จะมีการทำกิจกรรมเป็นต้น จึงมีการเสวนาพูดคุยถึงที่มาที่ไปของการเป็นหนี้คนในชุมชน มีกองทุนในชุมชน จำนวน 15 กลุ่ม แต่มีกลุ่มที่ปล่อยกู้ให้กับคนในชุมชนจำนวน 10 กลุ่มกองทุน เป็นเงินหมุนเวียนในการปล่อยกู้ทั้งหมดจำนวน 43,092,488 บาท เหตุผลในการกู้เงินของคนในชุมชน คือ การกู้เพื่อลงทุนการผลิต การกู้เพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน กู้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ซื้อรถยนต์ รถเพื่อการเกษตร เป็นต้น จากการสืบค้นข้อมูลที่ผ่านมาทำให้คนในชุมชนได้เห็นถึงข้อมูลรายได้และรายจ่ายของคนในชุมชน ที่มาของรายได้และรายจ่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งนี้คนในชุมชนได้เกิดความตระหนักในการเข้าไปแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน เริ่มมองหาช่องทางการเพิ่มผลิตพืชเศรษฐกิจโดยการปลูกพืชผสมผสาน และเพิ่มช่องทางการตลาดจากผลผลิตที่มีในชุมชน เช่น การปลูกพืชผักสำหรับไว้บริโภคประจำวัน ขายในตลาดชุมชนซึ่งแต่เดิมต้องซื้อนำเข้าจากนอกชุมชนหรือจังหวัดใกล้เคียง เพราะที่ผ่านมามีการทดลองปลูกพืชผักเช่นพริก มะเขือ ผักบุ้ง ผักกาด ถั่วฝักยาว มีประชาชนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงมาซื้อไปบริโภคและขายในตลาดชุมชน และสามารถส่งขายไปยังอำเภอ จังหวัดที่ใกล้เคียงได้ เพียงแต่ผลผลิตยังมีไม่เพียงพอแก่ความต้องการเพราะเป็นช่วงฤดูแล้งที่ยาวนาน

แนวทางการค้นหากระบวนการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยการปลูกพืชผสมผสานลดพื้นที่การปลูกข้าวโพด ลดปัญหาการปลูกพืชเชิงเดี่ยวซึ่งมีความเสี่ยงสูง ลดการใช้สารเคมี แก้ปัญหาสุขภาพของคนในชุมชนสร้างรายได้เศรษฐกิจในชุมชน มีระบบการปลูกพืชผสมผสาน ปรับปรุงคุณภาพของดิน การดูแลรักษาการใส่ปุ๋ย การให้น้ำเพื่อเพิ่มผลผลิต โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน บ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน จากโครงการวิจัยนี้คือการค้นหากระบวนการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านป่าเป๋ยโดยการลดพื้นที่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นปลูกพืชผสมผสาน จากการปลูกพืชเศรษฐกิจเดิมคือข้าวโพด ข้าว ยางพารา การบำรุงดินการใส่ปุ๋ยที่ผ่านมาเป็น การใส่ปุ๋ยที่มีปริมาณมากเกินไปไม่ตรงกับความต้องการของดิน เช่น ใส่ตอนปลูกซึ่งพืชยังไม่ต้องการ และการใส่ปุ๋ยในพื้นที่สูงทำให้ปุ๋ยดูดซึมถึงรากน้อย ดังนั้นการใส่ปุ๋ยควรใส่ขณะที่พืชออกต้นขึ้นมาประมาณ 10 เซนติเมตร ไม่ควรเอาปุ๋ยคลุกกับเมล็ดพันธุ์เพราะทำให้สูญเสียไปไม่เกิดประโยชน์ต่อพืช และเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตให้สูงขึ้น พืชระยะยาวที่เหมาะสมกับพื้นที่ทำกินบ้านป่าเป๋ยคือ ยางพารา เพราะเป็นพืชที่ดูแลง่าย ใส่ปุ๋ยไม่มากนัก ค่าใช้จ่ายปราบวัชพืชก็ไม่มี แต่ได้ผลผลิตที่สูง หากแต่ดูแลใส่ปุ๋ย ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นจะทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมากขึ้น และพืชเศรษฐกิจทางเลือกใหม่คือการปลูกพืชผสมผสาน ปลูกพืชหลายชนิดร่วมกัน ปลูกผักนอกฤดูดูแล สร้างแหล่งน้ำให้เพียงพอแก่การเพาะปลูกเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกพืชให้มากขึ้น ปลูกพืชแบบเกษตรธรรมชาติ ทำปุ๋ยใช้เองลดการใช้สารเคมี เพิ่มเกษตรกรผู้ผลิตให้มากขึ้นมีระบบการผลิตที่ดี จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกทาง ลดปัญหาหนี้สินได้ในไม่ช้า หากมีการบริหารจัดการด้านการตลาดในชุมชน และนอกชุมชน หาตลาดเพื่อส่งผลผลิตให้มากขึ้น สามารถร่วมกันผลิตส่งตามออเดอร์โดยไม่ให้ขาด ก็สามารถเป็นอาชีพที่สร้างรายได้สร้างความมั่นคงได้ไม่น้อย ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือเครือข่าย มีผู้มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ

ตลาด มีการรวมกลุ่มที่มีระบบการบริหารจัดการที่ดีเพื่อรองรับกับผลผลิต และการหาช่องทางการตลาด
เพิ่มมากขึ้นต่อไปในอนาคต

เวทีศึกษาริบทของชุมชนบ้านป่าเป๋ย หมู่ที่ 4 ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

เวทีศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ระบบการผลิต อาชีพ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

เวทีศึกษาเก็บตัวอย่างดินมาตรวจสอบคุณภาพของแปลงเกษตรที่มวิจัย

ทีมวิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพของดินและวิเคราะห์ผลร่วมกัน

ทีมวิจัยศึกษาดูงานการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่
บ้านป่าเป้อย ๓ พื้นที่ตำบลเมืองลี อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน

ทีมวิจัยศึกษาดูงานการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อค้นหาระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่
บ้านป่าเป๋ย ณ พื้นที่ตำบลศรีษะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

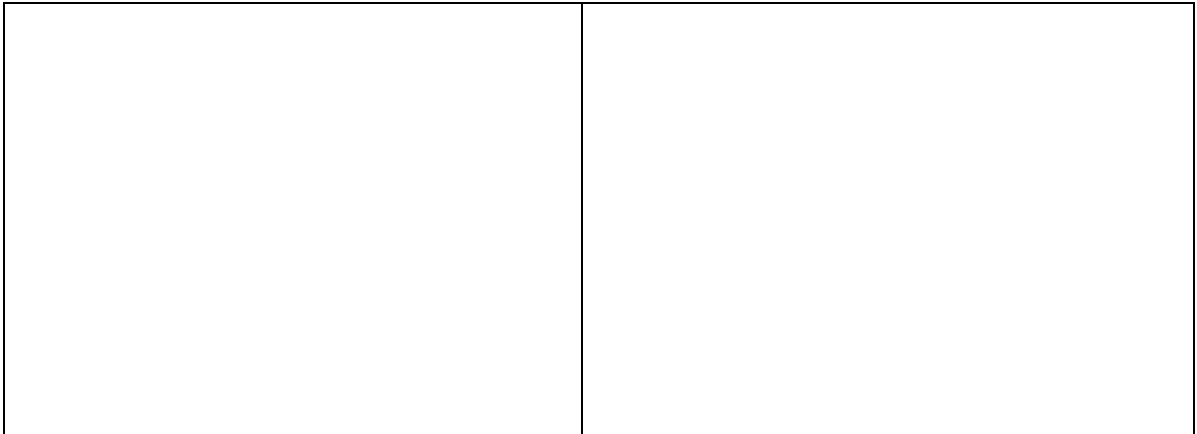

ทีมวิจัยร่วมเวทีย้อนรอย กอปร่องงานวิจัย ไผ่ก่าทำได้ ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนน่าน

ทีมวิจัยทดลองบำรุงดินและแปลงปลูกพืชเพื่อเตรียมการปลูกพืชเศรษฐกิจ

ผลผลิตที่ทีมวิจัยร่วมกันปลูกที่ได้จากการทดลองปลูกผักนอกฤดูเพื่อเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่

ผลผลิตที่ทีมวิจัยร่วมกันทดลองปลูกสามารถส่งขายในชุมชนสร้างรายได้และนำภาคภูมิใจ

ปุ๋ยคอกสัตว์ชนิด	ไนโตรเจนรวม	ฟอสฟอรัสรวม	โพแทสเซียมรวม
ปุ๋ยคอกวัว	0.88	0.38	1.15
ปุ๋ยคอกไก่	0.88	0.38	0.38
ปุ๋ยคอกหมู	1.38	0.51	1.71
ปุ๋ยคอกเป็ด	1.07	0.48	1.82
ปุ๋ยคอกปลา	1.03	0.48	0.48
ปุ๋ยคอกกุ้ง	0.94	0.34	1.07
ปุ๋ยคอกหอย	1.0	0.3	0.4
ปุ๋ยคอกจิ้งจก	0	1.0	1.0

ปริมาณธาตุอาหารหลักในปุ๋ยคอก
ปริมาณธาตุอาหารหลัก ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และ โพแทสเซียม ในปุ๋ยคอกสัตว์
แตกต่างกัน ขึ้นกับอาหารที่สัตว์บริโภค

ชนิดปุ๋ย	ไนโตรเจน (%N)	ฟอสฟอรัส (%P ₂ O ₅)	โพแทสเซียม (%K ₂ O)
มูลวัว	1.10	0.40	1.60
มูลควาย	0.97	0.60	1.66
มูลสุกร	1.30	2.40	1.00
มูลไก่	2.42	0.29	2.11
มูลเป็ด	1.02	1.84	0.52
มูลจิ้งจก	1.54	14.28	0.60
กระดูกป่น	3.40	27.14	0.04

ทีมวิจัยอบรมเติมเต็มความรู้ด้านการปรับปรุงดิน การให้ปุ๋ยจากผู้เชี่ยวชาญมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่น่าน โดย ผศ.ดร.ปราโมทย์ ทิมขำ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร

ภาคผนวก ภาพกิจกรรม